

Latvijas Kultūras akadēmija
Kultūras teorijas un vēstures katedra

PUBLISKĀS IZKLAIDES FORMAS KAFEJNĪCĀS 20. GADSIMTA 20. — 30.
GADU PERIODIKAS ATSPoguĻojumā

Bakalaura darbs

Autore:

Akadēmiskās bakalaura studiju programmas “Mākslas”

Kultūras teorijas un vadībzinības apakšprogrammas

4. kursa studente Sintija Skudra

(ID Nr. 20110115)

Darba vadītājs:

Prof., Dr. philol. Raimonds Briedis

Rīga

2015

SATURS

IEVADS	3
1. PUBLISKĀ IZKLAIDE TEORĒTISKĀ UN VĒSTURISKĀ SKATĪJUMĀ	6
1.1. Izklaide un tās veidošanās priekšnoteikumi	6
1.2. Publiskās izklaides formas un to attīstība pasaulē	10
1.3. Publiskās izklaides formas Latvijas teritorijā	16
2. KAFEJNĪCAS LAIKMETĀ	21
2.1. Kafejnīcas jēdziens un vēsture	21
2.2. Kafejnīcas Latvijā	24
3. ŽURNĀLISTIKAS TEORIJA UN PRESE LATVIJĀ	29
3.1. Žurnālistikas pamatprincipi	29
3.2. Latviešu preses attīstība	33
4. PUBLISKĀS IZKLAIDES FORMAS KAFEJNĪCĀS VADOŠO PRESES IZDEVUMU ATSPUGUĻOJUMĀ PIRMS UN PĒC 1934. GADA	39
4.1. Publiskās izklaides formas kafejnīcās neatkarīgajā presē līdz 1934. gada maijam	39
4.1.1. „Jaunākās Ziņas”	39
4.1.2. „Pēdējā Brīdī”	43
4.2. Publiskās izklaides formas kafejnīcās politisko partiju presē	47
4.2.1. „Kurzemes Vārds”	47
4.2.2. „Latvis”	50
4.2.3. „Sociāldemokrāts”	53
4.3. Publiskās izklaides formas kafejnīcās bulvārpresē	56
4.4. Publiskās izklaides formas kafejnīcās presē pēc 1934. gada maija apvērsuma	60
NOBEIGUMS	66
KOPSAVILKUMS	68
AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS	71
SUMMARY	84

IEVADS

Pēc Latvijas neatkarības iegūšanas 20. gadsimta 20., 30. gados mainījās ne tikai situācija valstī, bet arī cilvēku dzīvesveids. Pulcēšanās kafejnīcās un citās saviesīgās vietās kļuva par iecienītu laika pavadīšanas veidu. Kafejnīcām bija savas tradīcijas, kultūra un publika. Lai piesaistītu apmeklētāju uzmanību, kā arī būtu vienā līmenī ar Eiropas piedāvājumu, kafejnīcās tika veidotas dažādas izklaidējošas programmas, rīkotas īpašas viesības, balles un cita veida pasākumi. Publiskā izklaide un sociālā interakcija sabiedrībā ieņēma aizvien nozīmīgāku lomu. Cilvēki labprāt apmeklēja teātri, kino, loto klubus, kazino, hipodromus, kā arī kafejnīcas un naktslokālus. Tā bija iespēja būt starp cilvēkiem, jautri pavadīt laiku, kā arī reprezentēties. Tas, kādu atsaucību sabiedrībā 20. gadsimta 20., 30. gados guva pieejamās izklaides formas, liecina par pārmaiņām sabiedrības domāšanā un dzīvesveidā. Izklaides kultūras patēriņš pieauga, sieviešu emancipācijas idejas (cīņa par politisko un sabiedrisko vienlīdzību), kā arī atbrīvošanās no aizspriedumiem un konservatīviem, vecmodīgiem uzskatiem, bija sākušas dzīvot publiskajā telpā.

Preses situācija Latvijas Republikas laikā bija sevišķi produktīva gan kvantitatē, gan dažādības ziņā. Laikā līdz 1934. gada apvērsumam prese nosacīti bija brīva no cenzūras, žurnālisti netraucēti varēja sniegt gandrīz jebkāda veida informāciju. Preses pārstāvji labprāt rakstīja par dinamisko un mainīgo sabiedrības dzīvi pilsētās. Saviesīgās vietas laika gaitā pievērsa pastiprinātu uzmanību. Tur notiekošais un dzirdētais bija labs avots slejai laikrakstā. Taču publiskās izklaides formas kafejnīcās bija tikai viens no brīvā laika pavadīšanas veidiem, kuru varēja atspoguļot, bet varēja arī neatspoguļot. Tā kā Latvijas Republikas laikā prese bija diferencēta, tad arī attieksme pret kafejnīcām un izklaidi kopumā varēja atšķirties. Katrs no laikrakstiem centās nodot lasītājiem savu vēstījumu, ietekmēt sabiedrisko domu. Lasītāji pieslējās saviem uzskatiem atbilstošākajam laikrakstam. Tas savukārt radīja viedokļu atšķirības. Viena daļa bija pārliecināti, ka izklaides kultūra degradē un demoralizē sabiedrību. Taču otra daļa iedzīvotāju labprāt pievienojās jaunajai dzīves izjūtai. Viņi lasīja bulvārpresi, ilustrētos žurnālus, apmeklēja publiskās izklaides vietas un sekoja Eiropas paraugam. Situācija mainījās pēc 1934. gada, kad daudzus preses izdevumus slēdza, bet kopš 1938. gadā pieņemtā preses likums faktiski pastāvēja un tika atbalstīti vienīgi tādi preses izdevumi, kuri akcentēja tikumu, vienotību un latviskumu. Līdz ar to mainījās arī izklaides atspoguļojuma veids un funkcijas presē.

Katrs no 20. gadsimta 20., 30. gados izdotajiem latviešu laikrakstiem pārstāvēja konkrētu virzienu un lasītāju grupu. Politisko partiju prese pārstāvēja noteiktu politisko partiju (Latvijas Sociāldemokrātisko Strādnieku partiju, Latviešu Zemnieku Savienību) un to uzskatus,

neatkarīgie laikraksti īstenoja demokrātisku politisko programmu, tās rakstu pamatā bija pēc iespējas lielāka objektivitāte, bet bulvārprese labprāt radīja sensācijas, pauda subjektīvu viedokli par sabiedrības dzīves norisēm. Laika distance ļauj mums objektīvāk izvērtēt, kāda veida informāciju par izklaidi ir sniegusi prese, šoreiz sašaurinot pētījumu līdz publiskās izklaides formām kafejnīcās un to atspoguļojumam latviešu periodikā. Šī darba mērķis ir apskatīt, kuras publiskās izklaides formas kafejnīcās, kādā veidā un ar kādu attieksmi par aprakstīšanas un reklamēšanas vērtām atzina trīs tā laika lielākie viedokļu līderi – politisko partiju prese, neatkarīgā prese un bulvārprese, atsevišķu nodaļu veltot arī presei pēc 1934. gada apvērsuma. Šajā darbā izvirzīta hipotēze — katrs no vadošajiem periodiskajiem izdevumiem Latvijas Republikas laikā publiskās izklaides formas kafejnīcās atspoguļoja atšķirīgā veidā un izteiksmē sava laikraksta kontekstā.

20. gadsimta 20., 30. gados publiskās izklaides formas dažādojās. Tā kā kafejnīcas kļuva par emancipētās sabiedrības pulcēšanās vietām, tad svarīgi būtu izpētīt, kādas saviesīgās iestādes toreiz darbojās, kādas publiskās izklaides formas tika piedāvātas un kā preses pārstāvji atspoguļoja vai tieši otrādi neatspoguļoja kafejnīcās rīkotos pasākumus savu laikrakstu slejās. Būtiski izzināt, kā periodiskie izdevumi atšķīrās savā starpā, kurai mērķauditorijai tie tika domāti un kā katrs apskatītais laikraksts informēja lasītājus par kafejnīcu piedāvājumu, respektīvi, vai tas tika publicēts reklāmas vai ziņas veidā, cik bieži un kādās rubrikās. Šie aspekti ļaus secināt, kāpēc viens preses izdevums publiskās izklaides formas kafejnīcās ir reklamējis un aprakstījis plašāk par citu preses izdevumu.

Ineta Lipša ir publicējusi pētījumus par tā laika Rīgas bohēmu, izklaides kultūru morāles aspektā, seksualitāti un sociālo kontroli Latvijā. Viņa ir pētījusi publiskās izklaides vietas tā laika Latvijā kopumā, proti, kino, hipodromus, loto klubus, kafejnīcas u.c. Šis pētījums šajā darbā ir nozīmīga literatūra izklaides vietu noskaidrošanā un kafejnīcu publikas izzināšanā. Taču padziļināti pētījumi par izklaides formām kafejnīcās līdz šim nav veikti. Par izklaidi un kafejnīcu vēsturi globālā līmenī var uzzināt no Ullas Heises darba „Kafija un kafejnīcas: kultūrvēsture” (1987). Šis darbs pēta kafejnīcu vietu sabiedrībā cauri gadsimtiem, kā arī pievēršas izklaides tendencēm šajās vietās. Latvijas presi dažādos aspektos ir analizējis Rihards Treijs grāmatā „Latvijas Republikas prese: 1918 – 1940” (1996), kas arī ir galvenā literatūra, lai apzinātu nepieciešamo periodiku. Lai izprastu žurnālistikas specifiku un ietekmi uz sabiedrību autore izmanto Sandra Veinbergas darbu „Masmediji” (2004), Aināra Dimanta un Stefana Rusa – Mola rokasgrāmatu „Žurnālistika” (2009). Pētījumi par preses dažādību un diferenciaciju ir bijuši jau iepriekš, tomēr tie neatklāj, kā atšķiras Latvijas vadošo laikrakstu vēstījums par publisko izklaidi. Nav pētījumu, kas skaidrotu preses īpatnības izklaides atspoguļošanā

apskatāmajā periodā Latvijas kontekstā. Savāktie dati šajā jautājumā joprojām uzskatāmi par nepietiekamiem.

Darba uzdevums, pirmkārt, ir apzināt preses (politiskās, neatkarīgās, bulvārpreses) materiālu, kas saistīts ar publiskās izklaides formām kafejnīcās; otrkārt, atklāt žurnālistikas žanru un tā vietu konkrētajā preses izdevumā; treškārt, analizēt saturu – kas un kā tiek reklamēts vai vērtēts, kāda ir attieksme, kāds ir iespējamais nolūks; ceturtkārt, veikt secinājumus, pierādot vai apgāžot izvirzīto hipotēzi. Uzmanība tiks pievērsta tam, kā prese atspoguļojusi gaidāmo vai jau notikušo pasākumu. Tas nepieciešams, lai noskaidrotu, kā publisko formu atspoguļojums atšķiras dažādos preses izdevumos. Par pētījuma pamatu tiks izmantoti populārākie Latvijas Republikas laika preses izdevumi, kuri iekļaujas kādā no iepriekšminētajiem virzieniem.

Pirmajā darba nodaļā tiks aplūkotas publiskās izklaides rašanās priekšnoteikumi, kā arī brīvā laika pavadīšanas iespējas gan pasaulē, gan Latvijā – kādi ir to veidi, kad tās radušās un kā to funkcijas atšķiras savā starpā. Otrajā nodaļā tiks radīts priekšstats par kafejnīcu vēsturi Eiropā un Latvijā, lai izprastu to attīstību un diferenciaciju laika gaitā. Trešā nodaļa tiks veltīta īsai žurnālistikas teorijai un Latvijas presei darbā pētāmo periodisko izdevumu kontekstā. Ceturto nodaļu veidos pētījums. Laikraksti tiks sadalīti četrās grupās — neatkarīgā prese („Jaunākās Ziņas”, „Pēdējā Brīdī”), politisko partiju prese („Kurzemes Vārds”, „Latvis”, „Sociāldemokrāts”), bulvārprese („Aizkulises”) un prese pēc 1934. gada („Rīts”, „Jaunākās Ziņas”, „Kurzemes Vārds”). Sadalījums šādās nodaļās ļaus pārskatāmi izpētīt publisko izklaides formu atspoguļojumu periodikā.

Pētījumā izmantotais citētais materiāls tiks pielīdzināts latviešu valodas pareizrakstībai, saglabājot izmantotos svešvārdus vai citus specifiskus tā laika vārdus. Šajā darbā kafejnīca jāuztver tās plašākajā nozīmē, proti, arī restorāni, lokāli, krogi, klubi, dansingi ir pētījuma avots.

Problēmas pētīšanai un iegūto datu analīzei izmantota tiks kvalitatīvā metode, jo nepieciešams izprast dažādas attieksmes, šajā gadījumā preses attieksmi pret izklaides formām. Šī metode nodrošina dziļāku ieskatu preses vēstījumā, palīdz izprast motivāciju, kāpēc šādi raksti vai reklāmas tiek veidotas un kā pasniegtas lasītājiem. Izmantojot kontentanalīzi un analītisko indukciju, tiks veikta satura sistemātiska apstrāde un interpretācija. Šajā darbā tiks izmantota lingvistiska analīze, lai noteiktu, ko raksta autors ir vēlējis teikt. Interpretācijā tiks ņemts vērā teksts kopumā un, iedziļinoties tajā, tiks pievērsta uzmanība gan pašā tekstā pateiktajam, gan tam, kas pausts netieši un pastarpināti. Svarīgi pievērst uzmanību pārmaiņām – kā bijis sākumā un kā tas mainījies laika gaitā. Analītiskā indukcija paredz virzīšanos no konkrētiem, atsevišķiem, preses ziņojumiem un žurnālistikas žanriem uz vispārīgu, abstraktu apgalvojumu par 20. gadsimta 20., 30. gadu populārākā medija apzinātu ietekmi uz sabiedrības uzskatu sistēmu.

1. PUBLISKĀ IZKLAIDE TEORĒTISKĀ UN VĒSTURISKĀ SKATĪJUMĀ

1.1. Izklaide un tās veidošanās priekšnoteikumi

Izklaidēšanās ir bijusi būtiska cilvēka dzīves daļa jau senajās civilizācijās. Bija nepieciešami vairāki tūkstoši gadu, lai attīstītos un daudzveidotos ar izklaidi saistītas aktivitātes. Tās deva iespēju cilvēkiem smieties un priecāties, aizmirst ikdienas rūpes, socializēties, redzēt un uzzināt ko jaunu, brīnumainu. Laika gaitā mainījās ļaužu izklaidēšanās paradumi un gaume, ko noteica dažādi sociāli, politiski un tehnoloģiski faktori. Tā rezultātā izklaide pamazām pārtapa par veselu industriju. Tas nebija monolīts process. Nepieciešams palūkoties uz priekšnoteikumiem, kas veicinājuši izklaides evolūciju no vienkāršas stāstu stāstīšanas mājās līdz daudzu tūkstošu apmeklētiem, labi organizētiem pasākumiem. Pirmkārt, tā bija brīvā laika parādīšanās; otrkārt, industriālā revolūcija un urbanizācija; treškārt, demokrātija kā viens no galvenajiem politiskajiem režīmiem un ceturkārt, politiskā un sieviešu emancipācija. Būtisks priekšnoteikums 20. gadsimta kontekstā bija pirmais pasaules karš, kura rezultātā tieksme pēc izklaidēm sasniedza pilnīgi citu līmeni.

Jēdzienu „izklaidēt” (lat. *inter + trenere*; angļ. *entertain*) sāka izmantot 12. gadsimtā Francijā, kur tas sākotnēji nozīmēja turēt kopā, salīmēt, atbalstīt. Kopš 15. gadsimta to lietoja ar nozīmi „noturēt kāda uzmanību” vai „uzņemt viesi”. Ap 1620. gadu jēdziens „izklaidēt” neatšķīrās no vārdiem „apmierināt, iepriecināt”.¹ Mūsdienu izpratnē izklaidēt nozīmē atpūtināt, ar patīkamu nodarbību vai runu palīdzību novērst domas no kaut kā apnicīga vai nogurdinoša, piemēram, intensīva garīga darba. Ja cilvēks izklaidējas, tad viņš jautri pavada laiku; nodarbojas ar ko patīkamu, atbrīvojas no rūpēm un nepatīkamām lietām.² Lai cilvēkus izklaidētu, pēc pieprasījuma tiek veidoti pasākumi, priekšnesumi vai aktivitātes, kuru viens no mērķiem ir apmeklētāju iepriecināšana.³ Ar vārdu „izklaide” cieši saistīts vārds „atpūta” (lat. *licere*; fr. *loisir*), kas latīņu valodā nozīmē „atļaut”. Jēdziens, kas atbilst mūsdienu izpratnei, parādījās 14. gadsimta sākumā Francijā un ar to apzīmēja cilvēku brīvo laiku, brīvo gribu un laiskumu.⁴ Brīvā laika pavadīšanas iespējas var iedalīt trīs grupās: priekšnesumi (teātris, koncerti), mediji (radio, TV) un interaktīvā pieredze (rekreācija, atrakciju parki, ceļošana un spēles).⁵ Izklaidēties ir iespējams mājās privātā vidē, gan arī sabiedriskās vietās. Izklaide un atpūta ārpus mājas ir

¹ Harper, Douglas. *Online Etymology Dictionary*. Pieejams: <http://www.etymonline.com/index.php?term=entertain> [skatīts 2015, 17. apr.]

² *Latviešu valodas vārdnīca : 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu*. Red. Dainuvīte Guļevska, Irēna Rozenštrauha, Dorisa Šnē. Rīga: Avots, 2006. 417. lpp.

³ *Oxford Dictionaries: Language matters*. New York: Oxford University Press, 2015. Pieejams: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/entertainment> [skatīts 2015, 17. apr.]

⁴ Harper. *Online Etymology Dictionary*. Pieejams:

http://www.etymonline.com/index.php?term=leisure&allowed_in_frame=0 [skatīts 2015, 17. apr.]

⁵ Sayre, Shay, Cynthia King. *Entertainment and Society: Influences, Impacts and Innovations*. 2nd ed. New York: Routledge, 2010. 7. lpp

publiska aktivitāte. Jēdziens „publisks” (lat. *publicus*) nozīmē „sabiedrības, vispārīgs, atklāts”. Šo vārdu lietoja Francijā kopš 14. gadsimta.⁶ Tas klasiski attiecās uz vīriešu kārtas zemes īpašniekiem, kuri sapulcējās pilsētās, lai apspriestu pārsvarā savas intereses.⁷ Mūsdienu izpratnē publisks ir kas tāds, kas notiek publikai, sabiedrībai redzot un dzirdot. Tas ir visiem pieejams.⁸ „Publika” nāk no tā paša latīņu valodas vārda, tikai ar nozīmi „tautai un valstij piederīgs”. Ar šo jēdzienu saprot sociālu grupu, kurā cilvēkus saista kopīgas intereses vai diskusijas.⁹ No tā izriet, ka publiskā izklaide ir visiem pieejama abiedriska aktivitāte, kura sniedz dažāda veida pozitīvas emocijas un kura tiek piedāvāta ar mērķi aizpildīt cilvēku brīvo laiku.

Izkaidēšanās ir aktivitāte, kura cieši saistīta ar personas psiholoģiskajiem, kognitīvajiem (izziņas) un afektīvajiem (emocionālajiem) procesiem. Cilvēks izkaidējas ar mērķi gūt un pieredzēt pozitīvas emocijas, piemēram, prieku un gandarījumu. Taču vēlāmā pieredze vienmēr atrodas nākotnē, tāpēc cilvēks sevi sagatavo un virza šī mērķa sasniegšanai.¹⁰ Izklaide visticamāk izauga no cilvēku ļoti senās tieksmes pēc spēles un spēlēšanās. Hedonisms ir viens no aspektiem, kas radījis gan vēlmi pēc spēles, gan vēlāk arī vēlmi pēc izklaides. Hedonisma vienīgais rīcības motīvs ir tieksme pēc baudas un tūlītēja apmierinājuma. Ja darba dzīve ir saistīta ar realitāti un produktivitāti, tad spēlē cilvēks var iejusties dažādās ar realitāti nesaistītās lomās, tādā veidā gūstot apmierinājumu.¹¹ Cilvēkus visvairāk saista jaunas, izaicinošas izklaides iespējas vai arī tādas, kurām ir estētiska vērtība.¹² Tās pievienotā vērtība bieži vien ir mirklīgums — tā pastāv tikai tik ilgi, kamēr mēs tajā piedalāmies vai to skatāmies. Tā ir saistīta ar cilvēku sajūtām, kuras dzīvo atmiņās. Izklaides kritiskais moments ir tas, ka ar laiku iepriekš pieredzētās izklaides nozīmīgums gaist. Un ir nepieciešamība izkaidēties atkal.¹³ Publisko izklaides vietu apmeklēšana savā ziņā bija un ir tāda kā sociāla spēle. Pērkot biļetes vai apmeklējot izklaides vietas, tiek veidots paštēls. Tieši izkaidējoties cilvēki varēja pieņemt un aizstāvēt sociālās identitātes, kuras bija sev izvēlējušies.¹⁴

Pieprasījums pēc publiskās izklaides katru gadsimtu kļūva arvien lielāks, tā liekot pamatus izklaides industrijai, kura pārtapa par labi pelnošu precī. Tā patīkamā veidā stimulē publiku un

⁶ Harper. *Online Etymology Dictionary*. Pieejams:

http://www.etymonline.com/index.php?term=public&allowed_in_frame=0 [skatīts 2015, 17. apr.]

⁷ Wolfe, Tom. Communications, the Media and Propaganda. In: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Vol. 2. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 109. lpp.

⁸ *Latviešu valodas vārdnīca : 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu*. 886. lpp.

⁹ *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 17. sēj. Galv. red. Aleksandrs Būmanis, Arveds Švābe, Kārlis Dišlers. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1938. 34 355 – 34 356 sl.

¹⁰ *Psychology of entertainment*. Ed. Jennings Bryant, Peter Vorderer. New York: Routledge, 2011. 19. – 22. lpp.

¹¹ Sayre. *Entertainment and Society: Influences, Impacts and Innovations*. 8. lpp.

¹² *Psychology of entertainment*. 6. lpp.

¹³ Sayre. *Entertainment and Society: Influences, Impacts and Innovations*. 4. lpp.

¹⁴ Rearick, Charles. Consumer Leisure. In: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Vol. 5. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 202. lpp.

saņem par to naudu. Izklaides pasākumus kā pagātnē, tā tagadnē kāds vienmēr ir veidojis, finansējis, uzturējis, attīstījis un vēlākajos laikos arī reklamējis. No vienas puses izklaides pasākumi ir radīti, lai sniegtu baudu, taču pārsvarā to primārais mērķis ir gūt peļņu. Visa veida patēriņa aktivitātes, kas saistās ar izpriecām, var saukt par izklaidi. Tā vienmēr ir viegli sasniedzama un patērējama.¹⁵

Pirmais no priekšnoteikumiem izklaides iespējamībai bija brīvā laika parādīšanās. Sākotnēji priecājās tikai tie, kas varēja atļauties nestrādāt, proti, turīgā sabiedrības daļa. Zemnieki atpūtās daudz retāk. Piemēram, dzīrēs viņi mēdza spēlēt bumbu vai kārtis, kā arī dejot. Publiskā izklaide laikā pirms medijiem bija saistīta ar dažādiem priekšnesumiem, ceremonijām un svētkiem. Priekšnesumi lielākoties bija reliģiska vai mistiska rakstura. No tiem vēlāk attīstījās teātri, spēles un sporta pasākumi.¹⁶ Renesanses laikā, līdz ar tirgus ekonomiku, parādījās arī uz patēriņu balstīta atpūta. Cilvēki maksāja mazas summas, lai redzētu ceļojošā cirka dalībnieku priekšnesumus. Izklaides industrijas attīstīšanos veicināja Anglija, jo tur bija izteikta tirgus ekonomika un urbanizācija. Kopš 16. gadsimta izklaidi patērēja arvien vairāk, tā kļuva komerciāla un ieņēma savu vietu ekonomikā. No 16. līdz 18. gadsimtam parādījās uzņēmēji, kuri uzsāka savu darbību, lai piedāvātu izklaidi — radās operu un teātru direktori, grāmatu tirgotāji, gleznu un iespieddarbu pārdevēji, krogu un kafejnīcu īpašnieki. Morālie un politiskie ideāli tika atbīdīti malā, jo par galveno spēku kļuva bauda. Uzvirvoja kaislības un dažādas vēlmes — dzeršana un ēšana, seksualitāte, savstarpējā komunikācija, sapņi un ilūzijas. Ja svētki bija cikliska parādība, tad jaunās iestādes aicināja apmeklētājus izklaidēties pastāvīgi. Turklāt galvenais bija publikas apmierinātība. Līdz ar to estētiskie vai morālie principi bieži vien nebija aktuāli.¹⁷

Tā kā vienkāršajiem cilvēkiem nebija pieejas aristokrātijas izklaidēm, tad tieši viņi veicināja brīvā laika pavadīšanas vietu attīstību pilsētās. Pārsvarā tā bija vidusšķira, it īpaši vīrieši, jo viņiem bija vairāk brīvā laika un naudas, kuru tērēt publiskās vietās. Vidusšķira bieži vien nosodīja zemāko slāņu izklaidi, uzskatot to par rupju un brutālu.¹⁸ Tieši 16. gadsimtā radās augstās un zemās kultūras nošķīrums. Vadošais slānis sevi nošķīra no pārējiem un identificējās ar literatūras, mākslas, mūzikas un citiem intelektuālajiem sasniegumiem, bieži vien atbalstot tos. Pastiprinājās kontrasts starp augstās kultūras piekritējiem un tiem, kuriem bija tai neatbilstoša valoda, gaume un raksturs, t.i., vienkāršajiem cilvēkiem. Viņi, turīgo acīs, bija zemiski un

¹⁵ Sayre. *Entertainment and Society: Influences, Impacts and Innovations*. 4. – 5. lpp.

¹⁶ Turpat, 7. lpp.

¹⁷ Rearick. *Consumer Leisure*. 201. lpp

¹⁸ Turpat, 202. lpp

barbariski populārās kultūras izteicēji, iepretim augstās kultūras ģimenes vērtībām un izglītībai.¹⁹ Taču jāņem vērā, ka augstās un zemās kultūras nošķiršana ir mākslīga konstrukcija, kura balstās uz to cilvēku vērtībām, kuri šīs atšķirības izgaismo.

Nozīmīgs pagrieziens publiskās izklaides un cilvēces vēsturē kopumā bija laika periods no 1815. līdz 1914. gadam. Šajā laikā notika industriālā revolūcija, dominēja tirdzniecība, demokrātiju pieņēma lielākā daļa Eiropas valstu, triumfēja zinātne un ideja par progresu. Tas atstāja milzīgu ietekmi uz cilvēku dzīvesveidu un uzskatu sistēmu. Lielbritānija bija tā, kas pavēra ceļu progresam, jo tieši tur aizsākās industriālā un politiskā revolūcija. Ilgstošs miera un ekonomiskās izaugsmes periods radīja piemērotus apstākļus Eiropas attīstībai. Taču jāņem vērā, ka attīstība sākotnēji izpaudās tikai lielajās pilsētās. Laukos un mazajās pilsētās dzīve līdz pat 20. gadsimta sākumam īpaši nemainījās. Zemnieki joprojām grima nabadzībā, bija mānīcīgi, piekopa senču tradīcijas un neprata ne lasīt, ne rakstīt. 19. gadsimta beigās parādījās ātri tvaikoņi, dzelzceļš, telegrāfs, kas deva iespēju zemniekiem viegli nonākt pilsētā vai vismaz uzzināt par tajā notiekošo.²⁰

Industriālā revolūcija, kas aizsākās 18. gadsimta vidū Anglijā, pamazām ienāca arī pārējās valstīs. Šajā laikā darbs no mājsaimniecībām tika pārvietots uz rūpnīcām. Cilvēki no laukiem strauji pārcēlās uz pilsētu, tādā veidā mainot iepriekšējo, uz amatniecību balstīto, ekonomiku.²¹ Ja Parīzē 1800. gadā bija mazāk par 600 000 iedzīvotājiem, tad 1900. gadā tur dzīvoja jau divi miljoni. Līdzīgus rezultātus uzrāda visas lielākās Eiropas pilsētas. Vislielākais cilvēku pieplūdums nāca pēc 1870. gada, kad parādījās dzelzceļš un uzliesmoja otra industriālā revolūcija. Lai arī straujā pilsētu izaugsme pastiprināja sociālās problēmas, tas bija labs pamats urbānās kultūras attīstībai. Strādnieku šķīrai parādījās brīvais laiks, viņi varēja atļauties maksāt par izklaidi. Tā bija iespēja izklaidētājiem un uzņēmējiem veicināt industrijas attīstību. Eiropā tika atvērti daudz jauni muzeji, bibliotēkas, sporta arēnas, koncertu halles, ierīkoti dārzi un parki.²²

Lielā Franču revolūcija atstāja milzīgu ietekmi uz Eiropas kultūru un domāšanu, satricināja valdošo varas sistēmu. Lai arī revolūcija cieta sakāvi, tā parādīja, ka iespējama liberāla un demokrātiska politika, cilvēki atskārta un sāka domāt, ka paši var lemt savu likteni. Šajā laikā izplatījās emancipācijas idejas, taču reālu likumu pieņemšana izvērtās par daudz lēnāku procesu, un bieži vien tie nemaz nespēja izmainīt pašas sabiedrības attieksmi pret apspiestajiem. Vienu varu nomainīja cita, likumi tika pieņemti un vēlāk atsaukti. Tas viss kavēja liberālisma un

¹⁹ Mitzman, Arthur. High Culture. In: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Vol. 5. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 17. lpp.

²⁰ Smith B., Timothy. The Nineteenth Century. In: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Vol. 1. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 206. – 207. lpp..

²¹ Turpat, 210. – 211. lpp.

²² Turpat, 208. lpp

demokrātisko principu īstenošanu. Dzimtbūšanas atcelšana bija pirmais emancipācijas triums. Darbaspēks mobilizējās un brīvvalstie sāka paust savu personisko viedokli, viņiem veidojās politiskā apziņa. Drīz vien pieņēma spēkā prasība pēc vispārējām balsstiesībām, kuras lielākā daļa eiropiešu arī ieguva laikposmā starp 1848. un 1914. gadu.²³ Katram bija iespēja nospraust mērķus un tos sasniegt, netraucēja vairs atkarība no muižnieka vai piederība kādai konkrētai konfesijai. Līdz ar sieviešu emancipācijas pirmajiem sasniegumiem 19. gadsimtā radās sieviešu tips, ko mēdz dēvēt par „jauno sievieti” — atšķīrās viņu dzīves stils, vērtības un intereses. Arī viņas vēlējās parādīties sabiedrībā un izklaidēties. Mērķtiecīgas cīņas rezultātā sievietes pamazām ieguva balsstiesības un sociālu vienlīdzību ar vīriešiem. Norvēģija bija pirmā, kas ieviesa dzimumu politisko līdztiesību 1910. gadā.²⁴ Karš savā ziņā veicināja sieviešu emancipāciju — viņām, vīriešu trūkuma apstākļos, nācās strādāt, apgūt jaunas prasmes. Sieviete izjuta vēl nepieredzētu brīvības sajūtu, no kuras arī pēc kara viņa vairs nespēja atteikties. Viņas bija seksuāli un tikumiski brīvas, finansiāli neatkarīgas un bieži mēdza izklaidēties publiskās vietās.²⁵

Publiskā izklaide bez brīvā laika parādīšanās, urbanizācijas un industriālās revolūcijas, demokrātisko režīmu pieņemšanas, emancipācijas būtu palikusi vien tirgus laukumos baudāma, neliela aktivitāte bez grandiozitātes, sava amata profesionāļiem un lielām naudas summām. Augstākās aprindas smalki izklaidētos greznajās mājās, bet zemākā šķira socializācijas nolūkos nīktu tavernās. Iepriekš minētie priekšnoteikumi deva iespēju izklaidei kļūt par masu pieprasītu pakalpojumu. Tas bija nepieciešams visiem sociālajiem slāņiem jebkurā diennakts laikā. Pēckara gadi pastiprināja cilvēku vēlmi atbrīvoties no sasprindzinājuma un rūpēm, tāpēc 20. gadsimta 20., 30. gadi publiskās izklaides ziņā sasniedza apogeju. Vēlākajos gados mājās parādījās radio un televīzija, kas mainīja izklaidēšanās paradumus.

1.2. Publiskās izklaides formas un to attīstība pasaulē

Ilgu laiku izklaide bija privāta, mājās vai galmos organizēta aktivitāte. Tās bija dažādas dzīres, viesības, banketi, pieņemšanas, kurās sastapās savā starpā pazīstami vai mazpazīstami cilvēki un apsprieda sev saistošus notikumus un darījumus. Privātās izklaides formas turpināja pastāvēt arī tad, kad pieauga publisko izklaižu klāsts. Taču katrā laikmetā arvien nepieciešamāka sabiedrības dzīvē kļuva publiskā atpūta. No vienas puses tā sniedza lielākas iespējas indivīdam parādīt sevi, iepazīties ar citiem cilvēkiem un paskatīties uz valstī un sabiedrībā notiekošo. No

²³ Deiviss, Normans. *Eiropas vēsture*. Rīga: Jumava, 2009. 792. – 793. lpp.

²⁴ Rubenis, Andris. *19. gadsimta kultūra Eiropā: mācību līdzeklis*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2002. 422. lpp.

²⁵ Rubenis, Andris. *20. gadsimta kultūra Eiropā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004. 222. lpp.

otras puses pasākumus vairs nevajadzēja pašam organizēt, jo tie bija publiski pieejami un dalīšanās piedzīvojumā ar apkārtesošajiem varēja sniegt lielāku gandarījumu.

Izklaides vēsture Rietumeiropā sniedzas līdz Antīkajai Grieķijai un Romai. Grieķijā izklaides pamati tika likti 8. – 6. gs. p.m.ē., kad dzima grieķu teātris un sporta spēles. Uz šiem notikumiem brauca cilvēki no visas Grieķijas. Svētku laikā apstājās tirdzniecība un tika pasludināts miers, ja šajā periodā kāds karoja. Tas bija valstiski nozīmīgs process. Olimpiskās spēles tiek datētas ar 775. g. p.m.ē. Tās notika vienu reizi četros gados un bija viens no svarīgākajiem pasākumiem. Tās aizliedza 394. g. m.ē., jo Romas kristīgais valdnieks uzskatīja spēles par pagāniskām. Vispār Senajā Grieķijā sacensība jebkurā sfērā — teātrī, dzejā, atlētikā, — bija iecienīts izklaides veids. Grieķu dzīvē svarīgu lomu ieņēma arī slepeni kultī — mistērijas, taču tās nebija gluži publiskas. Grieķi bija sabiedriski, labprāt uzturējās ārpus mājas. Viņu izklaides kultūra bija priekpilna un gaiša.²⁶ Viņi dziedāja un dejoja, kad vien varēja — kāzās, bērēs, ražas novākšanas laikā un pēc uzvaras sacensībās. Tieši no šīm aktivitātēm izauga teātris.²⁷ Pilnīgi citādi izklaidējās cilvēki Senajā Romā. Lai arī viņiem bija līdzīgi svētki kā grieķiem ar svinīgam ceremonijām, spēlēm un izrādēm, tomēr popularitāti iedzīvotāju vidū iemantoja asiņainās un brutālās gladiatoru un plēsīgo zvēru cīņas. Šī izklaide aizsākās 264. g. p.m.ē. Bet 105. g. p.m.ē. šīm spēlēm cēla speciālas ēkas — amfiteātrus. Cirkā varēja apmeklēt pajūgu braucēju sacensības.²⁸ Teātris Romā aizsākās 240. gadā, taču tas ne tuvu neiemantoja tādu popularitāti kā gladiatoru cīņas. Roma izcēlās ar vēl kādu izklaides veidu — termu apmeklēšanu. Pirts kultūra Romas impērijas laikā bija augsti attīstīta. Tās radās Kampānijā (reģions Itālijas dienvidu daļā).²⁹

Nākamais etaps publiskās izklaides vēsturē saistāms ar viduslaikiem, kad eksistēja bez maz vai divas paralēlas pasaules — baznīca un galms. Izklaides iespējas šajā laikā bija ierobežotas. Vienkāršajiem cilvēkiem brīvā laika vēl nebija, taču viņi centās izmantot jebkuru brīdi, lai uzspēlētu kādu galda spēli — šahu, metamos kauliņus. Cilvēki labprāt apmeklēja un piedalījās praktiski visos piedāvātajos pasākumos — teātra uzvedumos, dzīrēs, cirka dalībnieku priekšnesumos, baznīcas parādēs un svētkos, galda spēļu sacensībās. Visi svinēja Lieldienas, Ziemassvētkus, Vasarsvētkus, Saulgriežus u.c. Bez baznīcām eksistēja arī dažas publiskās ēkas, kā, piemēram, tavernas un iebraucamās vietas.³⁰ Šajā laikā augstākajās aprindās bija iecienītas medības un turnīri. Turnīri sākotnēji bija asiņainas tuvcīņas. Šajos turnīros skatītāju un

²⁶ Adkins, Lesley, Roy A. Adkins. *Handbook to life in Ancient Greece*. Updated edition. New York: Facts On Life, 1997. 376. – 378. lpp.

²⁷ Turpat, 454. lpp.

²⁸ Bunson, Matthew. *Encyclopedia of the Roman Empire*. Revised Edition. New York: Facts On File, 2002. 242. – 244. lpp.

²⁹ Turpat, 70. – 71. lpp.

³⁰ Haine, W. Scott. Street Life and City Space. In: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Vol. 2. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 314. lpp.

noteikumu bija maz. Taču baznīca aizliedza brutālo izpriecu, un 16. gadsimtā tie jau bija alegoriskas, greznas izrādes, kurās neviens netika savainots. Šie turnīri bija simboliski un piemēroti laikmetam.³¹

Renesansē aktīvi sāka celt brīvā laika pavadīšanas vietas, kas liecināja, ka pilsētās ir cēlies labklājības līmenis. Arvien vairāk aktivitāšu, kas iepriekš notika uz ielas, tagad varēja tikt organizētas iekštelpās. 17. gadsimta 2. pusē praktiski visās Eiropas lielākajās pilsētās parādījās tenisa korti, operas nami, gaiļu un vēršu cīņu arēnas, hipodromi un tika ierīkoti dažādi dārzi. Lai arī to visu cēla augstākajām aprindām, šīs vietas ātri vien aizrāva arī pārējos sabiedrības slāņus. Taču sociālā diferenciācija joprojām pastāvēja. To var redzēt, piemēram, teātros, kur augstākie slāņi sēdēja sānu ložās, bet zemākie pulcējās skatuves priekšā.³²

17. un 18. gadsimtā parādījās tādas sociālas institūcijas, kuras balstījās uz savstarpējo draudzību un viedokļa radniecību: klubi, intelektuālas un zinātniskas biedrības, lasāmtelpas, grāmatu veikali, mākslas galerijas. Šajā laikā auga arī tavernu skaits. No Tuvajiem Austrumiem ienāca kafija un no Amerikas — šokolāde. Tā rezultātā Eiropā atvērās pirmās kafejnīcas. Lai arī publisko ēku skaits šajā laikā auga, tās tomēr pārsvarā apmeklēja augstākās aprindas.³³ Franču revolūcija paplašināja publiskās izklaides formas. Francijā tika ieviestas publiskās brīvdienas un svētku dienas, notika parādes. Vēlāk nacionālās brīvdienas kļuva par svētku dienām arī citviet Eiropā. Tām bija raksturīgas svinīgas uzrunas, uguņošana, dejas, ēšana un dzeršana. Parādījās divas jaunas institūcijas: muzeji un modernie restorāni. Pēc franču monarhu krišanas 1792. gadā, revolucionāri padarīja Luvras pili par pirmo moderno muzeju. Šefpavāri, kuri iepriekš apkalpoja karalisko ģimeni un aristokrātiju, tagad atvēra paši savus restorānus, pulcējot tajos Parīzes vidusšķiru. Parādījās strādnieku kafejnīcas.³⁴

Viena no senākajām publiskās izklaides formām, kura tika pieminēta jau iepriekš, ir svētki jeb svinības (lat. *festum*). Tie var būt ļoti dažādi. Ir svētki, kas iezīmē kādus īpašus dzīves notikumus, piemēram, dzimšanu vai laulības; ir gadskārtu svētki — vasaras un ziemas saulgrieži, tāpat kopš viduslaikiem piekopa reliģisku svētku svinēšanu, piemēram, Karnevālu un Lieldienas, bet kopš Lielās Franču revolūcijas svinēja arī valstu nacionālos svētkus. Šī izklaide lielākoties bija saistīta ar ēšanu un dzeršanu, dažādiem priekšnesumiem, ceremonijām vai rituāliem. Šāda veida aktivitātes parasti notika laukā un pulcēja lielu apmeklētāju skaitu. Karnevāls cēlies no latīņu vārda '*caro levare*', kas nozīmē „atņemt gaļu”. Tas tāpēc, ka svētki saistās ar gaļas un

³¹ Goetz, Hans-Werner. *Life in the Middle Ages: from the seventh to the thirteenth century*. Notre Dame: University of Notre Dame, 1993. 194. – 196. lpp.

³² Haine. *Street Life and City Space*. 316. lpp.

³³ Turpat, 317. lpp.

³⁴ Turpat, 318. lpp.

alkohola patēriņu, kā arī ar jutekliskiem miesas grēkiem, t.i., rijību un izvirtību.³⁵ Tas ir izpriecu laiks pirms kristiešu Lielā gavēņa, tātad sešas nedēļas pirms Lieldienām. Karnevāls lielākoties attīstījās katoļu zemēs. Sevišķi iecienīts tas bija Itālijā, kur to svinēja ar masku gājieniem un dažādām publiskām izklaidēm. Vācieši to dēvēja par fašingu (*der Fasching*).³⁶ Laika gaitā karnevāls, tieši tāpat kā svētki, kļuva komerciāls un attālinājās no tā reliģiskā pamata. Tas varēja notikt jebkurā gada laikā, uzsvāru liekot uz tērpu krāšņumu un izpriecām.

Sports bija vēl viena no publiskās izklaides formām, kas spēja ieinteresēt lielas cilvēku masas. Jau Renesanses laikā sporta pasākumiem tika atvēlēta vieta publiskajā telpā, taču tieši divdesmitajā gadsimtā sports kļuva par vienu no visvairāk pelnošajām izklaides industrijām. Viss aizsākās 12. gadsimtā ar turnīriem. 16. gadsimtā par godalgotu sporta veidu kļuva paukošana. Futbols, kuru spēlēja Eiropas dzimtļaudis jau gadsimtiem ilgi, turpināja būt populārs laukos. Taču aristokrātija pārveidoja zemnieku rupjo spēli par pilsētniecisku izklaidi. Loka šaušana izplatījās dižciltīgo vidū. Tika rīkoti ikgadēji loka šaušanas festivāli, piemēram, „*Schützenfest*”, kas bija jau iepriekš plānoti svētki, kuri varēja ilgt nedēļu un pat ilgāk, pulcējot tūkstošiem skatītāju. Gan augstdzimušo, gan zemāko slāņu vidū populāra izklaide bija medības un gaiļu cīņas. 1750. gadā Anglijā tika izveidots pirmais žokejklubs, un līdz ar to populāras kļuva zirgu skriešanās sacīkstes. 18. gadsimtā Anglijā uzplauka bokss, krikets, golfs, kā arī buļļu cīņas Spānijā. Airēšana 19. gadsimtā piesaistīja milzīgu skatītāju pūli. 1869. gadā četras sievietes sacentās riteņbraukšanā no Parīzes uz Ruānu, tā aizsākot interesi par riteņbraukšanu. Sievietes bija arī pirmās, kas spēlēja tenisu. Slēpošana attīstījās Norvēģijā. Vissenākā zināmā organizētā slēpošanas sacensība fiksēta starp norvēģu kareivjiem 1767. gadā. Distanču slēpošana kļuva populāra 1890. gados.³⁷ Galda un viesību spēles arī bija nozīmīgs izklaides veids. 18. gadsimtā Anglijā spēlēja šarādes, arī triktrakspēli un šahu. Kāršu spēle aizsākās Spānijā 1300. gadā. Visas šīs spēles, kā arī biljards un arkādes bija ļoti iecienītas 19. gadsimta sabiedrībā. Saistošs izklaides veids bija no Āzijas nākušās loterijas. Itālija bija pirmā valsts, kura godalgoja uzvarētājus ar naudas balvu.³⁸

Teātri bija iecienījuši visi sociālie slāņi. Tas uzplauka 16. gadsimtā Anglijā, Itālijā un Spānijā. 17. gadsimtā teātra apmeklēšana vairāk bija aristokrātijas izklaide, jo uz skatuvēm spēlēja franču augstās komēdijas un traģēdijas. 18. gadsimtā, kad nostiprinājās buržuāzija,

³⁵ Holt, Mack P.. Festivals. In: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Vol. 2. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 41. lpp.

³⁶ *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 8. sēj. Galv. red. Aleksandrs Būmanis, Arveds Švābe, Kārlis Dišlers. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1932 – 1933. 15 860 - 15 863. sl.

³⁷ Guttman, Allen. Sports. In: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Vol. 5. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 167. – 174. lpp.

³⁸ Sayre., *Entertainment and Society: Influences, Impacts and Innovations*. 10. – 11. lpp.

populāras kļuva māju komēdijas.³⁹ 19. gadsimtā teātris attīstīja jaunas formas, kas atbilstu jaunajai pilsētnieciskajai sabiedrībai. Blakus tradicionālajam teātrim, iecienītas kļuva vieglas muzikālas izrādes, operetes, dzīvespriecīgi uzvedumi ar aizraujošām melodijām, dejām, asprātībām un sentimentālu sižetu. Augstākā sabiedrības daļa apmeklēja operas.⁴⁰ Balets radās 15./16. gadsimtā Itālijas galmā, savu uzplaukumu piedzīvojot Francijā Luija XIV laikā. Ap 1830. gadu tā popularitāte samazinājās Francijā, taču attīstījās Dānijā, Itālijā, Krievijā. Arī balets pārsvarā piederēja augstāko aprindu mākslas gaumei.⁴¹ Vienkāršo tautu aizrāva rēvijas (fr. *revue*), kas bija muzikāli dramatisks žanrs — uzvedums, kurš tika veidots ar sižetiski nesaistītiem dziesmu, deju, cirka un operetes elementiem. Tie bija ļoti krāšņi priekšnesumi ar bagātīgu dziesmu un deju materiālu. Rēvijas populāras kļuva tādās valstīs kā Francija un ASV.⁴² Varietē (fr. *variétés*; lat. *varietas*) ir estrādes teātra veids, kas apvieno dažādus žanrus un kam ir izklaidējošs raksturs.⁴³ Varietē paveids sastopams jau 18. gadsimta otrajā pusē Anglijā. Tie bija dejojotāju, dziedātāju, jokdaru un komiķu priekšnesumi. Taču pēc 1837. gada šie uzvedumi norupji jutekliskiem un komiskiem pārtapa par cēli erotiskiem un nedaudz frivoliem. Francijā varietē bija cieši saistīts ar vodevīlas teātri, kuru bieži vien spēlēja kafejnīcās.⁴⁴

Vasaras laikā pilsētu iedzīvotāji deva priekšroku ārpusmājas izklaidei, ko piedāvāja dārzi un parki, kas bija pilni ar dažādām atrakcijām. 18. gadsimtā lielāko pilsētu parkos bija restorāni un kafejnīcas, skatuves un estrādes koncertiem un priekšnesumiem, kā arī vieta dejošanai. Dārzi un parki līdzinājās elegantiem kūrortiem ar strūklakām, ūdenskritumiem, paviljoniem, skulptūrām, skatuvēm, kafejnīcām.⁴⁵ 19. gadsimta 2. pusē, kad attīstījās sabiedriskā transporta sistēma, aizvien vairāk cilvēku devās uz jūrmalu, kūrortiem un laukiem. No 1880. gada populāri kļuva izbraukumi ar velosipēdiem, zvejošana un pikniks.⁴⁶

18. gadsimtā Londonā un Parīzē atvērās aizvien jaunas biljarda zāles, kafejnīcas, koncertu zāles, sapulces vietas un teātri. Izklaides pasākumi bija arvien labāk organizēti. Pasaulē pirmais cirks, kam bija pašam sava ēka, atvērās Londonā 1770. gadā. Parādījās reklāma, kas deva iespēju patērētājiem aptvert izklaides iespējas. Ceļveži bija pieejami kopš 17. gadsimta. Tie informēja par brīvā laika pavadīšanas veidiem, publisko izklaides vietu atvēršanas laikiem un cenām (piem. „*Almanach des Loisirs*”). Šī pati tendence turpinājās 19. gadsimtā, kad bez iepriekš minētajām

³⁹ Rearick. *Consumer Leisure*. 204. lpp.

⁴⁰ Turpat, 208. lpp.

⁴¹ Craine, Debra, Judith Mackrell. *The Oxford Dictionary of Dance*. Revised Edition. New York: Oxford University Press, 2010. 37. lpp.

⁴² *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 18. sēj. Galv. red. Aleksandrs Būmanis, Arveds Švābe, Kārlis Dišlers. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1938 – 1939. 35 555 – 35 557 sl.

⁴³ *Svešvārdu vārdnīca : vairāk nekā 15 000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku vārdkopu*. 2. izd. Red. Juris Baldunčiks. Rīga: Jumava, 1999. 823. lpp.

⁴⁴ Heise, Ulla. *Kaffee und Kaffehaus: eine Kulturgeschichte*. Leipzig: Edition Leipzig, 1987. 151. – 169. lpp.

⁴⁵ Rearick. *Consumer Leisure*. 205. lpp.

⁴⁶ Turpat, 210. lpp.

iestādēm atvērās arī kabareji, vaska muzeji, skrituļslidošanas laukumi un deju zāles. Izklaidi patērēja aizvien lielāks skaits cilvēku, tā dominēja viņu dzīvēs. Vispopulārākās tā laika vietas bija kafejnīcas, krogi, kabarē un tavernas. Nekur to nebija tik daudz, cik Parīzē. Ja 1789. gadā Parīzē bija ap 3000 šādu vietu, tad 1870. gadā to skaits sniedzās līdz 22 000.⁴⁷

Līdz 17. gadsimta beigām Eiropā koncertmūzika nebija izplatīta. Vīna un alus dzertuvēs mūzika skanēja jau no pašiem pirmsākumiem, taču ne tādā līmenī, kādā to saprot mūsdienās. Sākotnēji tur spēlēja klasisko mūziku profesionāli izglītoti cilvēki. Taču koncertus (it. *concerto*; lat. *concentrāre*), kas ir jau māksliniecisku priekšnesumu publisks izpildījums pēc noteiktas programmas⁴⁸, līdz pat 18. gadsimtam nepazīna. Tie vairāk bija kā muzikāli priekšnesumi galmos, dievkalpojumos, krogos. Tikai vēlāk cēlās koncertu kvalitāte, komponistu un mūziķu statuss sabiedrībā. Tad par koncertiem sāka prasīt ieejas maksu.⁴⁹

Kabarē (fr. *cabaret*) radās 1880. gadā Parīzes mākslinieku vidū. Tie bija īpaši restorāni, kuros apmeklētājus izklaidēja ar muzikāliem priekšnesumiem. Sākotnēji izklaide šeit sastāvēja no amatieriskiem uzvedumiem. 1889. gadā atvērās kabarē Mūlenrūža (*Moulin Rouge*) kurā pirmo reizi izpildīja kankānu.⁵⁰ Berlīnē pirmais kabarē atvērās 1900. gadā. Tas pārņēma franču intīmo gaisotni, izklaidējošo raksturu un improvizācijas, taču klāt pielika arī humoru.⁵¹ Kā papildinājums teātra izrādei vai kino filmai bija radīti tādi izklaidējoši priekšnesumi kā divertismenti (fr. *divertissement*). Tie sastāvēja no dziesmām, dejām un komiskām ainām. To pārsvarā izrādīja starpbrīžos, taču divertismenti varēja būt arī patstāvīga koncertprogramma.⁵²

Deju zāles spēlēja nozīmīgu lomu publikas sociālajā dzīvē. Dažās deju zālēs nācās maksāt pie ieejas, bet citās brīdī, kad viesis dejoja. Deju zāles apmeklēja dažādi slāņi. Tur spēlēja dzīvā mūzika un sākotnēji, pirms džeza laikmeta ienākšanas Eiropā, apmeklētāji dejoja balles dejas, piemēram, valsi. Vēlāk populārs kļuva fokstrots, čarlstons, svings. Deju paviljoni bija līdzīga iestāde tikai tai nebija sienu, jo parasti šādi paviljoni atradās parkos.⁵³

Pēc 1895. gada parādījās jauna veida izklaide — kustīgās bildes, par kurām jāpateicas brāļiem Limjēriem (*Lumieres*). Sākotnēji šīs kustīgās bildes demonstrēja koncertkafejnīcās, vaska figūru muzejos un lielveikalos. Taču drīz vien sāka celt tikai šai izklaidei domātas pastāvīgas ēkas. Sākotnēji kino bija lēta izklaide, kuru iecienīja strādnieku šķira. Bet pēc tam, kad atvērās aizvien vairāk greznu kinoteātru un filmas kļuva kvalitatīvākas, šai izklaidei

⁴⁷ Rearick. *Consumer Leisure*. 206. – 208. lpp.

⁴⁸ *Latviešu valodas vārdnīca : 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu*. 527. lpp.

⁴⁹ *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 9. sēj. Galv. red. Aleksandrs Būmanis, Arveds Švābe, Kārlis Dišlers. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1933. 17264. sl.

⁵⁰ Heise. *Kaffee und Kaffehaus: eine Kulturgeschichte*. 151. – 169. lpp.

⁵¹ *The New Encyclopaedia Britannica*. Vol. 2. 15th ed. Chicago: Encyclopaedia Britannica, Inc, 1975. 702. lpp.

⁵² *Svešvārdu vārdnīca : vairāk nekā 15 000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku vārdkopu*. 2. izd. Red. Juris Baldunčiks. Rīga: Jumava, 1999. 164. lpp.

⁵³ Rearick. *Consumer Leisure*. 208. lpp.

pievērsās arī vidusšķira. Kino kļuva tik populārs, ka izkonkurēja tādas izklaides formas, kas dominēja pirms Pirmā pasaules kara, piemēram, koncertkafejnīcas.⁵⁴

20. gadsimta sākumā visas sabiedrības klases ietekmēja divi būtiski tehnoloģiski jauninājumi. Pirmkārt, cilvēku dzīvē ienāca radiopārraides. Cilvēkiem nu bija dota iespēja izklaidēties arī mājās. Otrs lielais pavērsiens bija skaņu filmu rašanās. Kino apmeklēšana jau pirms tam bija populāra, taču skaņu filmas ienesa jaunas vēsmas. Sestdienas vakarā cilvēki parasti devās izklaidēties uz kino, krogu, naktsklubu vai deju zāli.⁵⁵ Pēckara laikā izklaide bija sevišķi nepieciešama, jo tā radīja atbrīvošanās sajūtu. Cilvēki vēlējās gūt baudu, priecāties un bieži vien arī aizmirsties.

Publiskās izklaides daudzveidība liecina par tās nozīmību cauri gadsimtiem. Katrs laikmets papildina iepriekšējo laikmetu. Tā ir nepārtraukta mainība un attīstība. Cilvēkiem izklaide ir kā maize. Ne velti Senajā Romā radās teiciens „maizi un izpriecās”. Tās ir bijušas divas svarīgākās komponentes cilvēka dzīvē. Brīvā laika pavadīšanas iespējas bija (un ir) ļoti dažādas, piemērotas atšķirīgām gaumēm, aprindām un vecumiem. Katrs cilvēks izklaižu piedāvājumā varēja atrast sev piemērotāko aktivitāti. Dažas publiskās izklaides formas tika atbalstītas, citas ne tik ļoti, taču par tām runāja sabiedrībā un presē. 20., 30. gadi publiskās izklaides ziņā bija visbagātākie — viens karš pagājis, bet nākamais vēl nebija pienācis.

1.3. Publiskās izklaides formas Latvijas teritorijā

19. gadsimts Latvijas vēsturē bija lielo pārmaiņu laiks, jo veidojās modernā sabiedrība. Zemniekiem nācās atteikties no pierastā dzīvesveida un pieņemt kapitālismu, urbanizāciju un provinču industrializāciju.⁵⁶ Līdz 1861. gadam visā tagadējās Latvijas teritorijā tika atcelta dzimtbūšana un brīvlaistie zemnieki ieplūda lielākajās pilsētās, lai meklētu darbu. Sākās rūpniecības apvērsums. Rīga kļuva par Baltijas lielāko rūpniecības pilsētu.⁵⁷ Taču sākotnēji tirdzniecību un amatniecību pārvaldīja vācieši. Latvieši pārsvarā bija bez izglītības un nevarēja konkurēt ar vācu eliti.⁵⁸ Pēc jaunlatviešu kustības 19. gadsimta vidū tika aizsākta tautiskā atmoda un cīņa par tautas ekonomiskajām, politiskajām, juridiskajām un kultūras tiesībām. Šīs pirmās

⁵⁴ Rearick. *Consumer Leisure*. 210. lpp.

⁵⁵ Hopkins, Eric. *Industrialisation and Society: A Social History 1830 – 1951*. New York: Routledge, 2002. 217. – 220. lpp.

⁵⁶ Priedīte-Kleinhofa, Aija. Apgaismības idejas un modernās sabiedrības veidošanās. No: *Latvieši un Latvija II sējums: Valstiskums Latvijā un Latvijas valsts – izcīnītā un zaudētā*. Galv. red: Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013. 197. lpp.

⁵⁷ *Latvijas vēsture: 20 gadsimts*. Atb. red. Ingrīda Mičāne. Rīga: Jumava, 2005. 27. lpp.

⁵⁸ Silzemnieks, E. *Latvijas atdzimšana: Valsts 10 gadu atcerei, 1918 – 1928*. Rīga: A.Raņķa grāmatu tirgotavas apgādībā, 1928. 8. lpp.

inteliģences vadībā bija sākusies latviešu sabiedrības emancipācija.⁵⁹ 19. gadsimta 80., 90. gados veidojās jauna idejiski politiskā kustība, kuru veidoja latviešu demokrātiskās inteliģences grupa — Jaunā strāva. Tieši viņi aizsāka demokrātisko tradīciju Latvijā, uzstājot uz pilsoņu tiesību nepieciešamību un parlamentāro iekārtu.⁶⁰ Laiks līdz pirmajam pasaules karam bija saimniecisks — attīstījās būvniecība, tirdzniecība un rūpniecība.⁶¹ Šajā laikā auga dzīves standarts un materiālā labklājība. Iedzīvotājiem parādījās brīvais laiks, kuru varēja piepildīt ar izklaidi. Tā rezultātā attīstījās uzņēmējdarbība šajā sfērā. Latvijas teritorijā, tāpat kā lielākajās Eiropas pilsētās, izklaide bija komerciāls brīvā laika pavadīšanas veids.⁶²

Jau 18. gadsimta beigās un 19. gadsimta sākumā Rīgā bija pieejama organizēta izklaide. Dažādu sociālo kārtu pilsētas iedzīvotāji pulcējās gadatirgos un gadskārtu atzīmēšanas pasākumos. Vispopulārākais tolaik bija gadatirgus vasaras sākumā, kas ilga divdesmit vienu dienu. Pilsētnieki labprāt apmeklēja arī masku un dažādas citas balles, koncertus un saviesīgus vakarus. Brīvo laiku varēja pavadīt vairākās biedrībās un teātrī. Līdz ar rudens iestāšanos aktuāli kļuva dāmu saieti, kuros bija iespēja komunicēt, iedzert, adīt zeķes un spēlēt kārtis. Turīgākie rīdzinieki bieži iegriezās traktieros. Lielu piekrišanu baudīja biljarda saloni. Iedzīvotāji labprāt apmeklēja arī kafejnīcas.⁶³

Rīgas iedzīvotāji atpūtai izmantoja parkus, kuri tika labiekārtoti un piemēroti izklaidei. Jau 19. gadsimta 2. pusē Ķeizardārza teritorijā varēja nodarboties ar velosportu, bet ziemā slidot un braukt pa ledus kalniņiem. Tur darbojās arī restorāns, bet 20. gadsimta 30. gados — vasaras piena paviljons. Parka ziemeļrietumu stūrī 1878. gadā tapa mūzikas estrāde ar nojumi. Iedzīvotāji vasarā uz šīs skatuves varēja baudīt varietē uzvedumus, koncertus un cirka izrādes.⁶⁴ Ķeizardārza popularitāte auga līdz ar 1912. gadā atvērto Zooloģisko dārzu.⁶⁵ Turīgo rīdzinieku populāra izklaides vieta bija novietojuma ziņā izdevīgais Vērmaņdārzs, kas piedāvāja restorānu, koncertzāli, mūzikas estrādi un balagānu. Kopš 1902. gada arī Grīziņkalns sāka piesaistīt atpūsties gribētājus. Tur tika uzcelts restorāns un varietē teātris „Apollo”. No Pārdaugavas publiskās atpūtas vietām visiecienītākais bija Arkādijas dārzs. Tur atradās gan restorāns un bumbotava, gan arī paviljons un šautuve. Apmeklētāji varēja baudīt koncertus, uguņošanas, dejas

⁵⁹ *Latvijas vēsture: 20 gadsimts*. 27. lpp.

⁶⁰ Turpat, 29. lpp.

⁶¹ Silzemnieki. *Latvijas atdzimšana: Valsts 10 gadu atcerei, 1918 – 1928*. 30. lpp.

⁶² *20. gadsimta Latvijas vēsture I: Latvija no gadsimta sākuma līdz neatkarības pasludināšanai 1900 – 1918*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2000. 327. lpp.

⁶³ Irbe, Līga. Pilsēta un pilsētnieki 18./19. gadsimta mijā: Rīga un rīdzinieku ikdienu laikabiedru skatījumā. No: *Latvijas Universitātes raksti*. 764. sējums. Vēsture: sabiedrība, pārvalde un saimniecība Baltijas jūras reģionā no aizvēstures līdz jaunajiem laikiem. Galv. red. Andris Šnē. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012. 159. lpp.

⁶⁴ Caune, Andris. *Rīgas Ziemeļu priekšpilsēta pirms 100 gadiem: Priekšpilsētas celtnes un iedzīvotāji 20. gadsimta sākuma atklātnēs*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2009. 30. – 36. lpp.

⁶⁵ *20. gadsimta Latvijas vēsture I: Latvija no gadsimta sākuma līdz neatkarības pasludināšanai 1900 – 1918*. 526. lpp.

un svētkus. Izklaidēties varēja arī Dzegužkalnā, kas bija iecienīts strādnieku vidū. Āgenskalna parkā Kalnciema ielas sākumā laiku pavadīja turīgākās aprindas. Tur tika organizēti koncerti un vasaras teātra izrādes, darbojās arī restorāns.⁶⁶ 1904. gada 29. augustā pēc Mīlgrāvja saviesīgās biedrības vadītāja Augusta Dombrovska iniciatīvas, tika atklāts „Ziemeļblāzmas” nams. Šajā namā notika teātra uzvedumi un koncerti. Taču bez tiem apmeklētāji varēja izklaidēties arī bumbotavā, biljarda istabās, paēst bufetē, rīkot sapulces un kursus.⁶⁷

Rīgas jūrmala bija laba atpūtas vieta, kura piedāvāja plašu izklaižu klāstu. Vasaras sezonā tur notika koncerti, teātra izrādes, deju vakari un tika svinēti svētki. Darbojās viesnīcas, restorāni un deju zāles. Lielu apmeklētāju skaitu parasti pulcēja cirka izrādes. Iedzīvotāji sajūsmīnājās par ceļojošajām cirka mākslinieku trupām. Viņi piedāvāja aizraujošus burvju mākslinieku, ugunsrijēju, zobenu rijēju un citus priekšnesumus.⁶⁸ Salamonska cirkā kopš 1925. gada regulāri aprīlī tika organizēti tautā populārie franču (grieķu – romiešu) cīņas čempionāti. Tie bija iestudēti priekšnesumi ar noteiktiem tēliem. Parasti tur piedalījās vismaz 12 cīkstoņi no dažādām valstīm. Čempionāti bija spraigi un emocionāli piesātināti. Turklāt uzvarēja šajās sacensībās nevis spēcīgākais, bet simpātiskākais cīkstonis, t.i., skatītāju favorīts.⁶⁹ Sporta ziņā iedzīvotāji bija iecienījuši burāšanu, medības, tenisu, airēšanu, futbolu, svarcelšanu, riteņbraukšanu, šahu. Katram no sporta veidiem bija savi klubi, kuros pulcējās to biedri. Tie arī bija aktīvie sportisti. Pārējie labprāt jūta līdzi un apmeklēja sacensības.⁷⁰

19. gadsimta beigās Rīgā ienāca kino. 1895. gada 10. novembrī Salamonska cirkā tika demonstrētas pirmās kustīgās bildes. Bet 1903. gadā Rīgā atvērās pirmie kinoteātri.⁷¹ Iedzīvotājiem patika apmeklēt kino izrādes. 1909. gadā Rīgā bija iespējams izvēlēties starp 15 kinozālēm. 1904. gadā durvis vēra kinoteātris „AT”, 1912. gadā — „Grand Kino”, bet 1913. gadā „Palladium”.⁷² 1930. gadā Latvijā bija 85 kinoteātri. No tiem 31 atradās Rīgā.⁷³

Teātra dzīve Latvijā bija aktīva un daudzveidīga. Trīs ievērojamākie teātri bija Rīgas Vācu, Krievu un Latviešu teātris. Rīgas Latviešu teātris bija pirmais profesionālais teātris latviešu sabiedrībā, kas savu darbību uzsāka 1868. gadā. Sākotnēji tas bija amatieru teātris, bet 19.

⁶⁶ 20. gadsimta Latvijas vēsture I: Latvija no gadsimta sākuma līdz neatkarības pasludināšanai 1900 – 1918. 327. – 329. lpp.

⁶⁷ Caune, Andris. *Rīgas Ziemeļu priekšpilsēta pirms 100 gadiem: Priekšpilsētas celtnes un iedzīvotāji 20. gadsimta sākuma atklātnēs*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2009. 236. lpp.

⁶⁸ 20. gadsimta Latvijas vēsture I: Latvija no gadsimta sākuma līdz neatkarības pasludināšanai 1900 – 1918. 329. lpp.

⁶⁹ Lipša, Ineta. *Rīga bohēmas varā*. Rīga: Priedaines, 2002. 21. lpp.

⁷⁰ 20. gadsimta Latvijas vēsture I: Latvija no gadsimta sākuma līdz neatkarības pasludināšanai 1900 – 1918. 330. lpp.

⁷¹ Turpat, 329. – 330. lpp.

⁷² Turpat, 528. lpp.

⁷³ *Latvijas vēsture: 20 gadsimts*. 211. lpp.

gadsimta 80. gados kļuva profesionāls.⁷⁴ Rīgas Vācu teātra ēku atklāja 1863. gadā. Tam bija 2000 skatītāju vietu. Pirms tam tur atradās 1782. gadā atklātais Rīgas teātra nams, kuru dēvēja par Muses namu. Teātris pārtrauca savu darbību Pirmā pasaules kara laikā, bet 1917. gadā tas vēra durvis kā Pilsētas Vācu teātris. 1919. gadā šajā ēkā tika izveidota Latvijas Nacionālā opera. Tās uzplaukuma laiks bija tieši pirms Otrā pasaules kara. Šajā ēkā tika iestudētas gan operas, gan ļaužu pieprasītās operetes.⁷⁵ Rīgas pilsētas Otrais (Krievu) teātris tika atklāts 1902. gadā. Šajā pašā laikā radās Rīgas Jaunais teātris, kurš no 1920. gada tika pārveidots par Dailes teātri. Bez profesionālajiem teātriem biedrībās darbojās arī amatnieku trupas. Liepāja bija pirmā pilsēta, kurā izveidojās profesionālais teātris ārpus Rīgas.⁷⁶ Baletu 1919. gadā aizsāka baletmeistars Voldemārs Komisārs, kura vadībā darbojās 10 cilvēku entuziastu grupa. Tā bija amatieriska, taču tieši pateicoties tai bija iespējama profesionālā baleta rašanās.⁷⁷

20. gadsimta 20. gados Latvija sevišķi neatšķīrās no citām Eiropas valstīm. Rīgā, Liepājā, Rīgas jūrmalā valdīja džeza laikmets — paātrinājās dzīves temps, lielāku nozīmi ieguva izklaide un uzdzīve, bauda un jautrība. Pieauga nakts dzīves nozīme — kafejnīcas, naktslokāli, dansingi, bāri kļuva par tikko iegūtās brīvības atspoguļotājiem. Tur skanēja džezs, jaunie cilvēki ļāvās jaunmodīgiem deju soļiem, vīriešus aplidoja bārdāmas, lielos daudzumos plūda dažādi dzērieni, smaržoja izsmalcināti ēdieni un gaisā cēlās cigarešu dūmi.⁷⁸ Pamatā cilvēki izklaidējās tāpat kā iepriekš. Vienīgi pēckara situācija uzjundīja vēl lielāku vēlmi dzīvot un baudīt. Brīvā laika pavadīšanas vietu klāsts auga. Dažādas balles, koncerti, loto klubi, hipodromi, spēļu nami bija neatņemama dzīves sastāvdaļa daudziem pilsētniekiem. 20. gadsimta 20. gados iecienītas bija balles. Visgreznākā no tām bija Preses balle. Tai sekoja Operas balle. Taču tika svinētas arī daudzas citas, piemēram, Latvijas Neatkarības dienas un Jaungada balles. Šajos pasākumos pulcējās viss sabiedrības krējums. Preses balli aizsāka Rakstnieku un žurnālistu arodbiedrība, tā parasti notika februārī Virsnieku kluba telpās. Operas balles bija kā turpinājums baļļu sezonai. Tās notika Latvijas Nacionālās operas telpās.⁷⁹

Loto klubi kļuva populāri 1922. gadā, kas tie tika oficiāli atļauti. Rīgā darbojās dažādi loto klubi. Ja kāds vēlējās spēlēt loto, vajadzēja kļūt par kluba biedru. Loto klubos varēja sastapt tirgotājus, amatniekus, strādniekus, māksliniekus, studentus un pensionārus. Spēlēja visi sociālie slāņi. Vieniem tas bija tīrs azarts, citiem ilūzijas par lielo laimestu. Loto bija iespējams spēlēt „Dancing Palace” telpās Elizabetes ielā 55, Lielā Vērmaņa dārza apakšējā paviljonā, loto klubā

⁷⁴ 20. gadsimta Latvijas vēsture I: Latvija no gadsimta sākuma līdz neatkarības pasludināšanai 1900 – 1918. 322. – 325. lpp.

⁷⁵ Latvijas vēsture: 20 gadsimts. 204. – 205. lpp.

⁷⁶ Turpat, 90. – 91. lpp.

⁷⁷ Turpat, 207. lpp.

⁷⁸ Zelče, Vita, Vineta, Sprugaine. *Marginālās jeb 1376. fonds*. Rīga: Latvijas Valsts arhīvu ģenerāldirekcija, 2005. 54. lpp.

⁷⁹ Lipša. *Rīga bohēmas varā*. 81. – 88. lpp.

„Bi-Ba-Bo” Brīvības bulvārī 2/4, sporta klubā „Magneti”. 1924. gada 25. septembrī valdība aizliedza loto klubus. Vienīgā vieta, kur loto spēle tika atļauta bija Rīgas jūrmalas kazino.⁸⁰ Tas darbojās no 1922. līdz 1925. gadam. Tā kā Latvijā bija noteikts likums, ka ar azartspēlēm drīkst nodarboties tikai tie, kuru ienākumi gadā pārsniedz 600 000 rubļu, tad kazino pulcēja ārzemniekus un turīgākās aprindas. Tas bija viens no iemesliem nelegālo kazino pastāvēšanai. Tajos varēja iekļūt tikai ar starpnieka palīdzību, tie mēdza mainīt atrašanās vietu. Parasti spēlēja kāršu spēles, sevišķi iecienīta bija zolīte.⁸¹ Divdesmito gadu sākumā sākās diskusija par to, vai nevajadzētu atļaut kazino darbību. Tas dotu valstij lielus ienākumus. Jūrmalas pilsētas valde lēma par labu šai idejai un 1922. gadā ar Iekšlietu ministrijas atļauju spēles tika atļautas. 1922. gada 18. novembrī kazino tika atklāts Neilanda viesnīcā „Bulduri” tagadējā Bulduru prospektā 33. Tur varēja spēlēt ruleti, bakaru, bulu, *chemin de fer* jeb železkosmolku.⁸² 1925. gadā kazino slēdza un pēc vairākiem mēģinājumiem iegūt koncesiju, to nepiešķīra arī 1930. gados.

1924. gadā tika atvērta akciju sabiedrība „Rīgas hipodroms”, kura ieguva koncesiju uz totalizatoru. Līdz ar to, sākot ar 1925. gadu parādījās vēl viens izklaides veids – derību slēgšana zirgu sacensībās. Taču prieks nebija ilgs, tas pastāvēja mazāk par gadu. Par laimi, 1932. gadā hipodroma darbība tika atjaunota, tāpēc šī izklaide lielāko popularitāti iemantoja 30. gados. Atmosfēra hipodromā bija īpaša — mūzika, diktatora sniegtā informācija, zirgu demonstrēšana, likmju likšana totalizatorā un oficiālais starts, kam sekoja triumfēšana un aplausi. Zirgu skriešanās sacensības bija sadalītas trīs sezonās (pavasara, rudens, ziemas), katrā sezonā bija mitingi, kas sastāvēja no četrām sacensībām dienā.⁸³

Latvijas izklaides vēsture ir notikumos bagāta. Latvijas sabiedrība ļoti ātri sajuta no ārzemēm nākušās vēsmas, tāpēc izklaides ziņā tā neatpalika no Eiropas valstīm. Savu lomu tur sākotnēji, protams, spēlēja vācbaltiešu ieguldījums. Attīstītajās pilsētās izklaides vietas vērās viena pēc otras, tad atkal tika slēgtas, jo mainījās likumi vai iedzīvotāju gaume. Taču jebkuram latvietim atpūta bija svēta — vienalga vai pavadīta traktierī, teātrī, sporta sacensībās vai pie loto galda. Tā sniedza prieku un gandarījumu, turklāt varēja arī iziet sabiedrībā un izrādīties. Entuziasms no izklaidētāju un izklaidējamo puses vienmēr bijis augstā līmenī, tāpēc šī industrija spēja veiksmīgi pastāvēt gan brīvvalsts laikā, gan autoritatīvā režīma laikā.

⁸⁰ Lipša. *Rīga bohēmas varā*. 201. – 212. lpp.

⁸¹ Turpat, 213. – 214. lpp.

⁸² Turpat, 226. – 228. lpp.

⁸³ Turpat, 261. – 264. lpp.

2. KAFEJNĪCAS LAIKMETĀ

2.1. Kafejnīcas jēdziens un vēsture

Kafejnīcu apmeklēšana jau no to parādīšanās brīža bija iecienītākais brīvā laika pavadīšanas veids, tas bija sevišķs notikums. Kad kafejnīca kā publiskā vieta bija nostiprinājusies sabiedrībā, tad vadība sāka domāt, kā paralēli izklaidēt apmeklētājus. Pamazām tur sāka organizēt pasākumus. Turklāt tādas izklaides formas, kas pirms tam tika rīkotas privātā vidē, pārgāja arī uz kafejnīcām. Piemēram, pēcpusdienas tējas, banketi, benefīces (koncerts vai izrāde par godu kādam māksliniekam), dinejas (oficiālas svinīgas pusdienas), rauti (plašas oficiālas viesības), balles, suarejas (vakara viesības). Līdz ar to ne tikai kafejnīcu īpašnieki centās attīstīt savu uzņēmējdarbību, bet arī paši cilvēki tiecās privāto sfēru pārcelt uz kafejnīcu.

Termins „kafejnīca” (fr. *café*) starptautiski pazīstams kļuvis 19. gadsimtā, bet pašā Francijā šis vārds minēts 1694. gadā, vairāk kā trīs desmitgades pēc pirmās kafejnīcas atvēršanas.⁸⁴ 20. gadsimtā nostiprinās jēdziens „kafejnīca” un līdzīgu iestāžu nosaukumi. Tradicionāli kafejnīcu definē kā sabiedriskās ēdināšanas uzņēmumu, kurā pasniedz kafiju, tēju, uzkožamos u.c. Taču šī jēdziena izmantojamo sinonīmu skaits ir daudz plašāks. Un katram no tiem ir kāda raksturīga pazīme vai nianse, kas atšķir vienu no otra. Līdz ar to var runāt par kafejnīcu veidiem. Piemēram, restorāns ir sabiedriskās ēdināšanas uzņēmums, kur pie atsevišķiem galdiņiem pasniedz ēdienus, dzērienus, tur spēlē mūzika un var dejot. Restorānus 20. gadsimta 1. pusē iedalīja šķirās. Pirmās šķiras restorāni strādāja arī vēlu vakarā, tādēļ tiem bija jāmaksā lielāki valsts un pašvaldību nodokļi, kas attiecīgi bija par iemeslu ēdienu un dzērienu cenu sadārdzinājumam.⁸⁵ Par krogu, senāk traktieri jeb tavernu, sauc dzertuvi, zemākas šķiras restorānu; ēdnīca ir sabiedriskās ēdināšanas iestāde, kur dabūjami silti ēdieni; bufete ir neliela ēdnīca, bet kafetērija — pašapkalpošanās ēdnīca, kafejnīca. Šīs pašas vai līdzīgas funkcijas pilda arī paviljons, konditoreja un koncertu kafejnīca. Viesnīcas vai pansijas salons, klubs un naktslokāls ikdienā netiek lietots ar nozīmi kafejnīca, lai arī dažkārt šīs vietas mēdz pildīt noteiktas kafejnīcas funkcijas (piedāvāt dzērienus un ēdienus, veikt apkalpošanu, pulcēt dažādus cilvēkus, nodrošināt mūziku un dejas). Tomēr tās šķir specifiskas nianse, kas tradicionāli kafejnīcām nav raksturīgas. Salons ir kādas viesnīcas vai pansijas sastāvdaļa, kurā viesis ne tikai pavada laiku, bet arī pārnakšņo. Klubs parasti pulcē konkrētu biedrību pārstāvjus, un bieži nav pieejams cilvēkiem no ārpusē. Naktslokāls darbojas vienīgi vēlajās diennakts stundās, un bārdāmas pilda pavisam citādas funkcijas, nekā viesmīles kafejnīcā.

⁸⁴ Heise. *Kaffee und Kaffehaus: eine Kulturgeschichte*. 94. lpp.

⁸⁵ *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 18. sēj. Galv. red. Aleksandrs Būmanis, Arveds Švābe, Kārlis Dišlers. Rīga: A.Gulbja apgāds, 1938 – 1939. 35527 – 35528. sl.

Kafejnīcas ideju 16./17. gadsimtā uz Eiropu no Austrumiem atveda ceļotāji. Sākotnēji arābu un turku zemēs tās bija dēļu būdiņas vai atvērtas teltis ar iekšā izvietotiem dažiem koka soliem, tepiķiem, uz kuriem sakrustotām kājām sēdēja viesi, vērojot notiekošo uz ielas. Pirmo kafijas namu Eiropā atklāja Stambulā (toreiz Konstantinopole) 1540. gadā. Tas darbojās līdz pat 1939. gadam. Ap 1645. gadu Venēcijā atvērās pirmās kafejnīcas, kuras vairāk līdzinājās austrumu paraugam vai arī tās bija vienkāršas tavernas, kurās pasniedza arī kafiju. 1650. gadā Oksfordā, 1652. gadā Londonā, 1664. gadā Nīderlandē, 1672. gadā Parīzē atvērās pirmie krogi, atšķirīgi no lauku caurbraucamajām iestādēm.⁸⁶ Austrumu ietekme redzama arī kafijas teltīs, kioskos un paviljonos, kuri parādījās 17. gadsimtā. Kafijas telšu un paviljonu rašanās ir nozīmīgs aspekts kafejnīcu vēsturē, jo tos, tāpat kā dārza (vasaras) kafejnīcas, apmeklēja arī sievietes. 1789. gadā itālis Džovani Milani (*Giovanni Milani*) atvēra šāda tipa telti, kurā pasniedza limonādi un saldējumu. Uz šīs bāzes veidojās konditorejas kafejnīcas. Ap 1792. gadu Francijā parādījās restorāni. Tajos, atšķirībā no kafejnīcām, pasniedza siltos ēdienus.⁸⁷

Sākotnēji kafejnīcas apmeklēja turīgās vidusšķiras vīriešu kārtas pārstāvji, jo viņi to varēja atļauties. Tika pārrunāta jaunākā informācija par tirdzniecību un politiku.⁸⁸ No 1650. līdz 1789. gadam kafejnīcas spēlēja lielu lomu pilsoņu emancipācijas ideju izstrādē. Tur tika celta pilsoņu pašapziņa un organizētas kustības, kuras tiecās nostiprināt pilsoņu tiesības un atbrīvoties no muižniecības un garīdzniecības varas. Tās bija ievērojams spēlētājs emancipācijas ideju paušanā un izplatīšanā. Līdz ar to kafejnīca nebija vieta, kur vienkārši satikties un padzert kafiju, tā bija vesela platforma sociālai kustībai. Kafejnīcā satikās literāti un mākslinieki ar savām bieži vien revolucionārajām idejām, tur pulcējās politiskās partijas un ar laiku tieši kafejnīcās tika ierīkoti līdzīgi domājošu cilvēku klubi un biedrības.⁸⁹ 17. gadsimta beigās Anglijā, Holandē, Francijā un Itālijā par rīta rituālu kafejnīcā kļuva avīžu lasīšana. Preses izdevumi lielākajai daļai sabiedrības izmaksāja pārāk dārgi, tāpēc kafejnīca bija daudz izdevīgāka vieta, kur uzzināt jaunāko informāciju.⁹⁰ Britu kritiķi Ričards Stīls (*Richard Steel*) un Džozefs Eidisons (*Joseph Addison*) 18. gadsimta sākumā bija sabiedrisko laikrakstu „Tatler” un „Spectator” izdevēji, kuri interesējās par kafejnīcām kā publiski nozīmīgām vietām, veidojot īpašas rubrikas. „Guardian” bija trešais nozīmīgākais tā laika izdevums. Tas atšķīrās ar to, ka publicēja lasītāju vēstules, kuri tās iemeta speciāli tam paredzētās kastītēs „Button’s” kafejnīcā Londonā.⁹¹

18. gadsimta 2. pusē un 19. gadsimtā sāka veidoties tāda kafejnīcas forma, kādu mēs to pazīstam mūsdienās. Šim mērķim tika īrētas vai celtas ēkas. Kafejnīca izvietojās pa visu stāvu

⁸⁶ Heise. *Kaffee und Kaffehaus: eine Kulturgeschichte*. 92. – 93. lpp.

⁸⁷ Turpat, 94. – 95. lpp.

⁸⁸ Rearick. *Consumer Leisure*. 205. lpp.

⁸⁹ Heise. *Kaffee und Kaffehaus: eine Kulturgeschichte*. 128. – 129. lpp.

⁹⁰ Haine. *Street Life and City Space*. 317. lpp.

⁹¹ Heise. *Kaffee und Kaffehaus: eine Kulturgeschichte*. 135. lpp.

vai aizņēma vairākus stāvus, tika veidotas arī terases un balkoni. 19. gadsimta vidū Parīzes un Vīnes kafejnīcu iekārtojums kalpoja par paraugu pārējai Eiropai.⁹² Jau kopš 1770. gada Ņujorkā un trīsdesmit gadus vēlāk arī Eiropā parādījās viesnīcu kafejnīcas, kuras bija domātas gan viesiem, gan apmeklētājiem no ārpusēs.⁹³

Franču koncertkafejnīcu sākums meklējams 19. gadsimta vidū, kad kafejnīcās māksliniekiem oficiāli ļāva uzstāties dažāda veida kostīmos. No tā attīstījās franču koncertkafejnīcu tips un slavenais šansons.⁹⁴ Pēc 1850. gada tās kļuva par iecienītāko izklaidi Londonā un Parīzē. Šī iestāde bija kaut kas pa vidu starp teātri un kafejnīcu. Apmeklētājs vēroja uz skatuves izpildīto priekšnesumu un vienlaicīgi komunicēja ar pārējiem apmeklētājiem. Koncertkafejnīcās apmeklētāji sēdējā pie galdiņa, ēda un dzēra, sarunājās, dziedāja līdz iemīļotākajām dziesmām. Priekšnesumiem nevajadzēja veltīt skatītāju pilnu uzmanību. Viesi varēja nākt un iet, kad vēlējās.⁹⁵

Jau no pirmsākumiem kafejnīcas bija vieta, kas deva iespēju sastapties aristokrātiem, pilsoņiem, ārzemniekiem un nepilsoņiem. Tiek izšķirti divi gadījumi kafejnīcu apmeklējuma paradumos. Pirmajā gadījumā dažādas sociālas grupas izvēlējās kafejnīcas, kuras apmeklēt, t.i., vienā kafejnīcā pulcējās konkrētas grupas pārstāvji. Otrajā gadījumā dažādas grupas apmeklēja kafejnīcas dažādos diennakts posmos, respektīvi, apmeklētāji dalījās rīta, dienas, vakara un nakts viesos.⁹⁶ Pirmais gadījums īpaši izcēlās 18. gadsimta sākumā, kad Londonas kafejnīcas, kuras tai laikā bija ap diviem tūkstošiem, kļuva sociāli atšķirīgas. Klienti pulcējās tādās kafejnīcās, kuras atbilda viņu profesijai, kultūras un politiskajām interesēm. Turklāt tieši 18. gadsimtā kafejnīcas sāka apmeklēt arī zemākas kārtas pilsoņi.⁹⁷ Parādījās strādnieku šķiras kafejnīcas, kurās 19. gadsimtā formējās strādnieku apvienības, sociālistu partijas un strādnieku klubi.⁹⁸

19. gadsimta beigās un 20. gadsimtā kafejnīcas kļuva par daudzfunkcionālu brīvā laika pavadīšanas vietu. Tās piedāvāja ne tikai ēdienus, dzērienus un jaunāko presi, bet arī dažādus organizētus izklaides pasākumus. Vissenākās izklaides kafejnīcās bija dažādas galda spēles un muzikāli priekšnesumi. Ar laiku piedāvājums kļuva komplicētāks. Tas, savukārt, veicināja arvien lielāku publikas interesi, bija stimuls uzturēties kafejnīcā ilgāk.⁹⁹ Kafejnīcas pārņēma praktiski visas publiskās izklaides formas, kas bija sastopamas cita veida vietās un otrādi. Piemēram, kabarē, varietē un koncertu nami izauga no kafejnīcām. Līdz ar to kafejnīcas sev nodrošināja stabilu vietu izklaides industrijā.

⁹² Heise. *Kaffee und Kaffehaus: eine Kulturgeschichte*. 93. – 96. lpp.

⁹³ Turpat, 97. lpp.

⁹⁴ Turpat, 151. – 154. lpp.

⁹⁵ Rearick. *Consumer Leisure*. 209. lpp.

⁹⁶ Heise. *Kaffee und Kaffehaus: eine Kulturgeschichte*. 127. lpp.

⁹⁷ Rearick. *Consumer Leisure*. 205. lpp.

⁹⁸ Haine. *Street Life and City Space*. 318. lpp.

⁹⁹ Heise. *Kaffee und Kaffehaus: eine Kulturgeschichte*. 140. lpp.

2.2. Kafejnīcas Latvijā

Kafejnīcu kultūra Latvijā sāka veidoties 20. gadsimta sākumā un bija būtisks pagrieziena punkts tā laika sabiedriskajā dzīvē, indivīdu apziņā. Vairākas kafejnīcas Rīgā pastāvēja jau 18. gadsimta beigās, taču to publiku veidoja galvenokārt vācu un krievu sabiedrība, jo latvieši pārsvarā mitinājās laukos un turīgas muižnieku, ierēdņu aprindas neveidoja. Taču jau 20. gadsimta sākumā industriālā attīstība un tiecība pēc augstāka dzīves standarta veicināja urbanizāciju, kā rezultātā mainījās ne tikai cilvēku sadzīves apstākļi, bet arī saskarsmes veids. Ar nelielu laika nobīdi no Eiropas lielākajām pilsētām, arī Latvijas pilsētās sāka parādīties vietas, kuras atšķīrās no ierastās lauku kroga vides. Vienkāršu dzertuvi nomainīja kafejnīcas, gan augstākas, gan zemākas šķiras, kurās bija galdiņi, skanēja mūzika, apkalpoja viesmīļi un kuras pulcēja atšķirīgu profesiju un ranga cilvēkus dažādos diennakts laikos. Kafejnīcas kultūras aspektā apogeju sasniedza pirmās brīvvalsts laikā, kad to skaits pakāpeniski pieauga, kļūstot par iecienītu laika pavadīšanas un satikšanās vietu daudziem sabiedrības pārstāvjiem.

Rīgā jau 19. gadsimta sākumā parādījās kafejnīcām līdzīgas pulcēšanās vietas un restorāni, bet 20. gadsimtā to skaits un popularitāte strauji pieauga. Rīgā 1817. gadā Vērmanes kundzes parkā tika izbūvēts paviljons, kuru izmantoja kā bufeti, bet ap 1833. gadu tur tika uzcelta minerālūdens iestāde ar restorānu. Ap 1874. gadu parkam pievienoja arī Elizabetes, Tērbatas un Brīvības ielas centrā esošo gruntsgabalus, kuru nodēvēja par „Mazo Vērmaņa parku”.¹⁰⁰ 1900. gadā tur tika izveidots restorāns, kurā pulcējās elitāra publika, arī radošā inteliģence.¹⁰¹

Viens no senākajiem un dārgākajiem bija Oto Švarca restorāns, kurš Romas viesnīcā darbojās kopš 1882. gada. Restorāns guva lielus panākumus, tāpēc Švarcs to paplašināja, pārceļot uz Kaļķu ielas un Basteja bulvāra stūra ēku. 1895. gadā tas nonāca Kristiāna Jirgensona rokās. Kara laiks piebremzēja uzsākto biznesu, taču jau 1920. gadā restorāns atkal vēra durvis apmeklētājiem.¹⁰² Kristiāns Jirgensons brīvvalsts laikā ieguva arī pašas Romas viesnīcas īres tiesības. Šis restorāns bija domāts smalkākajām aprindām — gan vietējām, gan ārzemju. Žurnāla „Jaunā Nedēļa” 1928. gada 13./14. numurā sacīts, ka „firmas restorāns un kafejnīca ir plaši pazīstami ārzemju tirgotāju un politiķu aprindās, jo gandrīz katrs ārzemnieks, kas apmeklējis Rīgu, ir apmeklējis arī firmas „Otto Schwarz” veikalus un uzņēmumus.” 1932. gadā Švarca restorāns no Basteja bulvāra pārcēlās uz Romas viesnīcas pirmo stāvu.¹⁰³ Tikmēr restorāna

¹⁰⁰ Pētersone, Pārsla. *Vērmaņa parka izveides atspoguļojums priekšpilsētu apstādījumu komisijas fondu dokumentos. 1813 – 1879*. Rīga: Latvijas Arhīvi, 2009. Pieejams:

http://www.arhivi.lv/sitedata/ZURNALS/zurnalu_raksti/ParslaPetersones.pdf [skat. 2015, 17. apr.]

¹⁰¹ Kur novietot Rīgas centra dārza restorānu: Projekts par Vērmanes dārzu pārveidošanu. *Rīts*. Nr. 170, 1936, 21. jūn. 3. lpp.

¹⁰² Lipša, Ineta. Leģendas: Otto Švarca impērijas īpašnieki. *Biznesa portāls db.lv*. Citas ziņas. 2008, 13. okt. Pieejams: <http://www.db.lv/citas-zinas/legendas-otto-svarca-imperijas-ipasnieki-111676> [skat. 2015, 17. apr.]

¹⁰³ Otto Schwarz kafejnīca un restorāns. *Jaunā Nedēļa*. Nr. 13/14, 1928, 30. marts. 30.3.28. 27. lpp.

iepriekšējās telpās 1933. gadā īpašnieks N. Sudmalis atklāja kafejnīcu „Mona”.¹⁰⁴ 1935. gada 9. novembrī kafejnīcas pārbūvētajās telpās atklāja kafejnīcu „Luna”.¹⁰⁵

1926. gadā Kaļķu un Aspazijas bulvāra stūra namā Kristiāna sieva Dora Jirgensone atvēra Operas kafejnīcu (*Cafe de l'Opera*), bieži dēvētu arī par Oto Švarca kafejnīcu. Viesus tā vilināja ne tikai ar kafijas un konditorejas izstrādājumu piedāvājumu, bet arī ar kvalitatīvo orķestra mūziku Bruno Čunčiņa vadībā.¹⁰⁶ „Jaunās Nedēļas” 1927. gada 13. numurā tiek rakstīts, ka „starp mūsu galvaspilsētas kafejnīcām „Cafe de l'opera” bez šaubām ieņem pirmo vietu. Tā sakot, mūsu metropoles kafejnīcu karaliene. Ar savu ģeogrāfisko stāvokli, pašā pilsētas galvenajā centrā, — ar savam plašajām greznajām telpām viņa var respektēt Parīzes „Itālijas bulvāri”, viņu var novietot Berlīnē „zem Liepām”, — visur viņa atradīsies sava stāvokļa pienācīgā augstumā.”¹⁰⁷ 1932. gadā Jirgensonu pāris atvēra nākamo izklaides vietu — „Romans pagrabu” Aspazijas bulvārī 4/5.¹⁰⁸

1919. gada vasarā gleznotāja Romana Sutas māte iepretim Vērmaņa parkam Merķeļa ielā atvēra kafejnīcu un ēdnīcu ar nosaukumu „Sukubs”. Tas pulcēja lielu skaitu mākslinieku, literātu, aktieru. Iecienīts bija arī „Latviešu mākslinieku klubs”, kurš sāka darboties 1922. gadā Vecrīgā, Lielajā Vaļņu ielā 41. No supremātisma un kubisma stilā ieturētā „Sukuba” šī vieta atšķīrās ar senatnīgu atmosfēru, senlaicīgā stilā pagatavotām mēbelēm.¹⁰⁹ Šaha un klusuma cienītājus kopš 1913. gada pulcēja „Reinera kafejnīca” Vaļņu ielā 9. Tur bija iespējams rezervēt šaha stūrīti. Daudziem pasaulslaveniem lielmeistariem Reinera šaha stūrītis bija laba treniņu vieta.¹¹⁰ No 1925. gada Smilšu ielā atradās krodziņš „Alus avots”, Brīvības ielā austrumnieciski ieturētā „A la Marquise”, Krišjāņa Barona ielas sākumā „Turku kafejnīca”, Kaļķu ielā 10 kafejnīca „A.T”, kuru atklāja 1926. gada 17. augustā. Tur uzstājās slavenais baleta mākslinieks, kurš pēc apmešanās Rīgā kļuva par dziedātāju — Pjotrs Leščenko. Viņš Herberta Šmita orķestra pavadījumā piedāvāja publikai vēlākā tango karaļa Oskara Stroka kompozīcijas. Trīsdesmito gadu sākumā šajā vietā atvērās kafejnīca „Ninon”.¹¹¹ Arī Bastejkalna virsotnē darbojās iecienīta kafejnīca, kuru 1929. gadā atvēra bokseris Ēriks Hazenfuss.¹¹² 1928. gadā Lielā Vērmaņa dārza mazajā paviljonā V. Krauze atklāja „Mazo kafejnīcu” ar ieeju no Tērbatas ielas. Tur katru vakaru spēlēja mūzika un bija plaša kabarē programma. Apmeklētāji varēja baudīt siltos un aukstos

¹⁰⁴ Teicams jaunievedums kafejnīcā „Mona”. *Latvijas Kareivis*. 29.10.33. Nr. 245. 4. lpp.

¹⁰⁵ Atklāta eleganta kafejnīca „Luna”. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 257. 1935, 10. nov. 10. 8. lpp.

¹⁰⁶ Lipša, Ineta. *Rīga bohēmas varā*. 96. lpp.

¹⁰⁷ Cafe de l'opera. *Jaunā Nedēļa*. Nr. 13, 1927, 1. apr. 22. lpp.

¹⁰⁸ Lipša, Ineta. *Rīga bohēmas varā*. 128. lpp.

¹⁰⁹ Turpat.

¹¹⁰ Ernests Reiners. *Atpūta*. Nr. 767, 1939, 14. jūl. 31. lpp.

¹¹¹ Tiļļa, Andris. *Tur man tika: Pieredzētais restorānos, kafejnīcās, bāros*. Rīga: Jumava, 2011. 40. – 43. lpp.

¹¹² Bastejkalna kafejnīca atklāta. *Aizkulises*. Nr. 22, 1923, 31. maijs. 8. lpp.

ēdienus, kā arī atspirdzinošus dzērienus labi dekorētās telpās.¹¹³ Elizabetes ielā 75, pretim Vērmaņa dārzam, trīsdesmito gadu sākumā darbojās iecienīta kafējnīca „Rio”. Tā bija moderna un atgādināja Parīzes pagrabu kafējnīcas. Apmeklētāji šeit varējuši klausīties koncertmūziku un nodoties franču biljarda, šaha vai domino spēlei.¹¹⁴ 1930. gada aprīlī Kaļķu ielā 1 atklāja kafijas restorānu „Tivoli”. Tam bija plašas restorāna un bufetes zāles, skaisti ierīkota vieta orķestrim, mazāka telpa viesībām un dinejām.¹¹⁵ 1934. gadā Rīga kļuva vēl par vienu kafējnīcu bagātāka, jo durvis vēra „Brīvības kafējnīca” Brīvības un Raiņa bulvāra stūra namā. Šai kafējnīcai bija trīs zāles, kuras varēja uzņemt vairākus simtus apmeklētāju. Šeit skanēja orķestra mūzika, varēja vērot priekšnesumus un nodoties dejām.¹¹⁶ Finansiāli mazturīgāki ļaudis apmeklēja zemākas šķiras iestādes. Daugavmalā iecienīts bija „Enkurs” un „Pasauls krogs”, pie ostas „Melnā bumba”, Tērbatas un Lāčplēša ielas stūrī apmeklētājus aicināja „Širona krogs”.¹¹⁷ Kārļa Ulmaņa autoritatīvā režīma laikā galvenā ēdināšanas iestāde, kurai tika pievērsta pastiprināta uzmanība bija „Piena restorāns”. 1935. gadā Kronvalda parkā atvēra pirmo „Piena paviljonu” Rīgā. Tajā pašā gadā Brīvības ielas un Elizabetes ielas stūrī durvis apmeklētājiem vēra nu jau „Piena restorāns”. Tā kā atsaucība no cilvēku puses bija liela, tad „Piena paviljonu” 1936. gadā atvēra arī Arkādijas dārzā.¹¹⁸ 1936. gada septembrī bijušā Viesturdāza restorāna „Pie aukstās pīpes” vietā tika atvērts vēl viens „Piena restorāns”. Kā vēsta „Jaunāko Ziņu” 16. septembra numurs „Latvijas piensaimniecības centrālā savienība rūpēs par galvaspilsētas iedzīvotāju veselības stāvokļa uzlabošanu turpina veidot jaunus pasākumus propagandai par piena produktu patēriņa pastiprināšanu. Savienības līdzšinējie piena restorāni — paviljoni, kur par lētām cenām dabūjami bagātīgā izvēlē augstas kvalitātes piena dzērieni un ēdieni, guvuši rīdziniekos ļoti lielu piekrišanu.”¹¹⁹

Līdzās kafējnīcām lielā skaitā pastāvēja arī kabarē, varietē, naktslokāli un dansingi. Bieži arī šīs izklaides vietas pildīja kafējnīcu funkcijas, strādājot ne tikai naktī, bet arī pa dienu. „Šajās iestādēs, kas bieži sevi reklamēja kā universālas (restorāns – bārs – dansings – kabarē), varēja ēst, dzert, dejot un noskatīties arī labus varietē priekšnesumus.”¹²⁰ Šādas vietas sabiedrībā izraisīja daudz plašāku rezonansi nekā kafējnīcas, jo asociējās ar izvirtību un žūpību. Neskatoties uz to, naktslokāli pulcēja lielu skaitu dažādu sociālo slāņu cilvēkus. Brīvības un Dzirnavu ielas stūrī 20. gados atradās Osipova varietē „Viktorija”, 1922. gadā durvis Brīvības ielā 9 vēra

¹¹³ V. Krauzes „Mazā kafējnīca”. *Jaunā Nedēļa*. Nr. 5, 1928, 3. feb. 19. lpp.

¹¹⁴ Kur rīdzinieki pavada laiku? *Filma un Skatuve*. Nr. 58, 1931, 10. okt. 602. lpp.

¹¹⁵ Jauns kafijas restorāns Rīgā. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 88, 1930, 16. apr. 5. lpp.

¹¹⁶ Jaunā Brīvības kafējnīcā valdīs tautiskā omulība. *Pēdējā brīdī*. Nr. 297, 1934, 26. aug. 4. lpp.

¹¹⁷ Lipša. *Rīga bohēmas varā*. 134. – 142. lpp.

¹¹⁸ Latvijas piensaimniecības centrālās savienības 15 darbības gadi: No maza pasākuma – par stiprāko zemnieku kopdarbības uzņēmumu. *Brīvā Zeme*. Nr. 185, 1936, 18. aug. 8. lpp.

¹¹⁹ Jauns piena restorāns Viestura dārzā. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 210, 1936, 16. sept. 3. lpp.

¹²⁰ Lipša. *Rīga bohēmas varā*. 143. lpp.

elegantais „Trocadero” un Valdemāra ielā 27/29 „Foxtrott-Diele”. Kopš 1923. gada kvalitatīvu kabarē programmu piedāvāja Lāčplēša ielā 25 izveidotais „Piccadilly” un „O.U.K” Dzirnau ielā 45/47. Taču greznākā un iecienītākā nakts uzdzīves vieta atradās Brīvības ielā 25 — „Alhambra”. Tā izvietojās divos stāvos un, lai piesaistītu dažādu publiku, apakšējā stāvā tika atvērts restorāns „Femina”, piedāvājot lētākas cenas nekā augšā. „Alhambā” notika pēcpusdienas tējas dzeršana, kuru apmeklēja dažāda publika. „Feminā” spēlēja šlāgera kapela. Tādēļ šis naktslokāls pulcēja daudzveidīgu publiku, gūstot milzu popularitāti.¹²¹ Patīkamu iespaidu atstāja latviskais un gaumīgi ierīkotais „Tempo” lokāls.¹²² 1931. gadā atklāja kafējnīcu – dansingu „Barberina”. Tai bija moderna, askētiska zāle un iekārtā tika izmantoti visjaunākie tehniskie sasniegumi — elektriskie un gāzes aparāti, ventilācijas sistēma. Šī iestāde cieši saistīta ar tango karali Oskaru Stroku, kurš bija muzikālās daļas vadītājs. Šeit uzstājās arī dažādi slaveni Eiropas dejojāji un mākslinieki.¹²³ Taču „Barberinas” mūžs nebija ilgs un jau 1935. gada maijā tās vietā atvēra kafējnīcu „Kongress”. Tā bija mājīga un omulīga vieta, kurā apmeklētājus priecēja tolaik jaunā komponista Volfganga Dārziņa repertuārs un oriģinālmūzika.¹²⁴ 1936. gadā Skolas ielā 23 tika atvērts Aleksandra Losberga nakts restorāns „Ēra”. Šis divstāvu naktslokāls, laikmetam atbilstoši, bija latviski iekārtots un dekorēts.¹²⁵

Interesanta izklaides vieta bija „Kazino teātris” Rīgā, tagadējā Brīvības ielā 96. Ar vārdu „kazino” tajā laikā saprata ne tikai azartspēļu vietas, bet arī restorānus ar estrādes priekšnesumiem. Šajā vietā cilvēki sēdēja blakus viens otram pie aplātiem galdiņiem. Viņi ēda, dzēra un sarunājās, kā arī baudīja uz skatuves piedāvātos priekšnesumus. Šāda veida iestādes populāras bija visā Eiropā. „Kazino teātra” īpašnieks bija Alduīns Kūvalds, kuram piederēja arī populārais restorāns – viesnīca „Frankfurt am Main”.¹²⁶

Pēc statistikas datiem 1913. gadā Rīgā pastāvēja 285 krodzniecības uzņēmumi, to skaitā 8 pirmās šķiras un 126 otrās šķiras restorāni, kā arī 129 tējnīcas. 1928. gadā darbojās 295 krodzniecības uzņēmumi. Otrās šķiras restorānu skaits Rīgā bija samazinājies līdz 26, bet tējnīca palikusi vairs tikai viena. Ja 1913. gadā Rīgā darbojās vien septiņi ēdienu nami, bufetes un konditorejas, tad 1928. gadā to skaits bija zīmīgi palielinājies līdz 211 šādām iestādēm.¹²⁷ 1936. gadā Rīgā pastāvēja jau 329 krodzniecības uzņēmumi, to skaitā 23 pirmās šķiras un 48 otrās

¹²¹ Lipša. *Rīga bohēmas varā*. 143. – 146. lpp.

¹²² Rīgas naktslokālos. *Intīmā Rīga*. Nr. 19, 1934, 27. apr. 6. lpp.

¹²³ Kur atpūtīsies Rīgas aristokrātija. *Aizkulises*. Nr. 36, 1931, 4. sept. 5. lpp.

¹²⁴ Iespaidi „Kongresa” kafējnīcā. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 112, 1932, 22. maijs. 3. lpp.

¹²⁵ Jauns uzņēmums. *Rīts*. Nr. 341, 1926, 10. dec. 5. lpp.

¹²⁶ Caune, Andris. Rīgas Vidzemes priekšpilsēta pirms 100 gadiem: priekšpilsētas ielas, celtnes un iedzīvotāji 19. gadsimta beigās un 20. gadsimta pirmās puses atklātnēs Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2014. 116. lpp.

¹²⁷ *Rīgas pilsētas statistiskā gada grāmata 1927 - 1928*. Rīga: Valtera un Rapas akc. sab. grāmatspiestuve, 1928. 76. – 77. lpp. Pieejams: http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:pi|issue:/g_001_0308111930|issueType:B

šķiras restorāni, 29 kafejnīcas un 228 ēdienu nami un dažāda veida bufetes.¹²⁸ Kafejnīcas bija pilsētas centra dzīves ritma sastāvdaļa, jo pārsvarā koncentrējas tieši tur. Mazāk par vienu trešdaļu atradās arī priekšpilsētā, Daugavas labajā pusē, bet pārējās izvietojās Pārdaugavā. Visā Latvijā 1936. gadā pastāvēja 536 krodzniecības uzņēmumi.¹²⁹

Liepājā un Rīgas jūrmalā arīdzan koncentrējās sabiedriski nozīmīgas un labi apmeklētas kafejnīcas, restorāni un naktslokāli. Rīgas jūrmalā lielākā izpriecu vieta bija Majori. Tirgoņu ielas galā atradās populārais „Majoru jūras paviljons”. Tur apgrozījās turīgāko aprindu ļaudis, paviljons atbilda ārzemju standartiem. Zāles vidū varēja vērot priekšnesumus, no stūra skanēja dzīvā mūzika, bet no balkona bija redzama jūra. Uz austrumiem no „Majoru jūras paviljona” ar lielisku izklaidi priecēja virpuļdejas grīda un pirmās šķiras restorāns. Ja viesi velējās pabūt pie jūras, tad varēja izvēlēties „Jūras restorānu”, kuru apmeklēja dažāda veida publika – gan turīga, gan vidēji turīga. Majoru restorāns Jomas ielā ar krāšņi dekorētām telpām un mūzikas skaņām piesaistīja savu daļu apmeklētāju. Taču vispopulārākā kafejnīca Jomas ielā bija „Mascotte” — moderna, krāšņa un mājīga.¹³⁰ Majoros darbojās arī vāciskā Kinklāva kafejnīca un Baumaņa kafejnīca. Mellužos atradās Kalna kunga kafejnīca. Tā izvietojās divos stāvos — augšējā stāvā lielāko daļu aizņēma terase, apakšējā stāvā ērti ierīkota zāle. Kafejnīcu apmeklēja rakstnieki, mākslinieki un peldu viesi.¹³¹ 1935. gadā Rīgā atvēra restorānu „Korso” Kaļķu ielā 1, bet 1937. gadā tas pats īpašnieks K. Trēziņš atvēra „Korso” restorānu – kafejnīcu arī Majoros, Jomas ielā 37. Pirms tam šajā vietā savu filiāli bija atvēris arī restorāns „Otto Schwarz”.¹³² Liepājā populārākās izklaides vietas – kafejnīcas bija gaumīgais „Dancing Palace”, tautiskā stilā ieturētais „Liepājas mākslinieku klubs”, kas atradās Hamburgas dārza pagraba telpās, netālu no stacijas atvērtais krogs „Nord”, sieviešu labi apmeklētā atpūtas vieta „Olimpija”, kā arī aristokrātiskais Pēterpils viesnīcas bārs.¹³³

Kafejnīcu popularitāte galvenokārt saistīta ar iespējām, ko tās sniedza. Tikai retais uz kafejnīcu devās, lai vienkārši ieturētos. Pārsvarā tā tomēr bija sociāla aktivitāte, kas saistīta ar komunikāciju un izklaidi. Ineta Lipša darbā „Rīga Bohēmas varā” ļoti atbilstoši rakstīja, ka „kafejnīca kļuva par vietu, kur viss notiek.”¹³⁴

¹²⁸ *Galvas pilsētas Rīgas statistiskā gada grāmata 1936*. Rīga: Valtera un Rapas akc. sab. grāmatu spiestuve, 1937. 85. lpp. Pieejams: http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:pijissue:/g_001_0308111944|issueType:B [skat. 2015. 17. apr.]

¹²⁹ *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 18. sēj. Galv. red. Aleksandrs Būmanis, Arveds Švābe, Kārlis Dišlers. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1938 – 1939. 35527 – 35528. sl.

¹³⁰ Sarma, R. Pa Majoru atpūtas un izpriecu vietām. *Jūrmalas Vārds*. Nr. 33, 1930, 16. aug. 3. lpp.

¹³¹ Mazs atpūtas izbrauciens uz Jūrmalu. *Jūrmalas Vārds*. Nr. 32, 1930, 9. aug. 4. lpp.

¹³² Jaunatvērtais greznais restorāns – kafejnīca „Korso - jūrmalā”. *Rīts*. Nr. 185, 1937, 8. jūl. 6. lpp.

¹³³ Liepājas „krogis”. *Intīmā Rīga*. Nr. 10, 1934, 23. feb. 6. lpp.

¹³⁴ Lipša. *Rīga bohēmas varā*. 100. lpp.

3. ŽURNĀLISTIKAS TEORIJA UN PRESE LATVIJĀ

3.1. Žurnālistikas pamatprincipi

No vienas puses žurnālistika dzima līdz ar Johana Gūtenberga (*Johannes Gutenberg*) iespiešanas tehnikas izgudrošana ap 1450. gadu, bet no otras puses līdz pat 17. gadsimtam tā nebija sevišķi profesionāla un attīstīta nozare. Ļaudis rakstīja kā mācēja, pēc saviem principiem un loģikas. Taču 19. un 20. gadsimtā žurnālistika sasniedza savu zelta laikmetu, kad ziņa vairs nebija tikai ziņa, bet gan komplicēta teksta un valodas sistēma, kas darbojas pēc noteiktas teorijas, lai piesaistītu, aizrautu, pakļautu, ietekmētu pēc iespējas lielāku lasītāju skaitu. Šajā laikā laikraksti rakstīja par visu — politiku, ekonomiku, biznesu, sportu, sensācijām, interesēm, kultūru, izklaidi un daudz ko citu. Nozīmīgu vietu ieņēma reklāma. Jebkuram laikrakstam bija jābūt detalizētam, precīzam un balstītam faktos (vai vismaz jārada tāds iespaids). Lielāku lasītāju skaitu varēja panākt ar jauno tehnoloģiju izmantošanu un ilustrācijām. Periodika spēja ietekmēt iedzīvotājus, iedvešot viņiem konkrētas vērtības un viedokļus. Lai varētu izprast kā un ar kādu mērķi periodika atspoguļojusi (vai ignorējusi) publiskās izklaides formas kafejnīcās, kādus žurnālistikas žanus, paņēmienus, funkcijas tā izmantojusi, nepieciešams zināt žurnālistikas pamatprincipus un tās analizēšanas iespējas.

Žurnālistika ir cieši saistīta ar komunikāciju. Tās rezultātā „vēsts no raidītāja ar noteiktu efektu tiek pārsūtīta līdz adresātam.”¹³⁵ Taču tā nav saziņas līdzeklis, jo nav atgriezeniskās saites. Redaktori un žurnālisti izstrādā vēstījumu un nodod to rakstveidā sabiedrībai, kas atrodas citur laika un telpas ziņā. Līdz ar to prese uzstāda savus noteikumus, kurus lasītājs vai nu pieņem un atbalsta vai arī nepiekrīt tiem.¹³⁶ Tā kā konkurences apstākļos prese cīnās par lasītāju, tad piesliešanās konkrētiem viedokļiem, partijām, ideoloģijām, faktu falsifikācija un neprecīza informācija varēja neatgriezeniski graut laikraksta prestižu. Lai arī šķiet, ka tirgus ekonomikas rezultātā prese ir neatkarīga, daudzveidīga un augstas kvalitātes, tas tomēr pilnībā neapstiprinās. Šajos apstākļos lielāko popularitāti un lasītāju skaitu gūst lētākais un triviālākais piedāvājums.¹³⁷ Jau kopš 16. gadsimta ziņu lapas centās piesaistīt publiku ar aizgrābjošām ziņām — par vardarbību, slepkavībām, tiesas procesiem, nāves sodiem, katastrofām, spokiem.¹³⁸ Tieši šādas tēmas vienmēr ir saistījušas lielāko daļu lasītāju. Protams, ka daudz kas atkarīgs no kritiskās domāšanas sabiedrībā, izglītības līmeņa un politiskā noskaņojuma valstī. Taču nevar noliegt, ka tieši auditorija nosaka preses būtību. Sandra Veinberga apgalvo, ka „nevis mediji manipulē ar

¹³⁵ Veinberga, Sandra. *Masmediji: prese, radio un televīzija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005. 7. lpp.

¹³⁶ Turpat, 18. lpp.

¹³⁷ Turpat, 55. lpp.

¹³⁸ Cragin, Thomas. Journalism. In: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Vol. 5. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 419. – 421. lpp.

cilvēku, bet gan cilvēki izrīkojas ar medijiem pēc saviem ieskatiem tā, ka sekas nevar iepriekš paši paredzēt.”¹³⁹ Jau 1883. gadā amerikānis Džozefs Pulicers (*Joseph Pulitzer*) iegādājās laikrakstu „The New York World”. Rezultātā radās tā dēvētā „jaunā žurnālistika”. Pulicers pievērsās vienkāršo cilvēku interesēm, tiecās piesaistīt masu auditoriju. Viņš laikraksta lappusēs ievietoja prasmīgāk un saistošāk pasniegtas baumas, piemēram, par korupciju, skandāliem, sensācijām, pievienojot arī tēmas par ģimeni, tehniku, sieviešu rubrikas, izmantoja ilustrācijas un karikatūras, kā arī humoru.¹⁴⁰ 20. gadsimtā, kad nozīmīgu vietu cilvēku dzīvē ieņēma populārā kultūra, presei nācās pārņemt Pulicera izstrādātos principus un slejās iepīt arī izklaidi. Tāda tipa laikrakstiem kā bulvārprese tas problēmas nesagādāja. Taču pārējai periodikai paralēli sev saistošām un misijai atbilstošām ziņām vajadzēja iepīt arī izklaidējošas tēmas. Tas iedarbojās uz publiku, un „jaunā žurnālistika” guva panākumus.

Masu publika, kuras vēlmes nācās apmierināt, tiecās pēc ātras informācijas un izklaides. Publika par brīvā laika pavadīšanas iespējām uzzināja galvenokārt tieši no medijiem. Prese bieži vien bija kā izklaidētājs, kas novirzīja lasītāja prātu no nopietnākām tēmām.¹⁴¹ Ainārs Dimants uzskata, ka ir vērts diskutēt par to, „vai izklaide īstenībā ir žurnālistikas uzdevums, vai varbūt drīzāk veiksmīga žurnālistikas darba blakus efekts.”¹⁴² Nenoliedzami ir tas, ka prese jau kopš 19. gadsimta saviem lasītājiem piedāvāja atpūtu un izklaidi. Turklāt tieši žurnālistika spēlēja lielu lomu kino, teātra, sporta, politikas zvaigžņu un slavenību kulta radīšanā.¹⁴³ Žurnālistu uzdevums ir informēt, analizēt, vērtējoši komentēt faktus un notikumus, kā arī izklaidēt. „Žurnālisti ir „mazā cilvēka” aizstāvji, tāpēc viņu intereses ir mediju ēsma.”¹⁴⁴ Svarīga mediju misija ir uzraudzīt varu, analizēt to un kritizēt. Tā kā sabiedrība ir ļoti daudzšķautņaina, tad prese pievērsas vai nu darbaļaužu, vai birokrātu vai lauku iedzīvotāju interesēm.¹⁴⁵ Dažkārt šīs robežas saplūst, jo prese, lai gūtu pēc iespējas vairāk lasītāju, cenšas aptvert visus sabiedrības slāņus. Viena no preses funkcijām ir sabiedrības socializācija un vadīšana, kā arī integrēšana.¹⁴⁶ Tas nozīmē, ka presei ir būtiska loma sabiedrības ietekmēšanā. Prese notur sabiedrības uzmanību, konstruē mūsu apziņu, domāšanas un uzvedības formas. Nereti tā „novērš uzmanību no problēmām un patiesās dzīves”. Prese un mediji kopumā veido sabiedrību, kurā mēs dzīvojam.¹⁴⁷

¹³⁹ Veinberga. *Masmediji: prese, radio un televīzija*. 11. lpp.

¹⁴⁰ Conboy, Martin. *The Press and Popular Culture*. London: SAGE publications, 2002. 51. lpp.

¹⁴¹ Veinberga. *Masmediji: prese, radio un televīzija*. 90. lpp.

¹⁴² Dimants, Ainārs, Stefāns Russ – Mols. *Žurnālistika: mācību un rokasgrāmata*. Rīga: Biznesa augstskola „Turība”, 2009. 22. lpp.

¹⁴³ Turpat, 29. lpp.

¹⁴⁴ Veinberga. *Masmediji: prese, radio un televīzija*. 37. lpp.

¹⁴⁵ Turpat, 86. lpp.

¹⁴⁶ Dimants. *Žurnālistika: mācību un rokasgrāmata*. 23. – 24. lpp.

¹⁴⁷ Turpat, 29. lpp.

19. gadsimta redaktori palielināja lasītāju skaitu, izmantojot trīs inovācijas: pirmkārt, kritās avīžu cena, jo redaktori sāka pārdot reklāmas vietu; otrkārt, avīzes publicēja ievērojamu autoru darbus turpinājumos; treškārt, avīzes izmantoja jaunākās tehnoloģijas, lai ilustrētu savus izdevumus. Tas viss tika darīts ne tikai peļņas gūšanas nolūkos. Tā kā avīžu skaits bija liels un prese kopumā — diferencēta, tad lielāks lasītāju skaits kādai avīzei spēcīnāja arī žurnālistu ietekmi un varu uz sabiedrību.¹⁴⁸ Reklāma bija viena no kategorijām, kas ietekmēja periodisko saturu. Tā ir ekonomiska sistēma, kura nodrošina redakcijai papildus ienākumus. „Reklāmas sludinājumi tiek adresēti noteiktam auditorijas kontingentam, un publika pārzina šo reklāmas komunikatīvās mērķtiecības loģiku.”¹⁴⁹ Taču pateikt cik lielu ietekmi reklāma presē atstāja uz sabiedrību un kādas bija redaktoru attiecības ar reklāmdevējiem nav vairs tik vienkārši. Daļai preses izdevumu sludinājumi veidoja gandrīz vai pusi satura, citiem atkal tikai nelielu daļu.

Mediji vienmēr tikuši iespaidoti politiski, ekonomiski un tehniski. Žurnālistikas attīstību ietekmēja gan esošās varas ideoloģija, gan konkrētas personības. Autoritārā ideoloģija nosaka, ka medijs ir politiskās varas izteicējs. Tā uzdevums ir veicināt šīs ideoloģijas atbalstu sabiedrībā, ziņot par tiem notikumiem, kas atbilst varas interesēm un izklaidēt pieļaujamajos apmēros. Brīvības ideoloģijā valsts mediju darbībā neiejaucas. Brīvais tirgus ir pašregulējoša sistēma — izdzīvos tie, kuri apmierinās publikas vēlmes. Turklāt publikai jābūt aktīvai, līdzdarboties gribošai un ar vienādām iespējām.¹⁵⁰ Neatkarīgā prese sevi pozicionē kā politiski neitrālu, taču tā vienmēr simpatizēs kādam politiskajam spēkam. Tas gan nebūs tik izteikti kā politisko partiju prese, taču pilnīga neitralitāte nav iespējama. Politisko partiju prese bija populāra ilgu laiku. Tas, kas mūsdienu sabiedrību iespējams atbaida, 19. un 20. gadsimta sākumā cilvēkiem, kuri atbalstīja kādu politisko spēku, likās pieņemami. Šie izdevumi savās slejās nekautrējoties atspoguļoja, kurai politiskajai partijai piederēja, tiešā veidā uzrunāja savus piekritējus, izvēlējās rakstīt par tādiem tematiem, kas atbilda pašu interesēm, kā arī pauda savu viedokli ziņu rakstos.¹⁵¹ Svarīgi saprast, ka iegūtā informācija jebkurā laikrakstā ir redakcijas un žurnālistu personīgā interpretācija. Tā kā lasītājs lielākoties pats nevar pārlicināties par ziņu ticamību, tad žurnālists var apzināti interpretēt notikumu pēc saviem ieskatiem. Turklāt, ja izvēlētais laikraksts ir radījis patīkamu priekšstatu un ticamību lasītājā, tad viņš ziņu patiesumu izvērtēs mazāk. Žurnālists ar savu ziņu var informēt, iemācīt, propagandēt, izskaidrot, audzināt, organizēt uzvedību, radīt emocijas vai nodrošināt saziņu sabiedrībā. Galvenais žurnālista uzdevums ir radīt iespaidu, ka viņš lasītāju neietekmē.¹⁵²

¹⁴⁸ Cragin. *Journalism*. 427. lpp.

¹⁴⁹ Veinberga. *Masmediji: prese, radio un televīzija*. 89. lpp.

¹⁵⁰ Turpat, 53. – 55. lpp.

¹⁵¹ Turpat, 112. lpp.

¹⁵² Sils, Jānis. *Masu apziņas manipulācija*. Rīga: Klubs 415, 2006. 22. – 23. lpp.

Žurnālistiem jātiecas pēc objektivitātes. Tas ir viens no galvenajiem mērķiem. Ziņa nedrīkst būt komentārs. Objektivitāte, pirmkārt, saistās ar godīgumu, t.i., žurnālistam jāsniedz uz faktiem balstīta, precīza informācija. Otrkārt, objektivitāti var panākt, žurnālistam paliekot neitrālam un notikumus apskatot no dažādām perspektīvām. Treškārt, objektivitāte ir bezkaislīga pieeja faktiem, ļaujot lasītājam pašam domāt, spriest un izdarīt secinājumus.¹⁵³

Galvenie žanri, kurus izmanto prese, lai sniegtu jaunumus ir ziņa, reportāža, ziņu raksts, komentārs un intervija. Ziņai galvenokārt ir jābūt aktuālai. Turklāt žurnālistam tā ir jāaktualizē, ja norise attīstās tālāk. Žurnālistu būtība ir tiekties pēc ekskluzīvām ziņām, tādām, kuras nav nevienam citam. Šī mērķa dēļ, ziņas var kļūt spekulatīvas, pārspīlētas, nepatiesas un banālas. Otrkārt, ziņai jābūt svarīgai. Taču izklaides industrijas rezultātā ir notikusi pārorientācija no svarīgā uz aizraujošo, interesanto. Ziņai būtu jāatbild uz 7 jautājumiem: kas? ko? kad? kur? kā? kāpēc? kāds avots? Svarīgāko ziņā min jau virsrakstā un to vēlreiz, izmantojot 7 jautājumus, atkārtoti ievadrindkopā. Pēc tam seko svarīgākās detaļas un pārējā informācija. Turklāt ziņu valodai jābūt lakoniskai, skaidrai un neitrālai. Izšķir īsas ziņas (viens divi teikumi bez virsraksta), ziņas (viena vai vairākas slejas), ziņu rakstus (padziļināti, informatīvi raksti).¹⁵⁴ Reportāža papildina ziņu, tā ļoti konkrēti, uzskatāmi un detalizēti apraksta notikumu. Ziņu rakstam raksturīgas sarežģītas tēmas, iedziļināšanās, secinājumi. Te tiek izmantoti ekspertu viedokļi, statistikas dati un citi uz autoritāti un faktiem balstīti elementi. Komentārā tiek vērtēta un paskaidrota ziņa. Te tiek izteikts viedoklis. Tiek izdalīti tādi komentāru veidi kā ievadraksts (avīzes svarīgākais komentārs), sleja (uz autoritāti, ekspertu balstīts komentārs), recenzija, īskomentārs (humoristisks, dzēlīgs vai sarkastisks raksts) un karikatūra. Periodikā tiek sniegti arī portreti un nekrologi.¹⁵⁵

Izšķir augsti frekventas un zemi frekventas avīzes. Pirmā raksturīga dienas/rīta laikrakstiem, jo tie iznāk vismaz sešas reizes nedēļā. Šie izdevumi sabiedrībā ir populārākie. Otrā ir avīžu grupa, kura iznāk vismaz reizi nedēļā. Svarīga ir arī iznākšanas vieta un laiks. Izdala lielpilsētas un reģionālo presi. Ietekmīgākās ir lielpilsētu rīta avīzes, kam seko reģionu avīzes un lielpilsētu vakara avīzes. Demokrātiskā valstī konkurences apstākļos jābūt vismaz 3 vai 4 vadošajām avīzēm, kuras saista to pašu publiku un reklāmdevējus.¹⁵⁶

Pilnīgi visi periodiskie izdevumi darbojas pēc žurnālistikas principiem. Tas ir pamats, lai avīze spētu ieinteresēt un saistīt lasītāju. Daudzi principi ir veidojušies un nostabilizējušies

¹⁵³ Calcutt, Andrew, Philip Hammond. *Journalism studies: A critical introduction*. New York: Routledge, 2011. 98. lpp.

¹⁵⁴ Dimants. *Žurnālistika: mācību un rokasgrāmata*. 54. – 63. lpp.

¹⁵⁵ Turpat, 71. – 80. lpp.

¹⁵⁶ Veinberga. *Masmediji: prese, radio un televīzija*. 128. – 131. lpp.

gadsimtu gaitā, bet citi pieņemti uzreiz, radot tūlītēju efektu. Arī žurnālistu metodes ir attīstījušās, veidojot profesionālus, gudri un apzināti konstruētus, valodiski ietekmējošus rakstus.

3.2. Latviešu preses attīstība

Par latviešu veidoto presi var sākt runāt līdz ar Anša Leitāna 1856. gada 2. jūlijā izdoto laikrakstu „Mājas Viesis” (1856 – 1910) un Krišjāņa Valdemāra 1862. gadā klajā laistajām „Pēterburgas Avīzēm” (1862 – 1865), kuras veidojās jaunlatviešu kustības paspārnē. Latvieši bija atbrīvojušies no dzimtbūšanas, cēlās tautas pašapziņa. Šī laika prese tautā izplatīja jaunās idejas un pildīja audzinošo funkciju.¹⁵⁷ Pirms tam pirmās nedēļas avīzes izdeva vācu mācītāji, lai iepazīstinātu neizglītos latviešus ar dažādām pamācībām mājas dzīvē, lauksaimniecībā, ticībā, kā arī ziņotu par vietējiem notikumiem. Šo var dēvēt par vācu avīžniecības laikmetu, kas ilga no 1797. līdz 1856. gadam, kad iznāca tādi laikraksti kā „Latviska Gada Grāmata”, „Latviešu Avīzes” un „Tas Latviešu Draugs”.¹⁵⁸ 19. gadsimta beigās notika šķelšanās latviešu pilsoņu vidū — vienā pusē bija turīgie ļaudis, bet otrā — strādnieki un citi sīkpilsoņi. 1886. gada 3. septembrī tika izveidota avīze „Dienas Lapa”, kas nostājās „mazo cilvēku” pusē, aizstāvēja proletariāta intereses. Šis bija demokrātisko centienu laikmets, kas kulminēja 1905. gadā, kad tika piešķirta nosacīta preses un politiskā brīvība.¹⁵⁹ Tas veicināja jauna tipa laikrakstu izdošanu. Latvijas teritorijā varēja iegādāties citviet populāro kapeiku jeb peniju presi, kura orientējās uz lielu lasītāju skaitu un izdevuma lētumu. Te pieminams Antons Benjamiņš, kurš 1911. gadā sāka izdot laikrakstu „Jaunākās Ziņas”.

Pirmā pasaules kara laikā latviešu avīžniecība pierima, taču līdz ar neatkarīgās valsts izveidi arī prese sasniedza līdz tam nebijušus augstumus. Preses izdevumu skaits strauji auga. 20. gadsimta 20., 30. gadi Latvijas žurnālistikā bija visbagātīgākie. Tiem raksturīga daudzveidība — līdās politiski ievirzītiem laikrakstiem, minoritāšu, reģionālajiem un literārajiem izdevumiem, pastāvēja liels skaits nozaru žurnālu, kas orientējās sievietes, sporta, kino, teātra un citos jautājumos. Katra lasītāju grupa varēja atrast sev piemērotāko laikrakstu, turklāt izvēlēties starp veselām 10 valodām, kuras bija pārstāvētas Latvijas presē. Kopumā 20., 30. gados Latvijā iznāca ap 2000 avīžu, žurnālu un biļetenu.¹⁶⁰ Pēc statistikas datiem visvairāk laikrakstu iznāca 1931. gadā – 271 žurnāls un 168 avīzes. Taču pēc Kārļa Ulmaņa apvērsuma 1934. gada 15. maijā šis skaits saruka, līdz 1936. gadā iznāca 47 avīzes un 154 žurnāli.¹⁶¹

¹⁵⁷ Ārons, Matīss. *Latvju prese 1797-1822-1922*. Rīga: Latv. preses 100 gadu jubilejas izstādes komisija, 1922. 8. - 10. lpp.

¹⁵⁸ Turpat, 1. – 3. lpp.

¹⁵⁹ Turpat, 19. – 21. lpp.

¹⁶⁰ Treijs, Rihards. *Latvijas Republikas prese: 1918 – 1440*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1996. 3. lpp.

¹⁶¹ Turpat, 77. lpp.

1924. gada 1. februārī tika apstiprināts Latvijas Republikas preses likums. Valstī oficiāli, ar dažiem izņēmumiem, valdīja preses un vārda brīvība. Par cenzūru un ar to saistītiem jautājumiem atbildēja Satversmes sapulce un pēc tam Saeima.¹⁶² Izdevējiem pēc likuma panta bija aizliegts publicēt ziņas par Saeimas slēgtajām sēdēm un tiesas prāvām.¹⁶³ Pastāvēja arī tiešā veidā likumā nepateikta cenzūra. Periodiskos izdevumus līdz 1934. gadam varēja apķīlāt un konfiscēt, ja tie kaut kādā mērā neatbilda demokrātiskajiem principiem. Visbiežāk aizliedza izdevumus, kuri vedināja uz dumpīgu un pretvalstisku rīcību, tad problēmas bija tiem izdevumiem, kuri necienīja varu un valdības locekļus, pārkāpa ticības aizsardzības likumu, kā arī tādus, kas nebija sabiedriski tikumīgi, proti, nekaunīgi sacerējumi, kam nebija nekādas mākslinieciskās vērtības un kuri varēja kaitēt veselībai.¹⁶⁴

Lielākā daļa laikrakstu bija privāti uzņēmumi, tie centās saglabāt neitralitāti, nekļūt partejiski. Prese bieži bija starpniece starp indivīdu un valsti. Sabiedrībā tā ieņēma nozīmīgu lomu, jo bija daļa no komunikācijas modeļa, konstruēja jaunā laikmeta identitāti.¹⁶⁵ Preses attīstība bija cieši saistīta ar valstī notiekošajiem procesiem, izmaiņām sabiedrībā un sociālajās attiecībās. Cilvēki pieprasīja masu komunikāciju, didaktisko, apcerīgo literāro avīžu nomaiņu ar ko tādu, kas piemērots plašākiem sabiedrības slāņiem. Avīzei bija jāklūst lētai, operatīvai un koncentrētai. Līdz pat 20. gadiem šos nosacījumus spēja izpildīt vien „Jaunākās Ziņas”, kļūstot par populārāko Latvijas preses izdevumu. „Nenoliedzama bija neatkarīgas un demokrātiskas masu preses pozitīvā sabiedrību integrējošā loma ar simbolisku tēlu, dzīves stila, izturēšanās (uzvedības) stila izplatīšanu un popularizēšanu.”¹⁶⁶ Daudzas avīzes starp 1917. un 1920. gadu beidza iznākt, bet „Jaunākās Ziņas” savu vietu nezaudēja arī neatkarīgajā Latvijā, stabili ieņemot pirmo vietu.¹⁶⁷ Neatkarīgās avīzes tips brīvvalsts laikā sabiedrību ietekmēja visvairāk, taču skaita ziņā līderos bija partiju prese. Bezpartijiskās preses pamatā bija saimnieciskā neatkarība, kas ļāva objektīvāk atainot realitāti un izpildīt galvenās preses funkcijas, piemēram, informēšanu, audzināšanu. Pamatā brīvvalsts laikā prese bija vai nu bezpartijiska vai partijiska. Var izdalīt oficiālos partijas izdevumus, faktiskos partijas izdevumus un neatkarīgos laikrakstus.¹⁶⁸

„Jaunākās Ziņas” sākotnēji iznāca kā kapeiku avīze, bet neatkarīgajā Latvijā tā piedzīvoja uzplaukumu, kļūstot par masu avīzi, kas aizsāka „jaunu laikmetu latviešu žurnālistikā”.¹⁶⁹ Tā bija Antona Benjamiņa pēcpusdienas avīze. Viens no avīzes veiksmes principiem bija sludinājumu

¹⁶² Treijs. *Latvijas Republikas prese: 1918 – 1440*. 78. – 81. lpp.

¹⁶³ Paeglis, Jānis. *Kas bija liegts Pirmās Republikas lasītājiem: preses likumi un izplatīšanai aizliegtā Latvijā izdotā literatūra 1918. – 1940. gadā*. Rīga: Zinātne, 1996. 10. lpp.

¹⁶⁴ Turpat, 30. lpp.

¹⁶⁵ Vaikule, Inese. Latvijas politiskās un mediju elites kritika tabloīdā „Aizkulises”. No: *Latvijas preses vēsture: diskursi un identitātes*. Red. Skudra, Ojārs. Rīga: LU SPPI, 2010. 63. lpp.

¹⁶⁶ Treijs. *Latvijas Republikas prese: 1918 – 1440*. 217. – 219. lpp.

¹⁶⁷ *Latvijas vēsture: 20 gadsimts*. 87. – 90. lpp.

¹⁶⁸ Treijs. *Latvijas Republikas prese: 1918 – 1440*. 214. – 215. lpp.

¹⁶⁹ Turpat, 218. lpp.

publicēšana, kas aizņēma gandrīz pusi avīzes. Avīze, lai palielinātu lasītāju skaitu, orientējās gan uz lauku iedzīvotājiem un zemniekiem, gan strādniekiem, gan arī inteliģences aprindām. „Jaunākās Ziņas” sintezēja kvalitatīvo presi (augsts līmenis analītiskā un informatīvā ziņā, elitāra publika) ar masu presi, tā veidojot otrā līmeņa kvalitatīvo presi. Tas iznāca sešas dienas nedēļā vienos pēcpusdienā. Kopš 1924. gada avīze izmantoja fotoilustrācijas. „Jaunākās Ziņas” informēja par vietējiem un ārvalstu notikumiem. Tās slejas veidoja kriminālchronika, mūzikas un teātra dzīves recenzijas, specializētas dažādu nozaru ziņas. Bija arī tematiskas lappuses, piemēram, „Bērns mājā un skolā”, „Māksla un rakstniecība”.¹⁷⁰ Katrā numurā tika publicēti dzejoļi un romāni turpinājumos. Svarīgākie „Jaunāko Ziņu” žanri bija reportāža, korespondence un ziņa, arī intervija un komentāri. „Jaunākās Ziņas” sniedza informāciju par visām dzīves sfērām, arī praktiskus padomus. Avīzei bija pastāvīgās rubrikas „Māksla”, „Vietējās ziņas”, „Rīgas Dzimtsarakstu nodaļā”, „Laulības inteliģences aprindās”, „Sports”, „Jaunās grāmatas”, „Dievkalpojumi Rīgā”, „Redakciju slēdzo” u.c. Taču rubriku laikrakstā bija samērā maz. Ziņas bija nodalītas no viedokļa izteikšanas. Lielu lasītāju daļu „Jaunākās Ziņas” aizrāva ar sensācijām un tenkām. Tas bija komerciāli ievirzīts izdevums, tāpēc svarīgākais bija dot to, ko lasītāji vēlējas. „Jaunākās Ziņas” politiski bija labēji centriskas.¹⁷¹

Lielākais konkurents „Jaunākajām Ziņām” bija otrs bezpartijiskais laikraksts „Pēdējā Brīdī”, kurš sāka iznākt 1927. gadā. Tā bija liberāla rīta avīze, kas iznāca sešas reizes nedēļā. „Pēdējā Brīdī” bija ievērojams ar lieliem virsrakstiem un krāsainām ilustrācijām. Tas centās pievilkt ar sensacionālām ziņām. Rakstīja par politiku, jurisprudenci, literatūru, mākslu un mūziku, kā arī lauksaimniecību. Lasītāji tika informēti par vietējiem un ārzemju jaunumiem. Sava daļa bija atvelēta arī sludinājumiem. Pēc 1934. gada šis laikraksts tika atzīsts par valdībai nedraudzīgu un 1936. gadā apturēts.¹⁷²

Kopš 1918. gada 15. novembra iznāca Jūlija Celma vadītā Latvijas Sociāldemokrātiskās strādnieku partijas (LSDSP) avīze „Sociāldemokrāts”. Tā darbība ilga līdz 1934. gada 15. maija apvērsumam.¹⁷³ Divdesmitajos gados šī avīze bija domāta galvenokārt strādniekiem. Avīze plaši pievērsās Latvijas politikas un ekonomikas tematiem, to interesēja arī ārpolitikas jautājumi. Viņi iestājās par rūpniecības atjaunošanu, lai samazinātos bezdarbs, varētu vairāk eksportēt tieši gatavo produkciju un lai attīstītos nacionālā kultūra. Svarīgs bija arī agrārais jautājums, jo, veicinot lauksaimniecību, pieaugtu labklājība. Vesela rubrika bija veltīta notikumiem partijas dzīvē. „Sociāldemokrāts” galvenokārt koncentrējās uz ziņām par saimniecisko dzīvi, strādnieku darba apstākļiem un sociālajiem jautājumiem, kā arī par sociāldemokrātisko kustību Latvijā un

¹⁷⁰ Treijs. *Latvijas Republikas prese: 1918 – 1440*. 220. – 228. lpp.

¹⁷¹ Turpat, 229. – 236. lpp.

¹⁷² Turpat, 239. – 243. lpp.

¹⁷³ Turpat, 15. lpp.

ārzemēs, un arodbiedrību darbu. Šī avīze, neskaitot aizliegtos komunistiskos laikrakstus, tika visbiežāk sodīta. Tā aktivizēja strādniekus vērsties pret pastāvošo varu un iestāties par savām tiesībām. 1928. gada vasarā tika slēgtas 19 arodbiedrības un konfiscēts „Sociāldemokrāta” numurs, kas liecināja, ka vara bažījās par partijas lielo ietekmi uz strādniecību. Tieši ar partijas dienas presi bija iespējams visefektīvāk izglītēt strādniecību. Iepretim revolucionārajiem, uz aktivitāti vērstajiem un varu kritizētajiem rakstiem, „Sociāldemokrāts” publicēja arī jauno dzejnieku darbus un romānus turpinājumos. Sava vieta šajā avīzē bija atvēlēta arī literatūras, teātra, mūzikas un mākslas kritikai.¹⁷⁴

Dienas laikraksts „Latvis” sāka iznākt 1921. gadā un bija partijas Latviešu Nacionālā apvienība (LNA) viedokļa paudējs. Galvenais temats, ko apskatīja avīze bija valdība un politika. Tās ienaidnieki bija LSDSP. Izdevums rakstīja arī par ekonomiku, iestājās par rūpniecības atjaunošanu, nacionālo saimniecību un citiem valsts ekonomiku veicinošiem aspektiem. Varēja lasīt intervijas ar diplomātiem par ārpolitikas jautājumiem. Regulāri tika vēstīts arī par Tautas Savienības darbību. „Latvis” atšķīrās ar to, ka atvēlēja vietu slejai par zinātni. Tam bija arī literārā daļa, kurā publicējās lielākā daļa latviešu autoru (izņemot kreisi noskaņotos), kā arī tika tulkoti ievērojami ārzemju literatūras paraugi. Varēja lasīt recenzijas un portretus. 1934. gadā laikrakstu slēdza valdības diskreditēšanas dēļ.¹⁷⁵

Pilsoniskais dienas laikraksts „Kurzemes Vārds” sāka iznākt Liepājā 1918. gada 27. novembrī. 20. gadsimta 20., 30. gados šis bija ietekmīgākais reģionālais laikraksts. Lai arī tas it kā bija neatkarīgs dienas laikraksts, tas orientējās uz labējām un centra partijām. Bija vienisprātis ar „Brīvo Zemi” un „Latvi”. „Kurzemes Vārds” pārstāvēja visu reģionu, akcentu liekot uz Liepājas dzīvi. Laikraksts pievērsās agrārajiem jautājumiem un strādnieku stāvoklim, kultūrai un literatūrai. Oriģināldarbus publicēja maz, taču lielu atsaucību guva ceļojumu apraksti. „Kurzemes Vārds” pastāvēja līdz 1940. gada 20. jūnijam.¹⁷⁶

Par dzeltenās preses sākumu Latvijā var uzskatīt 1924. gada 30. septembri, kad Helmārs Rudzītis izdeva žurnālu „Sensācija”. Drīz vien parādījās līdzīgi izdevumi, piemēram, Kārļa Rasiņa žurnāls „Eross”, Aleksandra Grīna „Vecpuišis”, „Mīla un Flirts”, „Ilustrētais Kriminālžurnāls”, „Detektīvs” u.c. Taču tie visi bija īslaicīgi izdevumi, tos nepārtraukti kritizēja, sūdzēja tiesā un centās aizliegt. Tā notika arī ar žurnālu „Sensācija”, kuras izdošanu Rīgas apgabaltiesa apturēja 1925. gada 28. maijā. Arturs Tupiņš kopš 1924. gada 18. oktobra izdeva sensāciju laikrakstu „Rīgas Ziņas”. Pēc tā pārdošanas tapa „Aizkulises” – vienīgais ilglaicīgais

¹⁷⁴ Treijs. *Latvijas Republikas prese: 1918 – 1440*. 97 – 126. lpp.

¹⁷⁵ Turpat, 189. – 201. lpp.

¹⁷⁶ Turpat, 346. – 347. lpp.

un atzītais bulvāru preses izdevums, kas iznāca kopš 1925. gada 1. augusta.¹⁷⁷ „Aizkulises” bija politiski neitrāls izdevums, kas pozicionēja sevi kā varas un elites opozicionāru. Tas kritiski atspoguļoja sabiedriski politisko dzīvi, nesaudzēja ne politiķus, ne konkurentus, ne arī smalkās aprindas. Nozīmīgu vietu laikrakstā ieņēma arī slavenību privātā dzīve un tās vērtējums.¹⁷⁸ No 1933. gada decembra līdz 1934. gada maijam piektdienās M. Losberga - Zālīša redakcijā iznāca laikraksts „Intīmā Rīga”. Bulvāru preses mērķis bija, lai rakstītais nonāktu ikdienas sarunās. Līdz ar to šo izdevumu valoda tiecās līdzināties lasītāju sarunvalodai, panākot identificēšanos.¹⁷⁹

Bulvāru prese jau no paša sākuma bija pamats diskusijām sabiedrībā. Pirmkārt, tika diskutēts par ētikas normām, otrkārt, par šādu izdevumu graužošo ietekmi uz sabiedrību. 1925. gada 18. martā kreiso literātu biedrība „Domas” sarīkoja diskusiju par tēmu „Tagadējās sabiedrības pagrimšanas simptomi”. Par vienu no šiem simptomiem viņi atzina bulvārpresi.¹⁸⁰ Pirmos no sēnalu un neķītrību lasīšanas centās pasargāt jauniešus. 1927. gada 20. jūlijā „Valdības Vēstnesī” tika publicēts jaunatnei nevēlamās literatūras saraksts, kurā tika iekļauta „Sensācija”, „Mīla un Flirts”, „Elegance”, „Jaunā Elegance”, taču visi šie izdevumi jau bija pārstājuši iznākt pirms izveidotā komisija sāka darbu.¹⁸¹ Kārļa Ulmaņa apvērsums 1934. gada 15. maijā jau daudz striktāk vērsās pret preses brīvību. Apvērsuma rezultātā tika apturēti partiju izdevumi un tādi, kas iestājās pret valsti un grāva tikumību. Jaunais preses likums 1938. gadā sastāvēja no 45 pantiem (iepriekš to bija vien 17) un tas paredzēja, ka nepieciešama atļauja periodisko izdevumu izdošanai. Ulmanis vēlējās, lai prese sadarbotos ar valdību, kritikas vietā paustu pozitīvu informāciju, koncentrētos uz vēlamo.¹⁸² Tika aizliegtas 115 avīzes un žurnāli, ar naudas sodu vai arestu sodīja vairāk kā 100 redaktorus, izdevējus un iespiedējus. Viņus apsūdzēja par neatļautu, personas godu aizskarošu vai uz naidīgu noskaņojumu rosinošu ziņu publicēšanu.¹⁸³ Aizliegto izdevumu vietā nāca Ulmaņa ideoloģijai atbilstošāki laikraksti, kuri propagandēja pilnīgi citas vērtības, uzvedības modeļus un skatu uz dzīvi. Tādi bija, piemēram, „Brīvā Zeme”, „Sējējs” un „Rīts”. Pēc apvērsuma prese tika pakļauta standartizācijai — tika ierobežoti temati un mākslas kritika, vajadzēja cildināt valdības sasniegumus. „Jaunākās Ziņas”, „Brīvā Zeme” un „Kurzemes Vārds”, atšķirībā no pārējiem izdevumiem, atbalstot Ulmaņa idejas, noturējās arī autoritatīvā režīma laikā. Prese vairs nebija neatkarīga ceturtnā vara, tā savā veidā kļuva par politisku propagandas instrumentu. Prese veicināja sabiedrības atbalstu

¹⁷⁷ Lipša, Ineta. *Izklaides kultūra Latvijā: morāles komunikācijas aspekti (1918 – 1934)*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012. 40. – 56. lpp.

¹⁷⁸ Vaikule. *Latvijas politiskās un mediju elites kritika tabloīdā „Aizkulises”*. 65. lpp.

¹⁷⁹ Turpat, 63. lpp.

¹⁸⁰ Lipša. *Izklaides kultūra Latvijā: morāles komunikācijas aspekti (1918 – 1934)*. 28. lpp.

¹⁸¹ Turpat, 87. lpp.

¹⁸² Treijs. *Latvijas Republikas prese: 1918 – 1440*. 351. - 353. lpp.

¹⁸³ Paeglis. *Kas bija liegts Pirmās Republikas lasītājiem: preses likumi un izplatīšanai aizliegtā Latvijā izdotā literatūra 1918. – 1940. gadā*. 30. – 66. lpp.

autoritatīvajam režīmam.¹⁸⁴ Viens no režīma ruporiem bija rīta laikraksts „Rīts”, kas iznāca kopš 1934. gada 26. augusta. Tas pamatā bija domāts pilsētniekiem un iznāca septiņas reizes nedēļā. „Rīts” kļuva par modernāko un otru lasītāko laikrakstu Latvijā. Tas ar plašu, vispusīgu un ātru informāciju, interesantu formu pietuvojās kvalitatīvās preses labākajam paraugam. Uzsvāru „Rīts” lika uz starptautisko informāciju. Politiskā ziņā šis laikraksts koncentrējās strādnieku piesaistīšanai autoritatīvajam režīmam. 1940. gadā „Rīts” tika pārdēvēts par „Darbu”.¹⁸⁵

Latvijas 20. gs. 20., 30. gadu prese bija ļoti daudzveidīga un informatīva. Tās loma cilvēku dzīvē kļuva arvien ietekmīgāka. Tāpēc presei bija nepieciešams efektīvāks informācijas izplatīšanas veids, kas uzrunātu un izklaidētu dažādu sociālo slāņu pārstāvjus. Prese Latvijā bija piemērota jebkura cilvēka gaumei un interesēm, atlika tikai izvēlēties. Tā kā bija jānotur lasītāju skaits konkurences apstākļos, tad laikraksti centās apmierināt jebkuras vēlmes. Vieni to darīja vairāk, citi mazāk. Taču paralēli tam prese centās iepazīstināt arī ar savām interesēm. Autoritatīvā režīma laikā presei nācās sekot ideoloģijai, tāpēc tā vēstīja tikai par to, kas atbilda pie varas esošo uzskatiem. Tā bija apzināta, uz interesēm vērsta ietekmēšana.

¹⁸⁴ Treijs. *Latvijas Republikas prese: 1918 – 1440*. 371. – 376. lpp.

¹⁸⁵ Turpat, 376. – 380. lpp.

4. PUBLISKĀS IZKLAIDES FORMAS KAFEJNĪCĀS VADOŠO PRESES IZDEVUMU ATSPUGUĻOJUMĀ PIRMS UN PĒC 1934. GADA

4.1 Publiskās izklaides formas kafejnīcās neatkarīgajā presē līdz 1934. gada maijam

4.1.1. „Jaunākās Ziņas”

Laikraksts „Jaunākās Ziņas” ieņēma nozīmīgāko lomu informācijas aprītē. Tā kā tas iznāca sešas reizes nedēļā Rīgā, tad „Jaunākās Ziņas” bija augstas frekvences laikraksts, kurš dienā sasniedza lielu lasītāju skaitu. „Jaunākās Ziņas” lappušu ziņā bija viens no biežākajiem dienas laikrakstiem. To veidoja 16 līdz 24 lappuses. Taču vismaz viena trešdaļa laikraksta sastāvēja no sludinājumiem, kas arī bija viens no popularitātes iemesliem. Antona Benjamiņa izdotā avīze sauca sevi par neatkarīgu un aptvēra dažādas sabiedrībā nozīmīgas tēmas, daļu atvēlot arī publikācijām par izklaidi.

Lielāko daļu informācijas, kas saistīta ar dažādiem sarīkojumiem un pasākumiem kafejnīcās, „Jaunākās Ziņas” pauž reklāmu veidā. Šis vēstījuma veids nav redaktora vai žurnālista noteikts, par to maksā konkrētās izklaides vietas direkcija. „Jaunākās Ziņas” savukārt no šiem sludinājumiem gūst peļņu. Lasītājs no reklāmām bieži varēja uzzināt par ikdienas vai īpašajiem koncertiem. Tā, piemēram, 1920. gadā kafejnīcā „Linden” koncerti klausāmi katru dienu no plkst. 6 līdz 12 vakarā,¹⁸⁶ no 1920. gada 1. septembra Grīnvalda kafejnīcā notiek dārza koncerti Bruno Čunčiņa vadībā.¹⁸⁷ 1923. gada maijā lokālā „Piccadilly” koncertus sniedz Rumānijas trio¹⁸⁸, bet jaunatvērtajā kafejnīcā „Koncerts” (Brīvības ielā 41) uzstājas ārzemju kvartets, skan ikdienas koncerta mūzika un spēlē džezas grupa.¹⁸⁹ Lai gan „Jaunākās Ziņas” iznāca Rīgā, tajā savas izklaides vietas reklamēja arī citas pilsētas, īpaši Jūrmala. 1921. gada 21. maijā reklāmā minēts „Majoru jūras paviljons”, kurā apmeklētāji var ik dienas baudīt pusdienas koncertus.¹⁹⁰ Gandrīz katrā kafejnīcā un restorānā 20., 30. gados spēlēja kāds ansamblis, orķestris vai, tā saucamais, džezbends (angl. val. – *jazz band*). Tas, paralēli galvenajiem māksliniekiem, tika pieminēts lielākajā daļā reklāmu. Daudzas no „Jaunākajās Ziņās” publicētajām reklāmām aicināja lasītājus uz kompleksiem pasākumiem, proti, no dažādām mākslām sastāvošām programmām. Tās iemantoja milzīgu atsaucību publikā, jo vienā vakarā varēja vērot gan kabarē, varietē, humora, deju un/vai dziedātāju priekšnesumus. Bieži vien kafejnīcu un naktslokālu īpašnieki angažēja ārzemju māksliniekus, kuri ienesa citu kultūru

¹⁸⁶ [Linden reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 66. 1920, 20. marts. 6. lpp.

¹⁸⁷ [L. Grunvalda reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 202. 1920, 4. sept. 10. lpp.

¹⁸⁸ [Dejas grīda „Picadilly” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 101. 1923, 12. maijs. 17. lpp.

¹⁸⁹ [Cafe koncerts reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 221. 1926, 2. okt. 9. lpp.

¹⁹⁰ [Majoru jūras paviljons reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 111. 1921, 21. maijs. 11. lpp.

vēsmas sabiedrībā. Tā 1922. gada 1. novembra numurā 3. lappuses vienā un otrā lapas stūrī „Jaunākās Ziņas” publicēja vienādas mazas kvadrātveida reklāmas ar tekstu: „Vai Jūs jau redzējat „Cafè de Paris” slavenos dejojājus Pepita un Eskamiljo?”¹⁹¹ Tā paša numura 5. lappusē maza reklāma ar ziņu, ka lokālā „Frankfurt am Main” pirmo reizi uzstāsies pazīstamā dejojāja *Tiger – Lily*.¹⁹² Tika reklamēts arī lokāla „Piccadilly” skaistuma balets „Tarantella Girls” un aizraujoša maija programma¹⁹³, „Dancing Palace” kabarē programma, kurā ietilpa kāda operas primadonna, čigānu koris, Vera Bravina u.c.¹⁹⁴ Par savas kabarē programmas atklāšanu 1926. gada 18. decembrī reklāmas veidā „Jaunākajās Ziņas” vēstīja arī kafejnīcas „Modern” vadība.¹⁹⁵ Naktslokāls „Alhambra” informēja par septembra programmu ar rēviju un akrobātiskām dejām, kā arī „The Savoy band” mūziku¹⁹⁶, „Foxtrott-Diele” 1933. gadā vēstīja par Melnās Lakstīgalas un vēl četrus mākslinieku uzstāšanos¹⁹⁷, bet 1934. gada aprīlī kafejnīcas – dansinga „Mascotte” programmā bija paredzēts džezs uz divām klavierēm Lilijas un Lolas Stounu (*Lily & Lola Stone*) izpildījumā, oriģinālas krievu dejas, kā arī intīmas dziesmas, kuras dzied Helēna Džounsa (*Helen Jones*).¹⁹⁸

„Jaunāko Ziņu” reklāmas sadaļā bieži varēja iegūt informāciju par beneficēm. Piemēram, 1921. gada 17. februārī restorānā – varietē „Cafè de Paris” notika „nepārspējamo publikas mīluļu Brenča un Zvinguļa benefice”¹⁹⁹. Tā paša gada 19. augustā lasāma reklāma par operešu dziedātājas Ulmas Grīnvaldes (*Ulma Grünwald*) benefici „Majoru jūras paviljonā”.²⁰⁰ „Jaunākās Ziņas” informēja arī par Jūrmalā notiekošajām beneficēm. Piemēram, par „The Mascotte Band” benefici kafejnīcā „Mascotte” Majoros, kurā tiks izpildīti „lielākie grāvēji”²⁰¹, restorānu „Alhambra” un „Lido” pārvaldnieka Hermaņa Geides benefici „Lido” restorānā. Reklāma vēstīja, ka uzstāsies slavenais tenors — Mariss Vētra, publikas mīlule — Lilija Štengele, slavenā spāniete Nana de Herera (*Nana de Herrera*), operas solists Rihards Pelle, Parīzes zvaigzne Nīna Tainī (*Nina Tiny*).²⁰²

Tāpat potenciālajiem apmeklētājiem tika nodota informācija par pēcpusdienas tējām un dažāda veida viesībām, kas 20., 30. gados bija sevišķi labi apmeklētas. Pēcpusdienas tējas parasti notika svētdienās un svētku dienās ap pulksten pieciem. Kopš 1921. gada „Majoru jūras

¹⁹¹ [Cafè de Paris reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 241. 1922, 1. nov. 3. lpp.

¹⁹² [Tiger – Lily reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 241. 1922, 1. nov. 5. lpp.

¹⁹³ [Piccadilly reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 101. 1924, 6. maijs. 8. lpp.

¹⁹⁴ [„Dancing Palace” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 11. 1926, 15. janv. 7. lpp.

¹⁹⁵ [Cafè „Modern” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 286. 1926, 18. dec. 31. lpp.

¹⁹⁶ [„Alhambra” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 196. 1928, 31. aug. 6. lpp.

¹⁹⁷ [Fox-Trott-Diele reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 51. 1933, 3. marts. 15. lpp.

¹⁹⁸ [Mascotte reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 76. 1934, 7. apr. 12. lpp.

¹⁹⁹ [Cafè de Paris reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 36. 1921, 14. feb. 5. lpp.

²⁰⁰ [Majoru jūras paviljons]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 186. 1921, 19. aug. 8. lpp.

²⁰¹ [„Mascotte” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 171. 1931, 5. aug. 6. lpp.

²⁰² [Restorāns „Lido” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 174. 1933, 8. aug. 5. lpp.

paviljonā” varēja apmeklēt, tā saucamo, faivokloku (angļ. val. – *five o'clock*)²⁰³, 1922. gada 9. aprīlī „Palais de Danse” jeb „Dancing Palace” aicināja uz pēcpusdienas tēju ar aizraujošu baleta programmu²⁰⁴. 1933. gada 5. augustā Majoros restorānā „Lido” Latvijas eskadra rīkoja pēcpusdienas tēju „ar pilnu vakara programmu par godu iebraukušajiem Vācijas jūrniekiem.”²⁰⁵ Ik pa laikam no reklāmām varēja uzzināt par publiskām viesībām (fr. val. – *soirée*). 1922. gada 25. aprīlī „Dancing Palace” notika lielā galā *soirée*²⁰⁶, tāpat kā „Alhambra” 1927. gada 9., 10. aprīlī²⁰⁷.

Nākamā publiskās izklaides forma kafejnīcās par ko vēstīja „Jaunāko Ziņu” reklāmas sadaļa bija svētki, karnevāli un atklāšanas. 1921. gada 30. aprīlī Grīnvalda kafejnīcā norisinājās dārza atklāšana un maija sagaidīšana²⁰⁸, 1922. gadā no 20. līdz 27. maijam restorānā „Cafe de Paris” tika sarīkoti puķu svētki ar priekšnesumiem un puķu kauju²⁰⁹, 25. un 26. jūnijā Edinburgas jūras paviljonā Līgo svētki ar lielu balli, ilumināciju, raganu deju un puķu kauju²¹⁰, 1927. gada 25. maijā kafejnīcā „Koncerts” vasaras sezonas dārza atklāšana²¹¹, bet 1933. gada 2. septembrī kafejnīcā „Mascotte” rudens sezonas atklāšana ar programmu — Nīnas Navarro (*Nina Navarro*) un „Kassen Brothers” uzstāšanos²¹². Jaunais gads bija svētki, kuros kafejnīcas un naktslokāli varēja gūt sevišķi labus ienākumus. Tāpēc arī jaungada sagaidīšanai par godu tika rīkoti dažādi pasākumi, kuru reklāma nonāca „Jaunāko Ziņu” lappusēs. 1924. gada 31. decembra numurā pašā pirmajā lappusē salīdzinoši liela reklāma aicināja lasītājus uz Rīgas tirgotāju biedrības rīkoto Jaunā gada sagaidīšanu „Dancing Palace” telpās²¹³, naktslokāls „Alhambra” 1928. gada 31. decembrī rīkoja Jaunā gada sagaidīšanu ar ekskluzīvu iespēju redzēt dejotāju „Leon Sisters” pirmo viesu izrādi.²¹⁴ 1932. gada 31. decembrī par iespēju sagaidīt jaunu gadu pavēstīja trīs izklaides vietas — „Klostera pagrabs”, „Foxtrott-Diele” un „Trocadero.” Lokālam „Foxtrott-Diele” bija īpaši saistoša reklāma: „Kur sagaida jaunu gadu Rīgas izmeklētā sabiedrība? Pats par sevi saprotams, ka lokālā, kuram jau 11 gadus ir dāvāta uzticība.”²¹⁵ Februārī sākās karnevālu laiks, tāpēc laikraksti bija labākā vieta, kur kafejnīcu īpašniekiem pavēstīt par gaidāmo pasākumu. 1927. gada 26. februārī „Dancing Palace” norisinājās Mākslinieku karnevāls ar plašu

²⁰³ [Majoru jūras paviljona reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. 1921, 13. maijs. 8. lpp.

²⁰⁴ [„Palais de danse” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 81. 1922, 8. apr. 5. lpp.

²⁰⁵ [„Lido” Majoros reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 171. 1933, 4. aug. 14. lpp.

²⁰⁶ [„Palais de danse” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 91. 1922, 25. apr. 4. lpp.

²⁰⁷ [Dancing-cabaret „Alhambra” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 81. 1927, 9. apr. 1. lpp.

²⁰⁸ [L. Grunwald reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 96, 1921, 30. apr. 5. lpp.

²⁰⁹ [„Cafe de Paris” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 111. 1922, 19. maijs. 5. lpp.

²¹⁰ [Līgo svētki reklāma]. *Jaunākās Ziņas*, Nr. 136. 1922, 21. jūn. 8. lpp.

²¹¹ [Grandioza vasaras sezonas dārza atklāšana reklāma]. *Jaunākās Ziņas*, Nr. 116. 1927, 25. maijs, 9. lpp.

²¹² [Mascotte grandioza rudens sezonas atklāšana reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 196. 1933, 2. sept. 10. lpp.

²¹³ [Jaunā gada sagaidīšana „Dancing Palace” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 296. 1924, 31. dec. 1. lpp.

²¹⁴ [Alhambra Jaungada sagaidīšana reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 296. 1928, 31. dec. 5. lpp.

²¹⁵ [„Foxtrott-Diele” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 296. 1932, 31. dec. 24. lpp.

programmu²¹⁶, 1934. gada 2. februārī maza reklāma vēstīja, ka „tikai omulīgajā Romas pagrabā rodas īstā noskaņa fašingam.”²¹⁷ Reklāmas laikrakstos bija arī labs veids, kā paziņot par jaunu kafejnīcu atvēršanu. Piemēram, 1922. gada 1. novembrī atklāja restorānu „Piccadilly”²¹⁸, 1924. gada 19. janvārī kafejnīcu „Imanta” (Tērbatas un Dzirnau ielas stūrī) ar varietē un kabarē programmu.²¹⁹ Līdzīga reklāma bija par naktslokāla „Alhambra” atvēršanu²²⁰ vai arī kafejnīcas „Ninon” atklāšanu.²²¹

„Jaunāko Ziņu” redakcija reklāmas izvietoja vai nu pa vidu rakstiem vai sludinājumu lapās. Tām pārsvarā bija trīs veidu formāti — garenas, kvadrātveida un taisnstūrveida platas. Daļa reklāmu bija izvietotas pa vienam, bet citas uzreiz vairākas kopā cieši viena pie otras. Vienā numurā varēja būt reklamēti vairāki pasākumi un sarīkojumi kafejnīcās, turklāt viena izklaides iestāde varēja reklamēt savu piedāvājumu arī vairākkārtīgi līdz noteiktais pasākums bija aizvadīts. Šķiet, ka šeit, no „Jaunāko Ziņu” puses vairāk dominēja aprēķins, nevis īpašs atbalsts vai ieinteresētība šajās kafejnīcu organizētajās izpriecās. Par to liecina tas, ka bez reklāmām „Jaunākās Ziņas” gandrīz nekāda cita veida informāciju par publiskās izklaides formām kafejnīcās nesniedza. Viņi ar reklāmu palīdzību pavēstīja publikai par izklaides iespējām kafejnīcā, turklāt vēl nopelnīja, bet paši ziņas, reportāžas vai viedokli par tiem praktiski nesniedza. Dažkārt rubrikā „Rīgas jūrmala” tika iekļauta kāda īsa ziņa par izklaides pasākumu Jūrmalas kafejnīcās. Piemēram, „Rīgas jūrmalas palīdzības un labierīcības biedrība sarīko Dancing Palace zālē Elizabetes ielā 55 30. novembrī p. 5 p. p. [pulksten 5 pēcpusdienā — aut.] tējas vakaru ar priekšnesumiem.”²²² 1928. gada 18. augustā ir publicēta īsa, neitrāla ziņa iepriekš minētajā rubrikā, kura vēstī, ka 19. augustā Edinburgas peldu biedrība sarīko rudens svētkus Edinburgas jūras paviljonā.²²³ „Jaunākās Ziņas” parasti ziņu rakstus par pasākumiem kafejnīcās neveidoja. Taču tā kā daži sarīkojumi bija iekļauti Jūras svētku oficiālajā programmā, tad redakcija veltīja dažus teikumus no vienas lappuses garā teksta arī Edinburgas paviljonā notiekošajam. „Edinburgas paviljonā bija sapulcējušies galvenokārt pieaugušie. Še par omulību gādāja mākslinieki Rih. Millera vadībā. Birzniek-Tangijeva, Jurgens, Kalniņa, Lēmanis un Saule sniedza interesantus baleta priekšnesumus, kurus publika uzņēma ar atsaucīgiem aplausiem.”²²⁴ Lai arī „Jaunākās Ziņas” vēstīja par Jaunā gada sagaidīšanu Virsnieku klubā, Latvijas teātros, biedrībās un citās vietās, kafejnīcu un restorānu organizētajiem pasākumiem neviens ziņu raksts

²¹⁶ [„Dancing Palace” Mākslinieku karnevāls reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 46. 1927, 26. feb. 24. lpp.

²¹⁷ [Romās pagrabā reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 26. 1934, 2. feb. 6. lpp.

²¹⁸ [„Piccadilly” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 246. 1922, 1. nov. 8. lpp.

²¹⁹ [Kafijas – restorāns „Imanta” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 16. 1924, 19. janv. 7. lpp.

²²⁰ [Kabareja „Alhambra” atklāšana reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 36. 1927, 15. feb. 12. lpp.

²²¹ [Internacionālās kafejnīcas „Ninon” atklāšana]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 196. 1933, 2. sept. 18. lpp.

²²² Rīgas jūrmalas palīdzības un labierīcības biedrība... No: Rīgas jūrmala. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 266. 1924, 22. nov. 7. lpp.

²²³ Edinburgas peldu biedrība... No: Rīgas jūrmala. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 185. 1928, 18. aug. 8. lpp.

²²⁴ Lieliski izdevušies Jūras svētki. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 161. 1929, 22. jūl. 3. lpp.

vai apskats netika vērtēts. Arī jaunu kafejnīcu atklāšana „Jaunāko Ziņu” redakcijai nešķita pieminēšanas vērta. Rubrika „Vietējās Ziņas” publiskās izklaides formām kafejnīcās nepievērsās, arī rubrikā „Māksla” netika minētas kafejnīcu programmas. Šajā rubrikā „Jaunāko Ziņu” žurnālisti apskatīja vienīgi t.s. „augsto mākslu”. Kino un sports gan bija pietiekami aktuāli temati, lai par tiem pastāvīgi ziņotu lasītājiem.

„Jaunākās Ziņas” bija labs avots, lai uzzinātu par gaidāmajiem pasākumiem un apmeklētu tos, jo reklāma par publiskās izklaides formām kafejnīcās bija plaša un daudzveidīga. Taču „Jaunākās Ziņas” neizmantoja visas informēšanas iespējas, jo tādi žurnālistikas žanri kā ziņa un reportāža šajā laikrakstā par doto tēmu ir ļoti reti sastopami. „Jaunākās Ziņas” ļauj izsekot notikumiem, taču ne to interpretācijām. Tā kā laikraksts ir reklamējis dažāda veida izklaides vietas, tostarp arī kafejnīcas un tajās notiekošos pasākumus, tad pieņemt, ka redakcija atlasīja tikai sev saistošus sludinājumus nav pamata. Publisko izklaides formu kafejnīcās atspoguļojums „Jaunākajās Ziņās” ir neitrāls, jo reklāmu eksistence laikraksta lapās nozīmē, ka redakcija nebija negatīvi noskaņota pret šāda veida izpriecām un kritizējošus vai nievājošus ziņu rakstus par pasākumiem npublicēja. Taču apskatītajā laika periodā kafejnīcās notika ļoti daudz dažādu sarīkojumu un tas, ka „Jaunākās Ziņas” tos nekādā veidā no savu žurnālistu puses neatspoguļoja, rada apzinātas ignorēšanas iespaidu. Vēl jo vairāk tāpēc, ka dažādi pasākumi, kuri tika organizēti Vīrsnieku klubā (preses balle, Jaunais gads, karnevāls) bija plaši aprakstīti un padziļināti apskatīti.

4.1.2. „Pēdējā Brīdī”

Neatkarīgais laikraksts „Pēdējā Brīdī” bija viens no plašākajiem rīta laikrakstiem. Tas iznāca Rīgā sešas reizes nedēļā, tātad līdzīgi kā „Jaunākās Ziņas” bija augstas frekvences izdevums. Lappušu ziņā tas bija plānāks par savu konkurentu — 8 līdz 18 lappuses. Arī sludinājumu sadaļu lielākoties veidoja viena lappuse. Laikraksts „Pēdējā Brīdī” publicēja ievērojami daudz fotogrāfiju. Izklaidējoša informācija šajā izdevumā sastādīja lielāku daļu nekā „Jaunākajās Ziņās”, līdz ar to daudz plašāk tika aptvertas arī publiskās izklaides formas kafejnīcās.

Laikraksts „Pēdējā Brīdī”, lai gūtu papildus ienākumus, arī publicēja sludinājumus. Tie īpaši neatšķīrās no „Jaunāko Ziņu” klāsta. Taču reklāma neieņēma tik būtisku lomu „Pēdējā Brīža” lappusēs, lai arī tā bija labs lasītāju informēšanas veids. Piemēram, 1927. gada 5. marta numura reklāma vēsta, ka naktslokālā „Alhambra”, kurā pastāvīgi spēlē orķestris „The Alhambra Band” 5. un 6. martā notiks „Grand Revue Dansant”, bet 6. martā pēcpusdienas tēja ar vakara

programmu.²²⁵ Tāpat kā „Jaunāko Ziņu” 1927. gada 9. aprīļa numurā arī „Pēdējā Brīdī” vēstīja par „Alhambras” ievērojamajiem ārzemju viesiem no „Folies Bergere” Parīzē — Ticē (*Titzé*), Tarāsovu (*Tarassow*) un Susaninu (*Sussanina*).²²⁶ Izklaidējošo programmu izziņošana bija nozīmīgākā reklāmu sastāvdaļa, jo to organizēšanai kafejnīcu un naktslokālu īpašnieki ieguldīja lielas pūles un naudas līdzekļus. 1928. gada 31. marta numurā liela reklāma informēja, ka „Alhambrā” 1. aprīlī viesosies dejojotāji „Landhoff Duo”, bet lielo panākumu dēļ programmā turpinās uzstāties mīlas dziesmu izpildītāja Slata - Žemčužina. Pie viena tiek paziņots, ka svētdienās notiek pēcpusdienas tējas, kurās spēlē „The Savoy Band”.²²⁷ Lokālā „Foxtrott-Diele” savukārt varēja vērot kabarē un dejas priekšnesumus „5 Arnoldini”, „Kolin un Co” un citu mākslinieku izpildījumā.²²⁸ 1929. gada novembra reklāma vēstī par jaunizremontēto „Klostera pagrabu”, kurā katru vakaru skan koncertu un deju mūzika „Bremer-Kühemann” kapelas pavadījumā.²²⁹ Ar „Jaunākajām Ziņām” saskan arī reklāma par vijoļu virtuozu Jašas Levinsona benefici „Lido”²³⁰. Tāpat 1933. gada 2. februāra numurā „Jaunākās Ziņas” reklamē kafijas restorāna – dansinga „Femina” atklāšanu.²³¹ Līdzīga reklāma ir arī laikraksta „Pēdējā Brīdī” numurā, kurā ziņots, ka restorānu „Femina” atklās ar plašu kabarē programmu, pasaules atrakciju „Duo Watson” un Oskara Stroka orķestri.²³² Abos neatkarīgajos laikrakstos reklāmas, kuras vēstīja par vienu un to pašu pasākumu, bija atšķirīgas. Tas nozīmē to, ka katram tā laika laikrakstam bija savs reklāmu dizainers. Turklāt, avīzes „Pēdējā Brīdī” reklāmas mākslinieciskā ziņā ir augstākā līmenī nekā „Jaunāko Ziņu” reklāmas, jo tajās izmantoti zīmējumi, dažādi izcēlumi un pasvītrojumi.

Laikraksta „Pēdējā Brīdī” žurnālisti bija ieinteresēti vēstīt par publiskās izklaides formām kafejnīcās un acīmredzot uzskatīja šo informāciju par pietiekami aktuālu un lasītājiem interesējošu. Var lasīt ziņas gan par gaidāmajiem pasākumiem kafejnīcās, gan apskatus par jau notikušajiem. Piemēram, 1929. gada 2. jūlija numurā ir lasāma ziņa „Dāmu boksa čempionāts Rīgā.” No raksta uzzinām, ka dāmu boksa un grieķu – romiešu cīņas čempionāts norisināsies restorāna „Jar” telpās 14 dienas sākot ar 1. jūliju, to organizē cīkstonis Bogdanovs. Ziņas autors izsaka viedokli, ka „minētais čempionāts paredzams interesants, pie kam ieeja čempionātā visiem brīva.”²³³ Rubrikā „Rīgas Ziņas” 1929. gada 4. decembra numurā lasāms virsraksts — „Pen-kluba vakars”. PEN bija vispasaules rakstnieku organizācija. Tiek ziņots, ka 9. decembrī

²²⁵ [Dancing - cabaret „Alhambra” reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 5. 1927, 5. marts. 7. lpp.

²²⁶ [Dancing – cabaret „Alhambra” reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 32. 1927, 7. apr. 9. lpp.

²²⁷ [Viesojas dejojotāji Landhoff Duo reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 75. 1928, 31. marts. 5. lpp.

²²⁸ [Kabarē un dejas reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 203. 1928, 8. sept. 7. lpp.

²²⁹ [1. šķiras ķēķis Klostera pagrabs reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 262. 1929, 17. nov. 8. lpp.

²³⁰ [Lido Jašas Levinsona benefice reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 178. 1931, 12. aug. 2. lpp.

²³¹ [Femina atklāšana reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 26. 1933, 2. feb. 12. lpp.

²³² [Femina atklāšana reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 26. 1933, 2. feb. 4. lpp.

²³³ Dāmu boksa čempionāts Rīgā. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 262. 1929, 17. nov. 8. lpp.

Mazā Vērmaņa dārza augšējā restorānā notiks Pen-kluba saviesīgais vakars, kurā profesors Augusts Kirhenšteins un Pāvils Rozītis uzstāsies ar referātiem par Pen-kongresu Vīnē un rakstnieku Kārli Skalbi.²³⁴ Ziņas par sagaidīto jauno gadu parasti veidoja daudzus rakstus 1. vai 2. janvāra numuros. Tika apskatītas dažādas vietas, kur ļaudis sagaidīja jauno gadu, kā arī aprakstīts svinību vēriens. Piemēram, 1930. gada 2. janvāra numurā autors ar iniciāļiem V. Bk. ziņo par savām jaungada gaitām, kuras iesākās ar restorānu „Rīga”. Viņš diezgan ironiski raksturo apmeklētāju tipus. Tad pievēršas „Romās pagrabam”, kurš labi apmeklēts: „Visbagātāk reprezentēta valdošā šķira, kaut gan viņas jaungads vēl tālu.” Šeit zemtekstā var nojaust par kuru šķiru ir runa. Vēl jo vairāk tāpēc, ka raksta turpinājumā tiek komentēta ebreju tautības uzvešanās publiskajā telpā. Pēc tam autors pievēršas nākamajai izklaides vietai: „Fešeneblā „Klostera pagrabā”, kā par brīnumu, valdošās šķiras nav daudz. Tikai vienā stūrī trīs dāmas un trīs kungi sēd pie pudeles vīna. Te salasījušās ģimenes un draugu grupas. Valda intīms inteligents sabiedrības noskaņojums.” Tā kā kafējnīcas un restorāni drīkstēja būt atvērti līdz plkst. 2 naktī, tad autors izsaka domu doties uz klubu. „Brauc no visām malām tie, kas sagaidījuši jaunadu mājās un nu grib to turpināt, kur liksmība dzirkstošāka, nekā pie ģimenes pavarda.” Raksts beidzas ar politisku noskaņu nedaudz moralizējošā aspektā: „Šur tur vēl atskan pa novēlojušam šāvienam, uzšaujas gaisā raķetes. Tas ne jau tāpēc, ka prefekts stingri noliedzis katru šaudišanu, bet tikai — lai pierādītu, ka esam brīvi demokrātiskas valsts pilsoņi. Zinām paši ko darām. Varbūt, ja prefekts nebūtu noliedzis, mēs nemaz nešautu. Varbūt, jaungada naktī, mēs arī nemaz nenodzertu pēdējos grašus, bet vienkārši — tā vajag un tam tā jābūt.”²³⁵

1931. gada 20. janvāra numurā publicēta ziņa ar fotogrāfiju par 18. janvārī notikušo dāmu frizūru un tērpu apskati „Dancing Palace” telpās. Tiek vēstīts, ka šāds pasākums Rīgā notika pirmo reizi un tajā piedalījās labākie frizieru saloni. Tiek akcentētas jaunākās modes tendences un raksta autors piebilst, ka „vakars bija labi apmeklēts”. Turklāt 3 publicētajās fotogrāfijās redzamas sievietes, kuras prezentē jaunās frizūras.²³⁶ Ziņa ar fotogrāfiju bija publicēta arī par Reklāmu savienības pēcpusdienas tēju Oto Švarca restorānā, kurā vakara nagla bija modes skate. Raksta autors nosauc modes firmas, kas piedalījās demonstrēšanā, kā arī raksturo efektīgākos tērpus. Pasākumu novērtē kā izdevušos.²³⁷ Par modes apskati „Mascotte” kafējnīcā vēstīts 1933. gada 7. aprīļa numurā. „Pietiekoši minēt Helenas Stalbovas modes salona piedalīšanos modes apskatē, lai būtu pārpildītas telpas.”²³⁸ Vakara programmas kafējnīcās un naktslokālos arī bija laba vieta „Pēdējā Brīža” ziņu saturam. 1931. gada 26. jūlija numurā ziņa par kafējnīcas

²³⁴ Pen-kluba vakars. No: Rīgas Ziņas. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 275. 1929, 4. dec. 5. lpp.

²³⁵ Bk. V. Jaungads Rīgā. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 2. 1930, 2. janv. 6. lpp.

²³⁶ Lielu dāmu frizūru un tērpu apskati... *Pēdējā Brīdī*. Nr. 15. 1931, 20. janv. 6. lpp.

²³⁷ Kārtējā Reklāmu savienības pēcpusdienas tēja. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 248. 1932, 2. nov.

²³⁸ Modes apskate „Mascotte” kafējnīcā. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 80. 1933, 7. apr. 5. lpp.

„Mascotte” jauno programmu: „Cafe – dancing - cabarets „Mascotte”, kas visu pagājušo mēnesi bij kupli apmeklēts, ar pagājušo ceturtdienu mainīja programmu, kurā dalību ņem pazīstamie latvju triku karaļi brāļi Polerubes (artistu vārds Dewers brothers), par kuriem jau rakstījām vakardienas un aizvakardienas „P.Br.””²³⁹ 1933. gada 11. oktobra numurs ziņo, ka „Alhambras” īpašnieks angažējis Nacionālās operas zvaigzni Mirdzu Kalniņu, kura katru vakaru dejos ar partneri Reini Jēkabsonu kabārē programmā. Viņas sniegums vērtēts pozitīvi. Taču šis raksts pavēsta arī par valstī pieņemtajiem noteikumiem: „Tā kā iekšlietu ministrija ekonomijas nolūkos gandrīz pilnīgi noliegusi ārzemju artistu ieviešanu Latvijā, tad mūsu varietē uzņēmumi spiesti meklēt savām programmām artistus mūsu pašu mākslinieku aprindās.”²⁴⁰ Rubrikā „Ko Rīgā runā?” 1933. gada 21. oktobrī ziņots, ka spāņu dejojāja Nana de Herera (*Nana de Herrera*) vēl nedēļu veidos „mūsu greznākā nakts restorāna „Alhambra” kabārē programmu” pirms došanās 4 mēnešus ilgā turnejā. Arī viņas sniegums no raksta autora puses tiek vērtēts pozitīvi.²⁴¹

Sava daļa „Pēdējo Ziņu” satura tika veltīta rakstiem par jaunu kafejnīcu, sezonas vai dārzu atklāšanu. 1931. gada 16. maijā tika atklāts „Jar” koncertdārzs, kam nākamās dienas izdevumā tika veltīts vesels raksts.²⁴² Līdzīgi „Pēdējā Brīdī” ziņoja par kafejnīcas „Rokoko” atklāšanu 1932. gada decembrī²⁴³ un par „Feminas” atklāšanu 1933. gada februārī. Visi šie raksti ir informējoši (raksturotas telpas, apmeklētāji), kā arī labvēlīgi. Piemēram, restorāna „Femina” atklāšanā bija „bagātīga priekšnesumu programma, kurā ar vairākām dejām uzstājās „Pēdējā Brīdī” ievēlētā pirmā skaistuma karaliene populārā Zenta Ozols, skrituļskrējēju pāris „Duo Watson” u.c. „Feminas” atklāšana bij modinājusi lielu interesi un mājīgā zāle pārpildīta. (..) Domājams, ka „Femina” radīs lielu piekrišanu Rīgas publikā un par apmeklētājiem restorāns nevarēs žēloties.”²⁴⁴

Laikraksts „Pēdējā Brīdī” rakstīja arī par beneficēm. Piemēram, 1931. gada 28. marta numurā ziņo, ka restorānā „Sans-Souci” pie Juglas ezera orķestra benefice, kurā „jaunākie šlāgeri no iemīļotākām skaņu filmām un dejas.”²⁴⁵ 1931. gada 6. augustā notika kafejnīcas „Mascotte” orķestra benefice, par kuru ziņoja nākamajā dienā rubrikā „Rīgas jūrmalas dzīve”. Orķestris izpildījis labākās dziesmas un kafejnīca bijusi labi apmeklēta.²⁴⁶ 1931. gada 14. janvāra numurā ziņo par latviešu vakaru „Kongresa” kafejnīcā, kurš pulcēja ap 400 cilvēku. Tā bija „Pērkonkrusta” līdzjutēju un biedru sanāksme. „Interesants bij apmeklētāju sastāvs. Viņu starpā

²³⁹ Populārā kafejnīcā „Mascotte” jauna programma. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 164. 1931, 26. jūl. 7. lpp.

²⁴⁰ Mirdza Kalniņ dejo „Alhambra”. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 236. 1933, 11. okt. 3. lpp.

²⁴¹ Nana de Herera vēl uzstājas Rīgā. No: Ko Rīga runā? *Pēdējā Brīdī*. Nr. 239. 1933, 21. okt. 5. lpp.

²⁴² „Jar” koncertdārza atklāšana. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 108. 1931, 17. maijs. 10. lpp.

²⁴³ Svētdien Rīgā atklāja moderno kafejnīcu „Rokoko”. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 288. 1932, 20. dec. 2. lpp.

²⁴⁴ „Feminas” atklāšanai. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 28. 1933, 4. feb. 6. lpp.

²⁴⁵ Pie Juglas ezera (Vidzemes šosejā) Sans - Souci. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 71. 1931, 28. marts. 3. lpp.

²⁴⁶ Vakar „Mascotte” orķestris svinēja benefici. No: Rīgas jūrmalas dzīve. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 174. 1931, 7. aug. 3. lpp.

bij ap 15 virsnieki, (..) ap 10 augstskolas mācības spēki, daudzi tirgotāji, studējošā jaunatne, strādnieki un vidusskolu pēdējo klašu audzēkņi, politiskās pārvaldes ierēdņi.”²⁴⁷ Raksts ir neitrāls, nevar just nekāda veida atbalstu vai noliegumu šīs organizācijas aktivitātēm.

Laikraksts „Pēdējā Brīdī” aktīvi līdzdarbojās izklaides pasākumu kafejnīcās popularizēšanā. Tas rakstīja ne tikai par klubu, biedrību sarīkojumiem un organizāciju slēgtajiem pasākumiem, bet arī par publiskajā telpā brīvi pieejamajām izpriecām. Ne tikai par sabiedrībā pieņemto „augsto mākslu”, bet atzinīgi novērtēja arī kafejnīcu un naktslokālu programmu māksliniecisko devumu. „Pēdējā Brīža” izdevumos var gūt informāciju par dažāda veida publiskās izklaides formām gan Rīgas, gan Jūrmalas kafejnīcās. Bez reklāmas, „Pēdējā Brīža” redakcija izmanto arī tādus žurnālistikas žanus kā ziņa un apskats (reportāža). Lielākoties tās ir atsevišķas ziņas, taču raksts var būt arī zem rubrikas „Ko Rīgā runā?” vai „Rīgas jūrmalas dzīve”. Laikraksts „Pēdējā Brīdī” publicēja fotogrāfijas kopā ar apskatu no pasākumiem kafejnīcās. Publiskās izklaides formas no redakcijas puses netiek kritizētas. Attieksme pret tām ir labvēlīga, lielākoties slavinoša. Pārsvārā tiek publicēti objektīvi raksti, turklāt lasītājs tiek informēts arī par valstī pieņemtajiem lēmumiem, kas attiecas uz publisko izklaidi kafejnīcās.

4.2. Publiskās izklaides formas kafejnīcās politisko partiju presē līdz

1934. gada maijam

4.2.1. „Kurzemes Vārds”

„Kurzemes Vārds” kopš 1925. gada sevi dēvēja par neatkarīgu nacionāli progresīvu laikrakstu. Tas iznāca 6 reizes nedēļā Liepājā un bija būtiskākais Kurzemes izdevums. Līdz ar to tas pieder pie augstas frekvences reģionālās rīta preses ar 2 līdz 8 lappušu apjomu. Sludinājumi un reklāmas šajā laikrakstā aizņēma no pusotras līdz divarpus lapām. Tekstu papildināja fotogrāfijas, taču tās bija salīdzinoši nedaudz. „Kurzemes Vārds” pārsvārā koncentrējās ap Liepāju, jo tur sabiedriskā dzīve bija visaktīvākā. Darbojās dažādas izklaides vietas, tostarp arī iecienītas kafejnīcas. Laikrakstam bija tādas rubrikas kā „Liepājas dzīve”, „Sadzīve un māksla”, „Kurp šodien iet?”, „Izpriecās un izrīkojumi”, ka arī „Jūrmalas hronika”. Visas šīs rubrikas varēja vēstīt par izklaides iespējām kafejnīcās, taču tas nebija „Kurzemes Vārda” žurnālistu interešu objekts.

Gandrīz vienīgā informācija par publiskās izklaides formām kafejnīcās nāk no „Kurzemes Vārda” reklāmām. Vienīgi no tām var uzzināt par kafejnīcām Liepājā un to piedāvājumu. Rīgas un Jūrmalas izklaides vietas reklamētas netiek. Piemēram, 1920. gada 3. janvāra numurā tiek

²⁴⁷ Latviešu vakars „Kongresa” kafejnīcā. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 10. 1934, 14. janv. 7. lpp.

vēstīts par lokālu „Kasino” Graudu ielā 45, kur katru dienu plkst. 5 koncerts, bet no plkst. 19.30 kabārē un deju priekšnesumi. Turklāt katru dienu tur uzstājas kāda romanču dziedātāja.²⁴⁸ Šajā izklaides vietā notika arī izrādes. No 1920. gada 21. marta ik dienas tur varēja vērot krievu operetes trupas izrādes, piemēram, atklāšanas darbu „Draiskule” (krievu val. „Шалунья”).²⁴⁹ Šajā vietā ik gadu notika masku balle. 1921. gada 10. decembrī tā tika organizēta zem nosaukuma „Viena nakts pasaku valstī”.²⁵⁰ „Kasino” lokālā tika rīkotas benefices. 1921. gada 13. novembrī notika humoristiskā dueta Vilks - Aleksandrova atvadīšanās benefice²⁵¹, 28. novembrī Mias Morelli (*Mia Morelli*) benefice.²⁵² Par „Kasino” pasākumiem dažkārt vēstīja rubrika „Liepājas dzīve”. Piemēram, 1921. gada 4. septembra numurā ir lasāma īsa ziņa, ka „Kasino” telpās notiek „pēdējā Leo Rata viesu izrāde. (..) Telpas glīti renovētas un atjaunota rudens sezona ar jauni angažētiem artistiem.”²⁵³ Liepājā, Graudu ielā 37 darbojās kafejnīca „Boston”. 1920. gada 17. janvāra numurā ievietota reklāma, kurā vēstīts, ka iepriekš minētajā kafejnīcā pirmo reizi uzstāsies Rita Revera (*Rita Rewera*), kura izpildīs jaunāko operešu repertuāru angļu, franču un vācu valodā. No 2. līdz 10. aprīlim kafejnīca bija slēgta²⁵⁴, bet 13. aprīļa numurā tika publicēta liela reklāma ar fotogrāfiju, kurā rakstīts, ka 10. aprīlī uzstāsies krievu autors un humorists Bēma kungs, Rita Rivera ar jauniem numuriem, kā arī vēstīts, ka „kafē „Boston” direkcija nebaidīdamās ne no kādām grūtībām un izdevumiem angažēja slaveno krievu — ebreju humoristu D. Eines kungu, kā arī Edit Pein un slavenās piecgadīgās dejojotājas Š. Šukovas.”²⁵⁵ Restorānā „Domino” Lielā ielā 4 pēc reklāmas ziņojuma katru dienu varēja baudīt trio vakara koncertus.²⁵⁶ Netālu no kafejnīcas „Boston” darbojās restorāns „Bonitz”. Reklamēti tika mākslinieku svētki, kurus rīkoja vācu operete²⁵⁷, kapelmeistara R. Veinberga benefice²⁵⁸, kabārē vakars „Viesos pie artistiem”²⁵⁹ u.c. Rubrikā „Liepājas dzīve” 1920. gada 12. marta numurā parādās ziņa, ka kafejnīcā „Bonitz” notiks šaha meistara priekšlasījums, bet pēc tam spēle.²⁶⁰ 1923. gada 16. augustā tika reklamēta kabārē „Palast Diele” atvēršana²⁶¹, tāpat kā tur notiekošā masku balle²⁶², lielie artistu svētki par godu latviešu humoristam Alfrēdam Kolbovam²⁶³ un

²⁴⁸ [Kasino reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 2. 1920, 3. janv. 4. lpp.

²⁴⁹ [Kasino reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 66. 1920, 20. marts. 3. lpp.

²⁵⁰ [„Kasino” pirmā lielā masku balle reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 282. 1921, 9. dec. 4. lpp.

²⁵¹ [Kasino atvadīšan. benefice reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 260. 1921, 12. nov. 3. lpp.

²⁵² [Kasino Mia Morelli benefice reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 271. 1921, 26. nov. 4. lpp.

²⁵³ „Kasino”. No: Liepājas dzīve. *Kurzemes Vārds*. Nr. 201. 1921, 4. sept. 3. lpp.

²⁵⁴ Remonta dēļ. *Kurzemes Vārds*. Nr. 74. 1920, 31. marts. 1. lpp.

²⁵⁵ [Atvērta kafē „Boston” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 83. 1920, 13. apr. 4. lpp.

²⁵⁶ [Kafe - restorāns „Domino” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 247. 1921, 28. okt. 4. lpp.

²⁵⁷ [Kafe - restorāns Bonitz reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 66. 1921, 3. dec. 4. lpp.

²⁵⁸ [Cafe - restorāna „Bonitz” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 182. 1923, 17. aug. 1. lpp.

²⁵⁹ [Liels kabārē vakars reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 35. 1926, 13. feb. 1. lpp.

²⁶⁰ Šahs. No: Liepājas dzīve. *Kurzemes Vārds*. Nr. 59. 1920, 12. marts. 2. lpp.

²⁶¹ [„Palast Diele” atvēršana reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 181. 1923, 16. aug. 4. lpp.

²⁶² [„Palast Diele” masku balle reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 31. 1924, 7. feb. 4. lpp.

²⁶³ [„Palast-Diele” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 197. 1923, 4. sept. 6. lpp.

oktobra programma ar pasaules atrakciju — vampīru deju²⁶⁴. Par „Palast Diele” atklāšanu vēstīja arī rubrika „Liepājas dzīve”. Īsā ziņā ir teikts, ka bijušā Hamburgas dārza zāle ir pārtapusi par kabarē „Palast-Diele”. „Angažēti dažādi mākslinieki. Uz kabarē izrādēm ieeja brīva, pie tam uzņēmēji gādājuši par labu ķēķi un bufeti par pieņemīgām cenām.”²⁶⁵ Vēl tika reklamēta Pēterpils viesnīcas restorāna pēcpusdienas tēja un kabarē²⁶⁶, Liepājas „Dancing Palace” balle ar tango turnīru, ģimenes pēcpusdienas tēja ar fokstrotu un čarlstona turnīru²⁶⁷, kafejnīcas „KA-BO” atklāšana 1928. gada 21. jūlijā²⁶⁸, tur notiekošie Silvestra svētki ar dejotāju piedalīšanos un humora priekšlasījumiem²⁶⁹, Jūrmalas paviljona ikdienas pēcpusdienas tējas ar programmu un svētku kabarē²⁷⁰, kā arī Jaungada sagaidīšana, piemēram, Mākslinieku pagrabā ar baleta programmu²⁷¹.

Katru gadu avīzē bija kāds raksts, kas vēstīja par sagaidīto jauno gadu. Piemēram, 1930. gada 3. janvāra numurs vēsta par to, kā rīdzinieki sagaidīja Jauno gadu: „Dalīti prieki — dubulti prieki! Lustes nav lustes, ja tās nenotiktu kopā. Tāpēc jau nedēļu priekš Jaungada visi „centri” — galdiņi netikvien restorānos, bet arī klubos un biedrībās bija izķerti līdz pēdējam. Nogrupēšanās pēc deguniem un makiem. Kam līkāks deguns, biežāks maķelis — tie jaunā gadā iešvunkājas vai nu „Alhambrā”, „Foxtrottdielē” vai arī „Jarā”. Cunftīgākie rīdzinieki sēdēja vai nu pie „Švarca” vai „Klosterpagrabā”.”²⁷² Šajā rakstā jūtama autora izteiksmes brīvība, subjektīvs vērojums, kas tiek izteikts tiešā veidā. Par jaungadu vēstīja arī rubrika „Liepājas dzīve”. Taču restorāniem bija atvēlēts tikai viens teikums: „Bet visas izrīkojumu zāles un restorāni bij kā piebāzti jaunā gada gaidītājiem, kuri visjaukākās cerībās par skaitli 1931. pacēla un tukšoja vīna glāzi.”²⁷³ „Kurzemes Vārds” žurnālisti īpaši neakcentēja Jaunā gada sagaidīšanu kafejnīcās, jo, piemēram, 1933. gada 2. janvāra numura rakstā „Kā liepājnieki sagaidīja Jauno gadu” tiek pieminētas biedrības, teātri, bet nekas par kafejnīcām un citām šāda veida izklaides vietām.

Laikraksts „Kurzemes Vārds” par izklaides formām Liepājas kafejnīcās ziņoja pārsvarā tikai reklāmas formā. Salīdzinoši reti sastopamas īsas ziņas rubrikā „Liepājas dzīve”. Plašāki raksti, kuros pieminēti pasākumi kafejnīcās, saistīti ar Jauno gadu. Taču arī šī informācija ir nepietiekama. Nav jūtama labvēlība vai atbalsts izklaides pasākumu rīkošanai kafejnīcās, jo tie netiek īpaši akcentēti. Taču „Kurzemes Vārds” nekādā veidā nevēršas pret publiskās izklaides formām kafejnīcā, drīzāk nievas tiek vērstas pret augstākajām aprindām, kas šos pasākumus

²⁶⁴ [„Palast-Diele” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 227. 1923, 9. okt. 4. lpp.

²⁶⁵ Bijušā Hamburgas dārza zāle. No: Liepājas dzīve. *Kurzemes Vārds*. Nr. 180. 1923, 15. aug. 3. lpp.

²⁶⁶ [Five o'clock tea reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 91. 1926, 25. apr. 1. lpp.

²⁶⁷ [„Dancing Palace” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 221. 1927, 1. okt. 4. lpp.

²⁶⁸ [„Ka – Bo” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 161. 1928, 21. jūl. 4. lpp.

²⁶⁹ [Kafe Kabo reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 296. 1928, 30. dec. 1. lpp.

²⁷⁰ [Jūrmalas paviljons reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 110. 1929, 18. maijs. 4. lpp.

²⁷¹ [Jaungada sagaidīšana Mākslinieku pagrabā reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 296. 1932, 31. janv. 1. lpp.

²⁷² Kā rīdzinieki sagaidīja 1930. gadu. *Kurzemes Vārds*. Nr. 2. 1930, 3. janv. 3. lpp.

²⁷³ Jaungada naktī. No: Liepājas dzīve. *Kurzemes Vārds*. Nr. 2. 1931, 2. janv. 2. lpp.

apmeklēt. Rubriku ziņas pārsvarā vēstīja par „augsto mākslu” teātros, kino, Pēterpils viesnīcas zālē notiekošajiem pasākumiem, klubu un biedrību sarīkojumiem.

4.2.2. „Latvis”

„Latvis” sevi dēvēja par nacionālu laikrakstu un izmantoja Ata Kronvalda teicienu kā saukli: „Mosties, celies, strādā!” Laikraksts iznāca sešas reizes nedēļā Rīgā, tātad bija augstas frekvences izdevums, kurš sastāvēja no 4 līdz 12 lappusēm. Jo lielāks lappušu skaits, jo vairāk sludinājumu. „Latvis” nelielā skaitā publicēja arī fotogrāfijas. Rubrikas, kuras varēja vēstīt par izklaides formām bija „Rīga”, „Izpriecās un izrīkojumi”, „Mākslas dzīve”.

Laikraksts „Latvis” tāpat kā iepriekšējie izdevumi savu daļu atvēlēja reklāmai. Tās vēstīja, piemēram, par kafejnīcu atklāšanu. 1921. gada 10. septembrī durvis vērā „Eremitage” (Skolas un Elizabetes ielas stūrī), kur katru dienu spēlēja mūziku²⁷⁴. Pietiekami daudz reklamēja pēcpusdienas tējas gan „Palais de Danse”²⁷⁵, gan „Alhambra”²⁷⁶ un citas izklaides vietas. „Palais de Danse” ik pa laikam notika *soirée* jeb vakara viesības, kuras tika reklamētas gan 1921. gada 4. decembrī²⁷⁷, gan 1922. gada 29. janvārī²⁷⁸. „Latvja” reklāmas sadaļā tika izziņotas arī programmas, dejotāji un koncerti. Piemēram, „Palais de Danse” ziņoja par 1922. gada maija programmu²⁷⁹, „Frankfurt am Main” vēstīja par ārzemju stepa dejotāju pāra uzstāšanos²⁸⁰, koncerta restorāna „Akvarikum” programmā arīdzan piedalījās stepa dejotāji²⁸¹. No „Latvja” reklāmām lasītājs varēja uzzināt arī par svētkiem. Gan par jaungada sagaidīšanu Oto Švarca kafejnīcā²⁸², gan par maija sagaidīšanas svētkiem kafejnīcā „Bi-Ba-Bo”²⁸³, Rīgas viesnīcu darbinieku biedrības 43 gadu pastāvēšanas svētkiem „Dancing Palace” telpās²⁸⁴, gan arī par Sieviešu Palīdzības korpusa rīkoto karnevālu Lielā Vērmaņa dārza restorāna telpās 1925. gadā²⁸⁵.

Atšķirībā no nacionālā laikraksta „Kurzemes Vārds”, avīzes „Latvis” redakcijai izklaides pasākumi kafejnīcās šķita nedaudz aktuālāki. Interesanti, ka „Latvis” vairāk raksta par sabiedriski nozīmīgiem publikās izklaides pasākumiem kafejnīcās un slēgtajiem sarīkojumiem šajās vietās. Pie pirmā pieder, piemēram, rubrikā „Izrīkojumi un izpriecās” izziņotie dārza svētki,

²⁷⁴ [Kafejnīca un konditoreja „Eremitage” reklāma]. *Latvis*. Nr. 7. 1921, 8. sept. 4. lpp.

²⁷⁵ [„Palais de Danse” Five o'clock tea reklāma]. *Latvis*. Nr. 68. 1921, 20. nov. 2. lpp.

²⁷⁶ [Alhambra el te Five O'clock Tea reklāma]. *Latvis*. Nr. 2161. 1828, 30. dec. 5. lpp.

²⁷⁷ [„Palais de Danse” soirée gala reklāma]. *Latvis*. Nr. 80. 1921, 4. dec. 2. lpp.

²⁷⁸ [„Palais de Danse” Five o'clock Tea reklāma]. *Latvis*. Nr. 124. 1922, 29. janv. 2. lpp.

²⁷⁹ [„Palais de Danse” reklāma]. *Latvis*. Nr. 219. 1922, 28. maijs. 2. lpp.

²⁸⁰ [Viesnīca Frankfurte pie M. reklāma]. *Latvis*. Nr. 335. 1922, 17. okt. 4. lpp.

²⁸¹ [Koncertu restorāns „Akvariums” reklāma]. *Latvis*. Nr. 551. 1923, 22 jūl. 2. lpp.

²⁸² [Oto Švarcs Rīgā reklāma]. *Latvis*. Nr. 101. 1921, 31. dec. 3. lpp.

²⁸³ [Bi-Ba-Bo reklāma]. *Latvis*. Nr. 196. 1922, 29. apr. 4. lpp.

²⁸⁴ [„Dancing Palace” reklāma]. *Latvis*. Nr. 952. 1924, 23. nov. 12. lpp.

²⁸⁵ [Lielā Vērmaņa dārza restorāna reklāma]. *Latvis*. Nr. 992. 1925, 15. janv. 5. lpp.

kurus rīko Pētera baznīcas būviedrība, lai „rastu līdzekļus kara laikā cietušās baznīcas torņa izlabošanai. Tāpēc šīs vēsturiskās būves draugus lūdz piedalīties svētkos. Tuvākas ziņas sludinājumos.”²⁸⁶ Līdzīgi ir arī ar „Baltās puķes” dienas plašo programmu, kur viens no punktiem ir aicinājums apmeklēt pirmklasīgo restorānu mākslinieku priekšnesumus.²⁸⁷ „Baltās puķes” diena notika 18. maijā un bija veltīta tuberkulozes apkarošanai. Vesela publikācija ziņoja par somu viesu aizbraukšanu. Tam par godu tika rīkotas atvadīšanās brokastis parlamentāriešiem Oto Švarca restorānā, bet žurnālistiem Virsnioku klubā²⁸⁸. Īsa ziņa bija arī rubrikā „Biedrības un izrīkojumi”, kur Rīgas dārzkopju biedrība rīkoja 25 gadu svētku sēdi Lielā Vērmaņa dārza apakšējā zālē²⁸⁹. Rakstā „Kā Rīgā uzņems zviedru žurnālistus” tiek vēstīts, ka ārlietu ministrs A. Balodis apstiprinājis izstrādāto programmu. Tajā ietilpa arī brokastis Oto Švarca restorānā.²⁹⁰ Savukārt čehu dienās rīkoja slēgtu banketu: „Viesiem par godu konservatorijas padome bija sarīkojusi banketu Švarca restorānā, kur sirsnīgās runās un pārrunās drīzi vien pienāca liktenīgā policijas stunda.”²⁹¹

Taču „Latvis” vēstīja arī par publiski pieejamiem pasākumiem — gan par notikušajiem, gan gaidāmajiem. Piemēram, rubrikā „Izrīkojumi un izpriecās” ziņots, ka „Palais de Danse pēdējā grande gala soirée guva lielu piekrišanu, tāpēc direkcija sarīkos ik pirmdienas tādus vakarus ar nosaukumu „Mūsu pirmdienas”. Nākošā soirée notiks pirmdien, 5. dec. Šais dienās no Berlīnes atbrauks jauni, direkcijas saistīti artisti.”²⁹² Šajā rubrikā 1923. gada 24. janvārī tiek pieminēti mākslinieku svētki, kuriem paredzēta plaša programma. „Agri rīta stundā, tā ap 3 – 4 notiks svinīgs gājiens uz Mākslinieku kluba agro kabarē.”²⁹³ Rubrikā „Rīga” vēstīts par koncerta – restorāna „Akvarium” atklāšanu bijušajās „Dancing Palace” telpās. Turklāt var just autora atbalstu ģimeniskai kopā būšanai. „Jaunā direkcija ir pretim nākusi plašai ģimenes publikai, kurai līdz šim nebija iespējams apmeklēt šejienes dejas grīdas un Varietē viņu dārgumu un vēlo programmu dēļ, un ar savām mērenām cenām dod iespējamību baudīt izmeklēti māksliniecisku koncerta programmu zem diriģenta Grigorija Arijeviča vadības, kā arī atsevišķu mākslinieku priekšnesumus.”²⁹⁴ Īsa ziņa rubrikā „Izrīkojumi un izpriecās” informē par „Akvarium” Lieldienu un aprīļa programmu.²⁹⁵ 1934. gada 13. janvārī bija paredzēta tautisko tērpu demonstrācija „Kongresa” kafejnīcā. Nākamajā dienā „Latvis” par to ziņoja: „Šai sakarībā tad arī kafejnīca bija pārpildīta līdz pēdējai vietai. (..) Starp apmeklētājiem uzkrītoši lielā skaitā bija saradušās dāmas

²⁸⁶ Dārza svētkus... No: Izrīkojumi un izpriecās. *Latvis*. Nr. 217. 1922, 25. maijs. 5. lpp.

²⁸⁷ „Baltās puķes diena” Rīgā... No: Rīga. *Latvis*. Nr. 795. 1924, 18. maijs. 6. lpp.

²⁸⁸ Somu viesu aizbraukšana. *Latvis*. Nr. 43. 1921, 20. okt. 1. lpp.

²⁸⁹ Rīgas dārzkopju biedrības...No: Biedrības un izrīkojumi. *Latvis*. Nr. 929. 1924, 7. nov. 6. lpp.

²⁹⁰ Kā Rīgā uzņems zviedru žurnālistus. *Latvis*. Nr. 2300. 1929, 26. jūn. 1. lpp.

²⁹¹ Cīrulī, I. Čehu dienas Latvijas konservatorijā. *Latvis*. Nr. 2431. 1929, 26. nov. 5. lpp.

²⁹² Palais de danse pēdējā grande gala soiree. No: Izrīkojumi un izpriecās. *Latvis*. Nr. 80. 1921, 4. dec. 3. lpp.

²⁹³ Mākslinieku svētkus...No: Izrīkojumi un izpriecās. *Latvis*. Nr. 413. 1923, 24. janv. 3. lpp.

²⁹⁴ Sestdien, 3. martā... No: Rīga. *Latvis*. Nr. 444. 1923, 3. marts. 2. lpp.

²⁹⁵ Koncerta restorānā „Akvariums”. No: Izrīkojumi un izpriecās. *Latvis*. Nr. 463. 1923, 1. apr. 8. lpp.

tautiskos tērpos. (..) Apmeklētājos bija prāvs skaits Pērkonkrustiešu, kas bija vērojams no tā, ka kafejnīcā ierodoties G. Celmiņam, daļa publikas piecēlās un ienācēju sveicināja ar rokas pacelšanu.(..) Protams, tādā burzmā solītā linu kreklu demonstrācija nevarēja notikt, toties publika varēja priecāties par tautisko tērpu košumu un latviskām dziesmām.”²⁹⁶ Aicinājums uz mākslinieku organizācijas rīkoto mielastu par godu profesora Jāņa Tilberga 30 gadu mākslinieciskās darbības jubilejai Mazā Vērmaņa parka restorāna augšējās telpās bija publicēts rubrikā „Mākslas dzīve”.²⁹⁷ „Latvis” bija viens no tiem laikrakstiem, kurš pievērsās aktualitātēm šahā. Īpašā rubrikā „Šahs” īso ziņu veidā dažkārt tika vēstīts par jaunajiem turnīriem Reīnera kafejnīcā²⁹⁸, kā arī par tur gūtajām uzvarām²⁹⁹.

Laikraksts „Latvis” mēdza polemizēt ar citiem laikrakstiem vai politiskajām partijām. Piemēram, 1923. gada 12. decembra numurā „Latvis” ir nesaprašanā par kādu ar izklaidi saistītu jautājumu. „Nesen laikraksti ziņoja, ka turpmāk ārzemju māksliniekus ielaidīšot Latvijā tikai ar izgl. min. piekrišanu. Ziņoja arī, ka esot liegta atļauja kādam nakts restorānam ievest nēģeru deļotājus. Tagad turpretim laikrakstos lasāmi sludinājumi, ka šie melnie mākslinieki tomēr iebraukuši. Vai arī min. tuvāk stāvošie laikraksti „J. Ziņas” un „Br. Zeme” nevarētu paskaidrot, kas un kāpēc viņus ir ielaidis.”³⁰⁰ Lielu diskusiju vētru 1926. gadā sacēla Vērmaņa parka paviljons, kurā visu laiku darbojās restorāns, taču vēlāk tur plānoja ierīkot tautas namu. „Bet nav vēl pagājis gads, un pilsētas domes projektētā tautas nama vietā Lielā Vērmaņa parka paviljons pārvērties par kafēšantanu ar čigānu kori, džezbendu, deļu publikā un citiem piederumiem.” Tad tiek rakstīts, kāpēc tā noticis, kas pieņēmis šādus lēmumus. „Tomēr kroni šai īsai, bet slavenai vēsturei uzliek pēdējo dienu notikumi, jo priekš kādas nedēļas Rīgas simf. orķestris, kura vadība atrodas sociāldemokrātu Aug. Ozoliņa un B. Kaupiņa rokās, Lielā Vērmaņa parka paviljonā „lētas” tautas kafejnīcas un ēdienu nama vietā ierīkojis īstu kafēšantanu, pat ar ieejas maksu. (..) Zināms, par to apmeklētājs var pie ķērcošā džezbenda skaņām izšīberēties vai arī izlocīt savus kaulus citās modernās nēģeru deļās. Skatītājus iepriecina arī visādas solodeļotājas, to starpā kāda puskaila, nepieaugusi meitenīte. Džezbendu papildina vēl čigānu koris. Par tādu „tautas namu” sociāldemokrāti ir pārvērtuši L. Vērmaņa parku. Ir grūti iedomāties vēl lielāku izsmieklu.”³⁰¹ Šis jautājums tika atkal aizskarts dažus mēnešus vēlāk, kad acīmredzot nekāds progress nebija noticis. „Bet tas jau parasts, ka sociāldemokr. gan sola, bet jaunus solījumu nepilda. Bij. restorāna telpās sarīkoja pašpuiku šīberēšanas vakarus, vēlāk „tautas” bufeti, kur

²⁹⁶ Tautisko tērpu demonstrācija. *Latvis*. Nr. 3656. 1934, 14. janv. 12. lpp.

²⁹⁷ Sakarā ar prof. J. Tilberga... No: *Mākslas dzīve*. *Latvis*. Nr. 3686. 1934, 21. feb. 6. lpp.

²⁹⁸ Šaha ziņas. No: *Šahs*. *Latvis*. Nr. 2259. 1929, 3. maijs. 4. lpp.

²⁹⁹ Šaha ziņas. No: *Šahs*. *Latvis*. Nr. 2266. 1929, 12. maijs. 4. lpp.

³⁰⁰ Kas viņus ielaiž? No: *Rīga*. *Latvis*. Nr. 672. 1923, 12. dec. 3. lpp.

³⁰¹ P. Š. No tautas nama līdz kafē šantanam. *Latvis*. Nr. 1517. 1926, 27. okt. 3. lpp.

paši sociāldemokrāti vakaros ar baudu noskatījās tur uzvestās nekaunīgās kaildejas.³⁰² Var nojaust, ka „Latvis” kā laikraksts iestājās par kulturālu sabiedrību. Par to liecina kāds raksts, kurā modernās dejas vērtētas no divām perspektīvām. No vienas puses tās sacēlušas veselu protesta vētru, bet no otras — iemantojušas milzīgu piekrišanu. „Katrai augstākai kultūras formai ir arī sava padibene, tāpat kā katra mākslai iet līdzī bars profānu. Tā arī šeit: šo izsmalcināto salonu deju, kura prasa ļoti izsmalcinātu dejojāju gaumi un tehniku, ir atraduši kā piemērotāko formu arī dejas profanizācijai: šās dejas „šīberē” tagad katrā restorānā, „kabarejā”. u.t.t. Viņas ir kļuvušas par cilvēka dzīvniecisko tieksmju izteiksmes un apmierināšanas veidu. Viņas streipuļo katrs piedzēries vazaņķis un pašmeita, un met ar to ēnu arī uz šīm dejām, kāpēc pat radies ieskaits, ka tās ir „atklāto māju” dejas. Bet katrs dejojājs katrā dejā izteic pats sevi! Arī jaunās dejās kulturels un izsmalcināts dejojājs atradīs sev piemērotu dejas formu, bet katrs vulgārs indivīds savu brutalitāti un neķītrību. Jāskatās – kā dejo!”³⁰³

Laikraksts „Latvis” reklamēja uzkrītoši daudz „Dancing Palace” pasākumus, kā arī sabiedrībā ne tik populāras vietas kā restorānu „Akvarium”. Tika publicēti atsevišķi raksti par publiskās izklaides formām kafejnīcās, kā arī ziņas un īsās ziņas tādās rubrikās kā „Rīga”, „Izrīkojumi un izpriecās”. „Latvis” bija viens no tiem laikrakstiem, kas vēstīja par šaha turnīriem Reintera kafejnīcā. „Latvim” bija svarīgi sociāli nozīmīgi publiskie pasākumi kafejnīcās, kā arī uz vērtībām (nacionālām, ģimeniskām) balstīti. „Latvis” sekoja valstī pieņemtajiem noteikumiem izklaides sfērā un vērsās pret ik vienu, kas centās tos pārkāpt, nebaidoties no asām diskusijām. Publikācijās jūtams konservatīvisms. Publiskās izklaides formas kafejnīcās „Latvis” kopumā atbalstīja, taču tām bija jābūt kulturālām, par mērenām cenām dienas laikā.

4.2.3. „Sociāldemokrāts”

„Sociāldemokrāts” bija Latvijas Sociāldemokrātiskās Strādnieku partijas centrālais laikraksts. Tas iznāca sešas reizes nedēļā Rīgā, tāpēc pieder augstas frekvences izdevumam. Tā apjomu veidoja 4 līdz 6 lappuses. „Sociāldemokrātā” atšķirībā no pārējiem apskatītajiem laikrakstiem bija ļoti maz reklāmu — viena vai neviena lappuse. Tāpat arī fotogrāfiju daudzums bija salīdzinoši neliels. „Sociāldemokrāts” atklāti koncentrējās uz partijas lietām, iestājās par aktīvu līdzdalību sociālajos procesos, kā arī vēstīja par revolūcijām un sev līdzīgajām partijām ārvalstīs. Tāpēc izteiksmes ziņā „Sociāldemokrāts” manāmi atšķīrās no pārējiem laikrakstiem. Šajā periodiskajā izdevumā bija tādas potenciālas, par izklaidi vēstošās rubrikas kā

³⁰² Sociāldemokrāti padarījuši Vērmaņa dārzu par netiklības perēkli. *Latvis*. Nr. 1606. 1927, 15. feb. 6. lpp.

³⁰³ Bel ami. Par jaunām dejām. *Latvis*. Nr. 904. 1924, 26. sept. 6. lpp.

„Vispārējā hronika”, „Teātris un māksla”, „Kulturelā un sabiedriskā dzīve”, „Sapulces un izrīkojumi”.

Reklāmas par publiskās izklaides formām kafejnīcās vēstīja ļoti maz. 1922. gada 28. oktobra numurā parādās reklāma par „Cafe de Paris” benefīci, kurā paredzēts deju konkurss. Turklāt uzstājas 11 gadus vecā dejojāja Margo Bastero³⁰⁴. Reklamēja arī priekšnesumiem un pārsteigumiem pilno Jaungada sagaidīšanu Mazā Vērmaņa dārzā³⁰⁵, „Parka pagraba” ikvakara kabarē programmu un koncertu³⁰⁶, kā arī kafejnīcā „Mascotte” valsts svētku programmas galvenos māksliniekus — amerikāņus Nīnu Navarro un „Kassen Brothers”³⁰⁷.

„Sociāldemokrāts” lielākoties nepievērsās publiskās izklaides formām kafejnīcās. Atsevišķi raksti vai ziņas nav atrodamas. Vienīgais par ko pastāvīgi ziņoja „Sociāldemokrāts” bija Pen kluba viesības. 1930. gada 15. februāra numurā rubrikā „Kulturelā un sabiedriskā dzīve” tiek ziņots, ka šī kluba viesības notiks 16. februārī Mazā Vērmaņa dārza restorāna augšējās telpās³⁰⁸. Līdzīga īsā ziņa ir pēc nepilniem diviem mēnešiem, kad šīs te viesības bija paredzētas 27. aprīlī Švarca restorānā.³⁰⁹ „Sociāldemokrāts” publicēja teātru izrāžu recenzijas, biedrību un kino ziņas, taču par pasākumiem kafejnīcās nerakstīja. Kafejnīcu direkcijas organizētie pasākumi acīmredzot bija pretrunā ar „Sociāldemokrātu” konceptu. Par vienu kafejnīcu gan „Sociāldemokrāts” vēstīja, un tā bija kafejnīca – ēdienu veikals, kuru atvēra Rīgas apvienotais kooperatīvs tautas nama pagraba telpās, t.i., Tērbatas un Bruņinieku ielas stūrī. „Kooperatīvs arī gādājis, lai apmeklētāji ēdienu veikalā var ne tikai apmierināt savu izsalkumu, bet arī patīkami un lietderīgi pavadīt savas brīvās stundas. Gaišajās, siltajās un mājīgajās telpās būs laikrakstu galds, šaha spēles istaba, varēs klausīties mūziku. (..) Uz veikala atklāšanu bija aicināti strādnieku organizāciju, pašvaldības un preses pārstāvji.”³¹⁰

Pārējie raksti, kuri orientējās uz izklaidi kafejnīcās, bija skarbi un sociāli kritiski tendēti. Piemēram, autors Roberts Bīlmanis rakstā „Alkoholisma vara pieaug” uzskata, ka valsts pārvaldības nozares veic diezgan absurdas darbības: „Sabiedrība brēc, ka dzerts tiek par daudz, bet resors apgalvo, ka vēl dzerot par maz! (..) Tātad no katriem 400 iedzīvotājiem vienu ķēris sods par iereibšanu. Vai tā nav pietiekoša zīme, ka dzerts tiek pārāk daudz? (..) Visi restorāni pārvērsti par varietē iestādēm ar mūziku, deju, kairinošām reklāmām un iekārtu, policija prasa krogu atvēršanas laika pagarināšanu, izdod atļaujas loto un citāda veida spēļu klubiem, biljardiem u.t.t. un reizē soda nelaimīgos ierebušos. (..) Rīgā arī Vērmaņa dārza nams tiek

³⁰⁴ [Cafe de Paris reklāma]. *Sociāldemokrāts*. Nr. 244. 1922, 28. okt. 4. lpp.

³⁰⁵ [Jauna gada sagaidīšana Mazā Vērmaņa dārzā reklāma]. *Sociāldemokrāts*. Nr. 295. 1924, 30. dec. 4. lpp.

³⁰⁶ [Parka pagrabs reklāma]. *Sociāldemokrāts*. Nr. 232. 1930, 12. okt. 6. lpp.

³⁰⁷ [Nina Navarro & Kassen Brothers Mascotte reklāma]. *Sociāldemokrāts*. Nr. 260. 1933, 17. nov. 2. lpp.

³⁰⁸ Pen kluba kārtējās viesības...No: Kulturelā un sabiedriskā dzīve. *Sociāldemokrāts*. Nr. 38. 1930, 15. feb. 4. lpp.

³⁰⁹ PEN kluba kārtējās viesības... No: Kulturelā un sabiedriskā dzīve. *Sociāldemokrāts*. Nr. 92. 1930, 25. apr. 5. lpp.

³¹⁰ Ēdienu veikals – kafejnīca atklāts. *Sociāldemokrāts*. Nr. 204. 1931, 12. sept. 3. lpp.

piešķirts dzertuvei un loto klubam. Pie visa tā mūsu pilsonība nekautrējas visādi maskoties: sarīkot pretalkoholiskus kongresus un vēlēt žūpības apkaršanas komisijas.”³¹¹ „Sociāldemokrāts” nepalika parādā „Latvja” apvainojumiem saistībā ar Lielā Vērmaņa parka paviljonu. „Domes sēdē noskaidrojās, ka paviljona kafejnīcas varietē priekšnesumos nav bijis nekas piedauzīgs, jo izpildīti daži kino divertismenta numuri, kas atļauti no attiecīgās cenzūras. Kaildeju, par kuru runā Asars, patiesībā tas nav redzējis vis kafejnīcā, bet gan droši vien tikai savā fantāzijā.(..) Velti pārmet vakardienas „Latvis”, ka sociāldemokrāti uzstājušies pret bij. paviljona nomnieku Dobļeviču, kurš tur pielaidis piedauzīgus izrīkojumus, lai atkal ierīkotu deju un varietē priekšnesumus. Pirmkārt — ne s.-d. kaut ko tur ierīkojuši, otrkārt — pareizi s.-d. uzstājās pret Dobļeviču. Tas peļņu iesita savā kabatā, pielaida toreiz neķītrības, kas tagad paviljonā nav novērots. (..) Paviljonā sarīkoti simf. orķestra koncerti bez maksas un citi kultureli pasākumi (..).”³¹² Viens no iemesliem, kāpēc „Sociāldemokrāts” nerakstīja par publiskās izklaides formām kafejnīcās bija tas, ka tur notika apkalpotāju un mazgadīgu meiteņu izmantošana. Tā kā šis laikraksts iestājās par strādnieku šķiru, tad bija nepieņemami, ka kafejnīcu īpašnieki neadekvāti izturējās pret saviem darbiniekiem. Žurnālisti ir uzzinājuši, ka, piemēram, kafejnīcā „Kongress” apkalpotājas dara smagu darbu, bet nesaņem par to pienācīgu atalgojumu. „Kafejnīcas apmeklētājiem derētu šos apstākļus ņemt vērā un neatbalstīt uzņēmumu, kur notiek tik nekaunīga izmantošana.”³¹³ Līdzīgs raksts publicēts arī par „Klostera pagraba” restorānu.³¹⁴ „Sociāldemokrāti” cēla gaismā arī mazgadīgo meiteņu izmantošanu naktslokālos. „Tā „OUK” klubā Dzirnāvu ielā un kādā „lidotāju krogā”, Lāčplēša un Brīvības ielu stūrī, nodarbina pat meitenes zem 16 gadiem. (..) Daudzas no šīm mazgadīgām dejojotājām nāk no visai trūcīgām aprindām un spiestas šais lokālos palikt trūkuma un bada dēļ. (..) Tagad šī nekrietnā izmantošanas lieta nākusi gaismā un tautas labklājības ministrija spers soļus, lai to novērstu.”³¹⁵ Nedaudz ironiskā veidā „Sociāldemokrāts” vēstī par valdības pieņemtajiem lēmumiem saistībā ar kafejnīcu programmām: „Iekšlietu ministrs Mīlbrgs ķēries pie ārkārtīgi svarīga valsts un reizē arī nacionālās kultūras jautājuma nokārtošanas. Un proti — ministra kungs, pavadot savas pēdējās puīša cilvēka dienas, novērojis, ka Rīgas nakts lokālu programma esot stipri nelatviska. (..) Turpmāk Alhambā, Foxtrottdielē, OUK un citos klubos Kamarinka vietā spēlēsot „Tūdaliņ, tagadiņ”(..). Nacionālo kultūru visos naktslokālos un bāros spiedīsot iekšā pa logiem un pa durvīm.”³¹⁶

³¹¹ Bīlmanis, Roberts. Alkoholisma vara pieaug. *Sociāldemokrāts*. Nr. 264. 1922, 23. nov. 2. lpp.

³¹² Izpļaukota liekulība. *Sociāldemokrāts*. Nr. 269. 1926, 28. nov. 7. lpp.

³¹³ Moderna izmantošana modernā kafejnīcā. *Sociāldemokrāts*. Nr. 155. 1932, 15. jūl. 2. lpp.

³¹⁴ Kalpotāju verdzināšana Klosters pagraba restorānā. *Sociāldemokrāts*. Nr. 213. 1931, 23. sept. 4. lpp.

³¹⁵ Jānovērš meiteņu izmantošana naktslokālos. *Sociāldemokrāts*. Nr. 24. 1933, 31. janv. 4. lpp.

³¹⁶ Spiež iekšā „nacionālo kultūru”. *Sociāldemokrāts*. Nr. 114. 1933, 23. maijs. 4. lpp.

Laikrakstā „Sociāldemokrāts” vislabāk var just attieksmi pret publiskās izklaides formām kafejnīcās. Var just, ka laikrakstam ir skaidra sava auditorija un partijas politika. Ideju par izklaidi „Sociāldemokrāts” atbalsta, jo gan tautas nama kafejnīcā, gan Lielā Vērmaņa parka paviljonā tā eksistē. Taču „Sociāldemokrātu” (aiz tā stāvošo partiju) neapmierina sociālie aspekti, kuriem valsts amatpersonas nepiegiež pietiekamu vērību. Tāpēc diezgan atklāti un tieši laikraksta redakcija mudina lasītājus paskatīties aiz virsējā, krāšņā slāņa un saredzēt nepilnības izklaides iespējās kafejnīcās. Tāpat „Sociāldemokrāts” vērsas pret varietē un cita veida pasākumiem, kuri kairina apmeklētāju iespējamās atkarības (seksuālās, alkohola).

4.3. Publiskās izklaides formas kafejnīcās bulvārpresē

„Aizkulises” bija bezpartijisks laikraksts politikai un mākslai, kurš iznāca vienu reizi nedēļā pirmdienās Rīgā un sastāvēja no 8 lappusēm. Pēc iznākšanas biežuma „Aizkulises” bija zemas frekvences izdevums. Tajā netika publicētas reklāmas un sludinājumi. Arī fotogrāfiju nebija. Dažkārt tekstu papildināja karikatūras vai dažas ilustrācijas. „Aizkulises” tiek pieskaitītas bulvārpresē, jo ziņoja par sensacionālām, privātām un izklaidējošām tēmām, autori pauda savu viedokli subjektīvā veidā, bieži izmantojot sarunvalodas elementus.

Bulvārpreses materiāls par publiskās izklaides formām kafejnīcās ir ļoti plašs. Šķiet, ka bulvārpresse vispamatīgāk ir aptvērusi sabiedrības izklaidi 20. gs. 20., 30. gados. Tiek rakstīts par visām publiskās izklaides formām kafejnīcās, kuras apmeklēja vidusšķira un turīgās aprindas. Atšķirībā no iepriekšējiem laikrakstiem „Aizkulises” vairāk pievērsās jau notikušu pasākumu apskatiem un reportāžām, proti, sniedza ieskatu dažādās notikuma detaļās. „Aizkulises” retāk izziņoja gaidāmos pasākumus, kurus lasītāji pēc tam varētu apmeklēt.

Tika ziņots gan par slēgtajiem pasākumiem kafejnīcās, gan par publiskajām izklaides formām šajās vietās. Slēgtie pasākumi bija parasti kāda kluba rīkotā pēcpusdienas tēja, piemēram, Čarlstona kluba „five o'clock tea” „Dancing Palace” telpās³¹⁷. Tie varēja būt rauti, banketi vai dinejas. Par godu ārzemju viesiem tika rīkoti rauti Švarca restorānā, kurš šādiem pasākumiem tika uzskatīts par labāko³¹⁸, bankets par godu, piemēram, bijušajam finanšu ministram Robertam Liepiņam jau iepriekš minētajā Švarca restorānā³¹⁹ vai arīdzan turpat organizētā dineja par godu viesiem no Zviedrijas³²⁰, kā arī citi pasākumi.

Lielāko daļu avīzes lappušu aizņēma publiskās izklaides formas. Daudz un plaši katra gada sākumā tika aprakstītas Jaungada svinības. Piemēram, 1928. gada sagaidīšana „Dancing Palace”

³¹⁷ Pie „Čarlstonistiem”. No: Piparu pirtī. *Aizkulises*. Nr. 40. 1926, 8. okt. 8. lpp.

³¹⁸ Par oficiāliem rautiem. *Aizkulises*. Nr. 28. 1928, 18. jūl. 3. lpp.

³¹⁹ Bankets pie Švarca. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 50. 1928, 14. dec. 7. lpp.

³²⁰ Dineja pie Otto Švarca. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 43. 1928, 26. okt. 5. lpp.

noritēja „pacilātā gara stāvoklī. Te saimniekoja krievu aktieri ar Liliju Štengeli priekšgalā. (..) Vairumā žīdi un sveštautieši. Redz arī pa starpam kādu latvieti. Daudz tika dejots un dzerts. Salasījusies stipri eleganta sabiedrība.”³²¹ Satura ziņā pārdomāts bija raksts par Jaungada sagaidīšanu Oto Švarca restorānā. Pirmā rindkopa veltīta apmeklētājiem, otrā — maltītei, trešā — dzērieniem, ceturta — izklaidei, bet piektajā rindkopā aprakstīta viesu promiešana. „Vairums publikas no aristokrātiskām aprindām: bagātākie tirgotāji un rūpnieki, izdevēji, juristi, ārsti. (..) Otto Švares tomēr bija un paliek Rīgas aristokrātijas centrs. Galdiņu dabūt vienkāršam mirstīgam jaungada naktī bij grūti.”³²² Rakstīja arī par jaunā gada sagaidīšanu lokālos. „Šogad visi lokāli jaunā gada naktī pārpildīti. Arī rīdzinieki pēc ārzemnieku parauga negrib vairs svinēt jaunu gadu mājās.”³²³

Bulvārprese labprāt atspoguļoja kafejnīcās organizētos konkursus. Piemēram, 1926. gada martā „Dancing Palace” meklēja visskaistāko vīrieti. Uzvarēja kāds latvietis V. Šturms, kaut gan žūrijā bija gan vācu, gan krievu tautības pārstāvji. Tāpēc raksta autors beigās piebilst: „Latvieši var būt tomēr lepni, ka viņi ir skaistāki par žīdiem, krieviem un vāciešiem.”³²⁴ 1927. gada augustā „Majoru Jūras paviljonā” tika rīkots skaistāko dāmu kāju konkurss, kurā uzvarēja sieviete vārdā Irina Devilāra (*Irina Dewillard*). „Aizkulises” raksturo konkursa gaitu: „Zem numuriem visas astoņas sastādīja vienā rindā un tad pacēla priekškaru, drusciņ augstāk par dāmu ceļgaliem. Dāmu sejas un figūras neviens neredzēja, tikai elegantās kājiņas zīda zeķēs.”³²⁵ Kādu citu skaistuma konkursu Jūrmalā raksta autors uzskatīja par negodīgu: „Bet kuponus izdalīja tikai pāris žīdu kompānijām, kuras arī ievēlēja savu žīdu dāmu, par ko sapulcējušās latvietes bija tā saniknotas, ka tūlīt aizgāja uz māju.”³²⁶ Par līdzīgu gadījumu ziņoja „Aizkulises” vēlreiz, tikai saistībā ar deju konkursu pie Švarca: „Pie talonu skaitīšanas nevar pielaist žīdus vien, dejojāju draugus, jāaicina solīdākus skatītājus. Arī muzikanti nedrīkst piedalīties vēlēšanās, jo tie neko nepatērē, un viens žīds pieraksta visas zīmītes, protams, ar žīdītes vārdu.”³²⁷

Pēcpusdienas tēja bija pietiekami svarīgs pasākums, kuru aprakstīt. Vācu sabiedrība 1929. gada martā sarīkoja pēcpusdienas tēju Točiani kafejnīcā, kura nebija sevišķi izdevusies. To saprata arī „Aizkulišu” žurnālists. „Pēcpusdienas tējai šī kafejnīca nav piemērota, jo grīda pārāk briesmīga lai dejotu, gaiss nepanesams, karstums kā pirtī, cepuru demonstrācija neizdevās, jo nevarēja saskatīt. Taču publikas tik daudz, ka klāti pat biljarda galdi. Daudzi aizgāja uz māju

³²¹ Jauns gads Dancing Palace. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 1. 1928, 6. janv. 5. lpp.

³²² Jaungada sagaidīšana pie Otto Švarca. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 1. 1929, 4. janv. 5. lpp.

³²³ Jaunā gada sagaidīšana Rīgas lokālos. No: Piparu pirtī. *Aizkulises*. Nr. 1. 1930, 3. janv. 7. lpp.

³²⁴ Visskaistākais vīrieti Rīgā. No: Mūsu aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 10. 1926, 12. marts. 6. lpp.

³²⁵ Jūrmalas jautrā dzīve. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 32. 1927, 12. aug. 5. lpp.

³²⁶ Kādā jūrmalas lokālā... No: Kaleidoskops. *Aizkulises*. Nr. 32. 1930, 8. aug. 7. lpp.

³²⁷ Deju konkursi pie Švarca. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 34. 1933, 25. aug. 6. lpp.

neapmierināti.³²⁸ „Aizkulises” vēstīja arī pat to, ka aristokrāti garlaikojas, jo Oto Švarcs nerīko svētdienās vairs pēcpusdienas tējas³²⁹ un, kad šie pasākumi atkal atgriezās, tos apmeklēja mazāk cilvēku cenu divkāršošanās dēļ³³⁰. Pēcpusdienas tēju popularitāti apliecina arī pirmā sezonas tēja kafejnīcā „Mascotte” Jūrmalā, kura bija tik pārpildīta, ka „diviem šveicariem bija grūti noturēt to lielo ļaužu pūli, kas gribēja vēl tikt iekšā.”³³¹

Bulvārprese aktīvi ziņoja par dejotājiem, dziedātājiem un citiem māksliniekiem, kuri uzstājās kafejnīcās un naktslokālos. Turklāt svarīgi bija atklāt kādus intīmus faktus par viņiem. 1926. gadā „Alhambrā” uzstājās dejotāju paris ar nosaukumu „James Taira Valenco”. „Aizkulises” ziņo, ka abi izskatās pēc īstiem ārzemniekiem, bet patiesībā ir latvieši. Turklāt sieviete ir kāda direktora sieva ar diviem bērniem.³³² Kāds cits numurs vēstī, ka „vienā no mūsu labākiem naktslokāliem uzstājas ļoti interesants pāris — Neer et le Lar, abiem liels vārds ārzemēs. Spīdoši kostīmi, kurus var apskaust mūsu balerīnas, un dejotāju temperaments aizrauj skatītājus.”³³³ „Aizkulises” atzina ārzemju kabarē numurus, jo rakstā par lokāla „O.U.K.” dejotājam teikts: „Grūti atrast tādus kabarē numurus, kuri būtu latviski un tomēr interesanti”.³³⁴ Augsti „Aizkulises” novērtēja mulates Fortunas priekšnesumus „Alhambrā”: „Apbrīnot var viņas temperamentu, dzīvību, viņa deju, taisa cirkus trikus, diriģē orķestri, taisa kokteiļus, joko un flirtē ar publiku, ar muzikantiem.”³³⁵ Bulvārprese mēdza arī kritizēt programmu māksliniekus. Tā gadījās kādai no „Lido” dejotājām. „Bagātu latvju tirgotāju un augstāku ierēdņu garšai piemērota Holy Red (Zenta Ozol). (..) Dejās viņa ir smaga, trūkst gaumes un viņa neprot atrast sev piemērotu repertuāru. Pie sava lielā auguma, dūšīga latvju meiča deju kankānu un spānietes deju, kas piemērotas miniatūrām francūzietēm.”³³⁶ „Aizkulises” īso ziņu formā vēstīja par muzikantiem, lai lasītāji zinātu, kurā vietā kurš orķestris spēlēs. Piemēram, „komponists Stroks spēlēs Klinklāva kafejnīcā”³³⁷, „Rokoko paplašina savu orķestri, kur spēlēs 7 muzikanti ar Šmitu un Kremeru priekšgalā”³³⁸, „Stroka kapelle uz savu benefīci nopelnīja ikkatrs par 28 Ls. – un spēlēs nākošā sezonā „Feminā”.”³³⁹

Kafejnīcu atklāšanas svētki bija vēl viens temats publikācijai avīzē. Ļoti slavinošs raksts lasāms par Švarca kafejnīcas atklāšanu: „No restorāniem dzīve pāriet kafejnīcās. Pamazām mēs

³²⁸ Torčiani kafejnīca... No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 10. 1929, 8. marts. 5. lpp.

³²⁹ Aristokrāti garlaikojas. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 17. 1929, 26. apr. 5. lpp.

³³⁰ Otto Švarca five o'clock'us... No: Rīga runā. *Aizkulises*. Nr. 46. 1929, 15. nov. 7. lpp.

³³¹ Jautrā Rīgas jūrmala. No: Kaleidoskops. *Aizkulises*. Nr. 25. 1931, 19. jūn. 7. lpp.

³³² Direktora kundze – dejotāja. No: Mūsu aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 11. 1926, 19. marts. 5. – 6. lpp.

³³³ Rīgas nakts prieki. No: Piparu pirtī. *Aizkulises*. Nr. 49. 1930, 5. dec. 7. lpp.

³³⁴ Kur priecājas rīdzinieki? No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 7. 1931, 13. feb. 5. lpp.

³³⁵ Mulate Fortuna, kas viesojas Alhambrā... No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 47. 1932, 17. nov. 6. lpp.

³³⁶ Jūrmalas naktslokāli. *Aizkulises*. Nr. 26. 1933, 30. jūn. 3. lpp.

³³⁷ No muzikantu dzīves. No: Māksla. *Aizkulises*. Nr. 23. 1933, 9. jūn. 3. lpp.

³³⁸ No muzikantu dzīves. No: Māksla. *Aizkulises*. Nr. 34. 1933, 25. aug. 4. lpp.

³³⁹ No muzikantu dzīves. No: Māksla. *Aizkulises*. Nr. 33. 1933, 18. aug. 4. lpp.

tuvojamies Eiropai.” Autors beidz rakstu labvēlīgi noskaņots: „Novēlam jaunai kafejnīcai ne tikai izkonkurēt vāciešus: Reineri, Grīnvaldu, Freimani un Kaltu, bet arī pieradināt Rīgu pie lielākām un garšīgākām kūkām.”³⁴⁰ „Aizkulises” ziņu rakstā vēstīja par dansinga „Mascotte” atklāšanu Jūrmalā. Raksts bija sadalīts rindkopās — sākās ar interjera aprakstu, pēc tam tika raksturots bārs, tad orķestris un ievērojami viesi, kuri apmeklēja atklāšanu, bet beigās aprakstīti dansinga ēdieni un dzērieni.³⁴¹ Līdzīgi tika vēstīts par „Lido” atklāšanu.³⁴² Par „Alhambras Bar Mondain” atvēršanu „Aizkulises” rakstīja: „Jaunais lokāls pārāk šiks priekš demokrātiskās Rīgas”³⁴³. Bet kafejnīcas „Mona” atklāšanas publikācijā teikts, ka tā „piemērota elegantai publikai un katrs ārzemes centrs varētu ar to lepoties.”³⁴⁴

Tika vēstīts arī par beneficēm. „Šonedēļ vislepnākā Rīgas lokālā svin savu benefīci apdāvināts žīdu vijolnieks virtuozs Levinsons. Pēc tradīcijas viņa beneficē katru gadu salasās visa jūrmalas aristokrātija. (..) Ne tikai žīdu, bet arī latviešu aristokrātija iemīļojusi mākslinieku, jo viņa programmā ir ne tikai čigānu romances, bet arī latviešu dziesmas.”³⁴⁵ „Aizkulises” ziņoja par karnevāliem. Kritiski novērtēja pirmo vakariņu laika karnevālu (*carnival – souper*) Oto Švarca restorānā 1929. gada 26. janvārī. „Tomēr viņu [karnevālu – aut.] nevar skaitīt par izdevušos, publikas gan netrūka, bet gaidītās omulības nebija.”³⁴⁶ Kritizēts tika arī latvju–franču vakars 1928. gadā lokālā „Dancing Palace”: „Telpas aukstas, galdauti ne pirmā svaiguma, par nažiem un karotēm nerunājot. Lasi pasniedz uz ieplīsušas bļodas (..). Ordināra arī zāles dekorācija, kā trešās šķiras lokālā.”³⁴⁷ „Aizkulises” nepalaida garām dāmu grieķu – romiešu cīņu čempionātu restorāna „Jar” telpās³⁴⁸, eleganto suareju Jūrmalas „Lido”, kurā uzstājās Lilija Štengele, Jurijs Jakovļevs un ārzemju dejojāji. Raksta autors teic, ka latviešu mākslinieki nav piemēroti restorānu publikas izklaidēšanai. ”Mūsmāju mazās skatuves mākslinieki bieži mīl žēloties, ka zem ārzemnieku mākslinieku firmas ieplūst Latvijā II. un III. šķiras mākslinieku un ka Iekšlietu ministrija ielaižot ārzemniekus, piemiedzot vienu aci. Gribētos ieteikt paskatīties šo numuru [Ņujorkas akrobātisko dejojāju pāris – aut.]. Vai kāds no mūsējiem var parādīt tik augstu akrobātisma mākslu, nerunājot jau nemaz par skaistiem ķermeņiem, kas izsauc apbrīnošanu. Ja dāmas atrod dejojājas tērpu par mazliet riskantu, tomēr tanī nav nekā piedauzīga vai pornogrāfiska. Māksla un skaistums uzvar visu.”³⁴⁹ Īpaša publiskās izklaides forma kafejnīcās bija pasākumi bērniem. Bērnu svētki notika, piemēram, dansingā „Mascotte”. „Liels skaits bērnu

³⁴⁰ Rīga pārvēršas par Parīzi. No: Mūsu aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 5. 1926, 5. feb. 6. – 7. lpp.

³⁴¹ Sen jau runā... No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 24. 1931, 12. jūn. 5. lpp.

³⁴² „Lido” atklāšana jūrmalā. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 26. 1931, 26. jūn. 5. – 6. lpp.

³⁴³ Vislielākā Rīgas sensācija. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 42. 1932, 14. okt. 5. lpp.

³⁴⁴ Kafē „Monas” atklāšana. *Aizkulises*. Nr. 24. 1933, 16. jūn. 3. lpp.

³⁴⁵ Vijoļu virtuozs Levinsons benefīce. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 32. 1931, 7. aug. 6. lpp.

³⁴⁶ Pirmais „karnevāls-souper”. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 5. 1929, 1. feb. 6. lpp.

³⁴⁷ Tradicionālais latvju – franču vakars... No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 49. 1928, 7. dec. 5. lpp.

³⁴⁸ Starptautiskais dāmu čempionāts. No: Piparu pirtī. *Aizkulises*. Nr. 27. 1929, 5. jūl. 8. lpp.

³⁴⁹ Eleganta suareja Jūrmalā. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 32. 1931, 7. aug. 6. lpp.

pie saules gaismas un džezbenda skaņām priecājās vairākas stundas.”³⁵⁰ Bērnu faivokloks norisinājās restorānā „Lido”, kuru pārsvarā apmeklēja ebreju un svešautiešu bērni. „Bērni par dejām un mūziku bija tā sajūsmināti, ka paši uzstājās ar dejām, deklamācijām un dziesmām.”³⁵¹

Bulvārpressē publiskās izklaides formas aprakstītas plaši. Tās veido ļoti būtisku daļu no laikraksta „Aizkulises” satura. Raksti ir gan slavinoši, gan ironiski, gan kritizējoši. Bieži vien tie ir emocionāli subjektīvi. Bulvārpresei būtiski ir tādi aspekti kā aprindas, tērpi un nacionalitāte. Svarīgi bija rakstīt par turīgajām aprindām publiskajos pasākumos, novērtēt viņu uzvedību un apģērbu. Vēl jo vērtīgāks raksts bija tad, ja izdevās tikt pie sensācijas vai privātās dzīves detaļām. Lielākoties publikācijas nebija atsevišķas, bet gan grupējās zem tādām rubrikām kā „Aristokrātu dzīve”, „Piparu pirtī” un „Kaleidoskops”. „Aizkulises” ziņoja par publiskās izklaides formām Rīgā un Jūrmalā. Diezgan klaji tika atbalstīta latviešu publika, taču māksliniecisko programmu ziņā (dejā un dziesmā) pārākus uzskatīja ārzemniekus. Bulvārprese sniedz pamatīgu informāciju par publiskās izklaides formām kafejnīcās, taču subjektivitātes dēļ nav iespējams novērtēt tās ticamību.

4.4. Publiskās izklaides formas kafejnīcās autoritatīvā režīma presē

Līdz ar Kārļa Ulmaņa valsts apvērsumu mainījās arī situācija presē. Cenzūras rezultātā parādījās temati, par kuriem rakstus publicēt nedrīkstēja. Lai noskaidrotu, kādā mērā valsts režīma maiņa ietekmēja publiskās izklaides formas kafejnīcās un to atspoguļojumu presē, nepieciešams fiksēt pasākumu veidus, rakstu valodu un kontekstu, to salīdzinot ar attiecīgajiem izdevumiem pirms 1934. gada. Lai saprastu, kā publiskā izklaide attīstījās autoritārā režīma laikā par pamatu jāņem viens no Kārļa Ulmaņa ideoloģijas paudējiem — laikraksts „Rīts”. Tas iznāca septiņas reizes nedēļā Rīgā un sastāvēja no 8 līdz 16 lappusēm. Tas bija augstas frekvences izdevums. Laikrakstā bija viena vai divas sludinājumu lapas, ka arī fotogrāfijas. „Jaunākās Ziņas” un „Kurzemes Vārds” turpināja iznākt pēc 1934. gada maija, tāpēc šajā nodaļā uzmanība tika pievērsta arī šiem izdevumiem.

Laikraksts „Rīts” publicēja reklāmas par publiskās izklaides formām kafejnīcās. Tika ziņots gan par lokāla „Foxtrott-Diele” jaungada sagaidīšanu³⁵², gan organizācijas „Baltā lenta” rīkoto pirmo tautisko pēcpusdienu bērniem kafejnīcā „Guna”³⁵³, gan Oto Švarca kostīmu balli³⁵⁴ un koncertu programmu „Piena restorānā”³⁵⁵. Reklamēja arī ikdienas mākslinieciskos

³⁵⁰ Mascottas dansinga īpašniekiem...No: Kaleidoskops. *Aizkulises*. Nr. 33. 1931, 14. aug. 7. lpp.

³⁵¹ Lido – bērnu faivokloks...No: Kaleidoskops. *Aizkulises*. nr. 35. 1932, 26. aug. 8. lpp.

³⁵² [Jaungada sagaidīšana „Foxtrott-Diele” reklāma]. *Rīts*. Nr. 125. 1934, 31. dec. 4. lpp.

³⁵³ [Tautiska pēcpusdienu bērniem kafejnīcā „Guna” reklāma]. *Rīts*. Nr. 274. 1935, 5. okt. 8. lpp.

³⁵⁴ [Otto Schwarz kostīmu balles reklāma]. *Rīts*. Nr. 82. 1936, 22. marts. 12. lpp.

³⁵⁵ [L. P. C. Savienības Piena restorāna koncerta programmas reklāma]. *Rīts*. Nr. 305. 1936, 4. nov. 5. lpp.

priekšnesumus un pēcpusdienas tēju kafejnīcā „Guna”³⁵⁶, kā arī Herberta Šmita orķestra benefīci restorānā „Korso” Majoros³⁵⁷.

Taču lielāko daļu laikraksts „Rīts” veltīja ziņām. Lasītāji tika informēti gan par aktuālajiem pasākumiem, gan tādiem, kas jau notikuši. 20. gadsimta 30. gados latviešu sabiedrībā populāras bija modes skates un deju konkursi. 1934. gada 14. septembrī modes skate notika kafejnīcā „Mona”. „Rīts” ziņo, ka zāle bija piepildīta un apmeklētājas ieradušās elegantos tērpos, kurus arī varētu demonstrēt. Bagātīgā valodā tiek ziņots par tērpu demonstrēšanu: „Dažas minūtes pēc plkst. 6 liegā Strausa valša ritmā šūpodamies cauri zālēm izsoļo modelis ar skaistu cepuri galvā.” Tad autors raksturo cepuri un modeli, beigās asprātīgi piebilstot, ka „dāmām patīk cepure, bet kungiem modelis.” Noslēgumā slavinoši vārdi: „Jā, mūsu dāmas prot ģērbties. Tur nav ko iebilst.”³⁵⁸ Arī Brīvības ielas kafejnīcā notika modes skate, kuru apmeklēja gan dāmas, gan kungi.³⁵⁹ Lielā cieņā bija deju konkursi. 1935. gada 4. jūlija numurā ievietota īsa ziņa: „Šodien Švarca kafejnīcā, Majoros, fokstrotu un valšu konkurss. Žūrija paredzēta no publikas. Direkcija labākiem pāriem piešķirs vērtīgas godalgas.”³⁶⁰ Nākamajā mēnesī turpat notika modernā slovforksa konkurss, kurā varēja piedalīties ikviens apmeklētājs.³⁶¹ Pāris nedēļas vēlāk atkal turpat deju skolotāji M. Grebзде un S. Vachramējevs rīkoja labākā dejojāja konkursu.³⁶² Šāda veida konkursi notika arī pēcpusdienas tējas laikā. Piemēram, ziņā par Oto Švarca restorāna deju konkursu „Rīts” vēsta, ka godalgu piešķirs tam, kas ilgāk spēš nodejot Vīnes valsi.³⁶³ Mēnesi vēlāk turpat „notika viens no interesantākajiem šīs sezonas deju konkursiem. Zāles vidū bija uzstādīti divi melni stabi, uz kuriem bija pārlīkts niedras šķērskoks. Muzikantiem spēlējot fokstrotu, pāriem vajadzēja izdejojot cauri stabiem, nenogāžot šķērskoku, kuru laiku pa laiku nolika zemāki. Jautri smējās apmeklētāji, kad dejojāji tupus, četrtrāpus, aizraujot sev līdzī uz parketa uzklāto tepiķi, līda cauri šķērslim.”³⁶⁴ „Rīts” 1936. gada 5. augusta numurā vēstīja par dejas ruleti, kas paredzēta 6. augustā Oto Švarca kafejnīcā Majoros. Un 7. augusta numurā jau tika aprakstīts notikušais pasākums: „Vakar „Otto Švarca” kafejnīcā notika pēcpusdienas tēja, kurā, lai saņemtu par brīvu konjaka pudeli, nevajadzēja būt ne ģērbusāmajiem skaistākajām pidžamām, nedz arī nobrūnētām kā abesīnim. Vajadzēja tikai nedaudz laimes. Dejas grīda bija sadalīta 70 kvadrātos, no tiem trīsdesmit trijos bija ievilkti lieli zili numuri. Kad uz dejas grīdas bija sanākuši dejojāji, orķestris sāka spēlēt fokstrotu. Tad izvilka vienu numuru. Tas pāris, kurš

³⁵⁶ [Kafejnīca „Guna” reklāma]. *Rīts*. Nr. 289. 1935, 20. okt. 9. lpp.

³⁵⁷ [Herberta Šmita orķestra benefīces reklāma]. *Rīts*. Nr. 220. 1938, 11. aug. 5. lpp.

³⁵⁸ Zn. Dāmu modes apskate Monā. *Rīts*. Nr. 22. 1934, 16. sept. 11. lpp.

³⁵⁹ Vebess. 15 tēripi kafejnīcas zālē. *Rīts*. Nr. 328. 1935, 29. nov. 7. lpp.

³⁶⁰ Deju konkurss. No: Vakardien Jūrmalā. *Rīts*. Nr. 181. 1935, 4. jūl. 6. lpp.

³⁶¹ Deju konkurss. No: Vakardien Jūrmalā *Rīts*. Nr. 209. 1935, 1. aug. 5. lpp.

³⁶² Labākais sezonas dejojājs. No: Vakardien Jūrmalā. *Rīts*. Nr. 229. 1935, 21. aug. 5. lpp.

³⁶³ Dejojājiem būs jālien zem kārts. No: Saulē un viļņos. *Rīts*. Nr. 177. 1936, 29. jūn. 7. lpp.

³⁶⁴ Četrtrāpus uz parketa. No: Saulē un viļņos. *Rīts*. Nr. 202. 1936, 24. jūl. 7. lpp.

pārtraukuma brīdī atradās uz izsauktā kvadrāta, saņēma balvu.”³⁶⁵ Laikrakstā tika vēstīts arī par Oto Švarca kafejnīcā Majoros notikušo konkursu ilgdejošanā³⁶⁶, lēnā fokstrota un spāniešu tango konkursu³⁶⁷, deju turnīru „Lido” restorānā³⁶⁸ u.c. Bez deju konkursiem notika arī cita veida konkursi, par kuriem ziņu viedā vēstīja „Rīts”. Piemēram, skaistāko puloveru konkurss Oto Švarca kafejnīcā Majoros³⁶⁹, pidžamu konkurss restorānā „Lido”³⁷⁰, cepuru konkurss restorānā „Lido”³⁷¹ u.c.

Pēc valsts apvērsuma kafejnīcās turpināja notikt pēcpusdienas tējas. Tās bija gan slēgtas, gan publiskas. Piemēram, īsa ziņa rubrikā „Sports” informē, ka Rīgas tenisa klubs saviem biedriem un ievestiem viesiem rīko Romas viesnīcas restorānā pēcpusdienas tēju³⁷², bet rubrikā „Galvaspilsēta” šādu pasākumu Švarca kafejnīcā organizē Latvijas baletdejojāju biedrība.³⁷³ Pēcpusdienas tēju ar mākslinieku priekšnesumiem rīkoja arī latviešu un itāliešu biedrību valde par godu Romas gājiena 15 gadu atceres dienai³⁷⁴ un citas biedrības. No „Rīts” var uzzināt par restorāna „Lido” pēcpusdienas tēju ar kabarē programmu, kura nosaukums bija „Viss otrādi”.³⁷⁵

Mākslinieciskās programmas turpināja ieņemt savu vietu kafejnīcu repertuārā. Uzstājās gan dejojotāji, gan dziedātāji. „Rīts” vēstīja, ka jūrmalas restorānā „Lido” notiks argentīniešu vakars ar „speciālu programmu, dejām un īpatnējām dekorācijām.”³⁷⁶ 1937. gada 18. oktobrī laikraksts ziņoja, ka vakarā „Piena restorānā” norisināsies ungāru mūzikas vakars. Nākamās dienas numurā par šo pasākumu bija apraksts: „Vakar uz ungāru mūzikas priekšnesumiem ieradās vairāk kā 800 rīdzinieku, kuri atsaucīgi sekoja orķestra priekšnesumiem. (..) Dziedātājs A. Kaizers izteiksmīgi nodziedāja vairākas ungāru dziesmiņas.”³⁷⁷ Tam sekoja tautas dziesmu vakars „Piena restorānā”, kurā piedalījās operdziedātājs P.Gailis³⁷⁸, nākamais Latgales tautas dziesmu vakars³⁷⁹, kas turpinājās ar džeza mūzikas vakaru³⁸⁰ un arfas mūzikas vakaru³⁸¹. „Rīts” ziņo par ārzemju māksliniekiem deju restorānā „Korso” Jūrmalā, kurš „ieguvis publikā lielu piekrišanu ar savu eleganto programmu, kuru izpilda ārzemju artisti. (..) Jūlija mēneša programmā uzstājas divi ārzemju dejojotāju pāri — ungāru pāris *Les Gavies*, kas izpilda elegantas

³⁶⁵ Dejas grīda kvadrātos. No: Saulē un viļņos. *Rīts*. Nr. 216. 1936, 7. aug. 7. lpp.

³⁶⁶ Dāma Bīdermeijera kostīmā. No: Saulē un viļņos. *Rīts*. Nr. 229. 1936, 20. aug. 9. lpp.

³⁶⁷ Spāniešu tango konkurss. No: Saulē un viļņos. *Rīts*. Nr. 234. 1936, 25. aug. 9. lpp.

³⁶⁸ Deju turnīrs Majoros. No: Vasara peldvietās. *Rīts*. nr. 224. 1937, 17. aug. 9. lpp.

³⁶⁹ Šodien velciet puloveru. No: Saulē un viļņos. *Rīts*. Nr. 222. 1936, 13. aug. 9. lpp.

³⁷⁰ Intīms vakars un Miss vēlēšana. No: Vasara peldvietās. *Rīts*. Nr. 210. 1937, 3. aug. 9. lpp.

³⁷¹ Kaija uz dāmas cepures. No: Vasara peldvietās. *Rīts*. Nr. 219. 1937, 12. aug. 2. lpp.

³⁷² Rīgas tenisa klubs...No: Sports. *Rīts*. Nr. 121. 1935, 3. maijs. 4. lpp.

³⁷³ Latvijas baletdejojāju b-bas pēcpusdienas tēja. No: Galvaspilsēta. *Rīts*. Nr. 13. 1935, 13. janv. 15. lpp.

³⁷⁴ Latviešu un itāliešu biedrības... No: Aizrādījumi. *Rīts*. Nr. 242. 1935, 13. aug. 6. lpp.

³⁷⁵ „Viss otrādi”. No: Saulē un viļņos. *Rīts*. Nr. 234. 1936, 25. aug. 9. lpp.

³⁷⁶ Argentīniešu vakars. No: Saulē un viļņos. *Rīts*. Nr. 189. 1936, 11. jūl. 9. lpp.

³⁷⁷ 800 rīdzinieku klausās ungāru mūziku. No: Galvas pilsēta. *Rīts*. Nr. 287. 1937, 19. okt. 9. lpp.

³⁷⁸ Dziesmu vakars piena restorānā. No: Galvas pilsēta. *Rīts*. Nr. 294. 1937, 26. okt. 9. lpp.

³⁷⁹ Latgales dziesmas piena restorānā. No: Galvas pilsēta. *Rīts*. Nr. 296. 1937, 28. okt. 9. lpp.

³⁸⁰ Džeza mūzika piena restorānā. No: Galvas pilsēta. *Rīts*. Nr. 309. 1937, 10. nov. 9. lpp.

³⁸¹ Arfas mūzika piena restorānā. *Rīts*. Nr. 327. 1937, 28. nov. 7. lpp.

salona dejas un arī apbrīnojamus deju numurus (Lista 2 ungāru rapsodijas) ar vokāliem un muzikāliem pavadījumiem uz divām vijolēm. Otrs ārzemju deju pāris Irēne un *Jimmy* ir izpelnījušies atzinību ar savu „Argentīnas tango” un eksotiski – akrobātisko „Ķīniešu deju”. Orķestri vada vijolnieks Herberts Šmits.”³⁸² Līdzīgs raksts bija par „Lido” 1938. gada augusta programmu, kur viena no dejotājām bija spāniete L. Gombere. „Dejotāja melni-sarkanā ģērbā, sārtu rozī melnos matos un sudraba šķidrautā graciozi aizvirpuļo pa gludo parketu. Īstus cirka numurs rāda 3 Renani. (...) Vēl jāatzīmē solo dejotājas Stellas, raksturdejojājas Natašas Natovas, Džoanas Graijas un romanču dziedātājas Mildas Šturmes priekšnesumi.”³⁸³

„Rīta” rubrikās bija lasāma informācija par beneficēm un goda vakariem. Piemēram, Oto Švarca kafejnīcā notika ilggadīgā pārvaldnieka Ž. Prātnieka goda vakars, kurā viesi sumināja šī cilvēka prasmi rīkot aizraujošas pēcpusdienas tējas³⁸⁴, kā arī „Lido” restorāna pārvaldnieka A. Šmita goda vakars, kurā uzstājās ievērojami mākslinieki — operdziedātājs E. Miķelsons, spāņu dejotāja Nana de Herera, ungāru vijolnieks G. Radičs u.c.³⁸⁵ Benefice bija sarīkota par godu Oto Švarca restorāna orķestrim. To apmeklēja daudz jūrmalnieku. „Skaļus aplausus izpelnījās orķestra nospēlētā E. Plesova „Zilā simfonija”. Programmu kuplināja dziedātāja Velta Ozols un Edgars Vilnis ar J. Vītola un E. Dārziņa dziesmām un romancēm.”³⁸⁶

20. gadsimta 30. gados parādījās tāda publiskās izklaides forma kā izstāde kafejnīcā. Gan Miķeļa Pankoka kokgriezumu izstāde³⁸⁷, gan Jāņa Tīdemaņa darbu izstāde³⁸⁸ un M. Bogdanova-Beļska gleznu izstāde „Piena restorānā”³⁸⁹.

Tika ziņots arī par svētkiem un kafejnīcu atklāšanu. Piemēram, Jūras svētki, kuri pulcēja daudz cilvēku, vienā no programmas posmiem norisinājās kafejnīcā. „Plkst. 5 Majoru paviljonā bija pēcpusdienas tēja. Šeit 10 vīri baltos kreklos un gaišās biksēs spēlēja klavieres, pūta saksafonu un operas dejotāji dancoja dažādas dejas. Karmene Burkēvice ar Piķieri nodejoja ugunīgu spāņu deju. Fokina ar Frišenfeldu čigānu, un Miļevičs rādīja kā deju tatāri. Morozova ar Komisāru nodejoja bostonvalsi, Brīvkalne un Smaļcovs izpildīja mazurku.”³⁹⁰ Ļoti plaši tika aprakstīta Jaunā gada sagaidīšana. „Sagaidīt 1937. gadu restorānos bija sanācis milzīgs skaits cilvēku. Stundenis rādīja vairs tikai ceturksni pirms divpadsmitiem. Rīgas lepnākajā restorānā šajā mirklī bija tāpat viesu pārpilnība. Te saradās elegantā publika, kuras vidū bija diplomātu korpusa pārstāvji ar savām dāmām Parīzes un Rīgas modes salonu vakara tualetēs, saimniecisko

³⁸² Ārzemju deju mākslinieki. *Rīts*. Nr. 186. 1938, 8. jūl. 10. lpp.

³⁸³ Spāņu dejotāja sudraba šķidrautā. *Rīts*. No: Vasaras saulē un vējos. Nr. 214. 1938, 20. jūl. 10. lpp.

³⁸⁴ Prātnieka goda vakars. No: Saulē un viņšos. *Rīts*. Nr. 221. 1936, 12. aug. 7. lpp.

³⁸⁵ Goda vakars. No: Saulē un viņšos. *Rīts*. Nr. 237. 1936, 28. aug. 7. lpp.

³⁸⁶ Izdevusies benefice. No: Saulē un viņšos. *Rīts*. Nr. 230. 1936, 21. aug. 7. lpp.

³⁸⁷ Miķeļa Pankoka kokgriezumu izstāde piena restorānā. *Rīts*. Nr. 256. 1937, 19. sept. 5. lpp.

³⁸⁸ Jāņa Tīdemaņa darbu izstāde... No: Māksla. *Rīts*. Nr. 81. 1938, 22. marts. 10. lpp.

³⁸⁹ Gleznu izstāde piena restorānā. No: Galvas pilsēta. *Rīts*. Nr. 314. 1937, 15. nov. 7. lpp.

³⁹⁰ 40.000 saulē un viņšos. *Rīts*. Nr. 198. 1936, 20. jūl. 7. lpp.

aprindu darbinieki, ārzemnieki un tie rīdzinieki, kas Vecā gada aizvadīšanai varēja atļauties 20 latu viena cilvēka vakariņām.” Tad ziņas autors raksturoja dejotājus un nedejotājus, vakara pārsteigumus. Nobeigumā rakstīja: „Automobiļi ar Jaungada rīta pārgalvīgo vaļību — 70 kilometriem stundā braukāja no viena restorāna uz otru, jo daudzi rīdzinieki vēl nebija apmierinājušies ar vienas vietas „sagaidīšanu”. Tādiem rīta klejotājiem bija arī ko redzēt: katrs restorāns bija gādājis par interesantu uzjautrinājumu programmu, par nemitīgām dejām un par savu viesu omulību.”³⁹¹ Līdzīgi tika aprakstīta arī 1938. gada sagaidīšana: „Tūlīt pēc Ziemassvētkiem laikrakstos parādās lieli restorānu un izprieču lokālu sludinājumi. Tie domāti rīdziniekiem, kas Jaunu gadu pavada ārpus mājas. Rīgā ir pietiekoši liels skaits dažādu restorānu un lokālu, kur Jaungada sagaidītāji, sākot jau ar pieciem latiem, var Jaungada vakarā ēst tradicionālo zivi, tītaru un plombīru, kā arī noskatīties Jaungada sagaidīšanas programmu. (..) Šogad jau vairākas dienas pirms Jaungada visos restorānos galdiņi bijuši aizrunāti un daudziem, kas bija nokavējušies vietas laikus pasūtīt, bija jāpaliek bešā.”³⁹² Par kafejnīcas „Guna” atklāšanu vēstīts 1935. gada 31. augusta numurā. „Simpātiski kafejnīcā dzirdēt tikai latviešu valodu. Jācer, ka tas tā būs arī turpmāk.”³⁹³

„Jaunākās Ziņas” autoritārā režīma laikā turpināja ar reklāmu starpniecību informēt sabiedrību par publiskās izklaides formām kafejnīcās. To veids īpaši nemainījās. Ziņas vai reportāžas vēl joprojām bija salīdzinoši maz. „Jaunākās Ziņas” vēstīja par konkursu popularitāti sabiedrībā un tostarp arī brūnākās ādas konkursu Oto Švarca restorānā Jūrmalā, kuru apmeklēja ap 1000 cilvēkiem: „Šinī sezonā Rīgas jūrmalas izprieču lokāli viens otru cenšas pārspēt ar dažādiem oriģināliem sarīkojumiem un konkursiem. Izrādās, ka tie publikai patīk un konkursu dienās lokālu zāles pārpildītas. Līdz šim jau notikušas „spāniešu naktis”, valšu, pidžamu, tualešu un citi konkursi. Vakar Švarca kafejnīca rīkoja „brūnuma konkursu”, piespriežot godalgu par skaistāko saules iedegumu.”³⁹⁴ Tika ziņots arī par Jaunā gada sagaidīšanu: „Visos lielajos restorānos bija tāds publikas saplūdums, ka agrāk nepasūtītu galdiņu atrast nācās diezgan grūti. Bija daudz un dažādi Jaungada sagaidīšanas priekšnesumi. Jautrā žanra aktieri un dziedoņi šai naktī bija nolīgti pat vairākās vietās vienā laikā, un ka viņi visur paspēja tikt — tas arī ir Jaungada nakts brīnums.”³⁹⁵ Vēl „Jaunākās Ziņas” informēja par „Mazā piena restorāna” atklāšanu Lielā Vērmanes dārza mazajā paviljonā.³⁹⁶ Tāpat kā „Rīts” arī „Jaunākās Ziņas” vēstīja par mūzikas vakariem piena restorānā pirmdienās.³⁹⁷

³⁹¹ Rīgas skarbās un jautrās stundas Jaungadā. No: Rīga gadu maiņā. *Rīts*. Nr. 2. 1937, 2. janv. 4. lpp.

³⁹² Jaunais gads ienāk Rīgā. *Rīts*. Nr. 2. 1938, 2. janv., 11. lpp.

³⁹³ Jaunā bohēmas kafejnīca. No: Galvas pilsēta. *Rīts*. Nr. 239. 1935, 31. aug. 11. lpp.

³⁹⁴ Jūrmalnieki meklē brūnāko ādu. No: Vasara Latvijas peldvietās. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 170. 1936, 31. jūl. 6. lpp.

³⁹⁵ K. K. Zvani un dziesmas ievadīja jauno gadu Rīgā. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 1. 1937, 2. janv. 8. lpp.

³⁹⁶ „Mazā piena restorāna” atklāšana. No: Vietējās ziņas. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 13. 1937, 18. janv. 7. lpp.

³⁹⁷ Jautrās mūzikas vakariem... No: Vietējās ziņas. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 237. 1937, 19. okt. 5. lpp.

„Kurzemes Vārda” redakcija pēc 1934. gada nesāka interesēties vairāk par publiskās izklaides formām kafejnīcās. Reti parādījās raksti par tiem. 1936. gada 31. maija numurā ziņots, ka Latvijas tirdzniecības un rūpniecības kameras priekšsēdētājs A. Bērziņš bija sarīkojis viesības preseī Romas restorāna telpās. Autors nosauc ievērojamākos cilvēkus, kas šajās viesībās piedalījās un tad turpina ar preses slavināšanu, kas izsaka 30. gadu ideoloģiju: „Un, ja mēs šodien jautājam, kas ir šīs jaunās sabiedriskās domas organizācijas redzamie veidi, tad te vispirmām kārtām jānosauc mūsu prese, mūsu propagandas iestādes un arī mūsu kameras. Divu gadu laikā mēs esam ne tikai paspējuši nodibināt jaunas sabiedriskās domas veidotājas un formulētājas iestādes, mēs esam arī pratuši audzināt savu sabiedrisko domu, mēs esam pratuši to blakus daudziem citiem spēkiem jau iedarbināt kopējā valsts darbā (..).”³⁹⁸ Tējas vakaru Oto Švarca restorānā Rīgā, par kuru vēstīja „Kurzemes Vārds”, rīkoja Latvijas Futbola Savienība, lai godinātu sportistus.³⁹⁹ Par tuvināšanās vakaru Piena restorānā „Kurzemes Vārds” vēstīja, jo tur bija iesaistīti Liepājas tramvaja darbinieki, kuri devās ciemos pie Rīgas kolēģiem. Piena restorānā „laiks aizritēja draudzīgā noskaņojumā. Liepājnieki ielūdza Rīgas kolēģus nākamā gadā (..) uz Liepāju.”⁴⁰⁰

Pēc 1934. gada apvērsuma gan publiskās izklaides formas kafejnīcās, gan arī publikācijas periodikā turpināja eksistēt. Parādījās jaunas izklaides vietas, piemēram, kafejnīca „Guna” un „Piena restorāns”, kuri pilnībā atbilda režīma ideoloģijai. Lielākoties tika publicētas ziņas par publiskās izklaides formām Jūrmalā. 20. gadsimta 30. gados daudz tika organizēti dažāda veida konkursi un modes skates. „Piena restorānā” parādījās arī publiski izziņotas izstādes. Šajā laikā kafejnīcu programma koncentrējās vairāk uz latvisko — tika angažēti latviešu mākslinieki, rīkoti latviski vakari (piem. tautas dziesmu vakars). Taču arī ārzemju mākslinieku priekšnesumi neizzuda no repertuāra. Žurnālisti pasākumus nekritizēja, tie tika atspoguļoti pacilājošā tonī. Rakstu valoda ir nedaudz poētiska, idealizēta, jo, lasot šos publicējumus, rodas sajūta, ka 30. gados eksistēja ideāla Latvijas sabiedrība. Lielāko daļu informācijas par publiskās izklaides formām gan reklāmu, gan ziņu veidā sniedza laikraksts „Rīts”, bet „Jaunākās Ziņas” un „Kurzemes Vārds” turpināja ziņot par šo tēmu līdzīgi kā 20. gados. Tās populārās kafejnīcas un naktslokāli, kuri pastāvēja arī pēc 1934. gada tikpat lielā daudzumā tika reklamēti „Jaunākajās Ziņās”.

³⁹⁸ Prese viesojas pie LTRK. *Kurzemes Vārds*. Nr. 122. 1936, 31. maijs. 2. lpp.

³⁹⁹ Latvijas meistara godināšana. *Kurzemes Vārds*. Nr. 250. 1936, 3. nov. 6. lpp.

⁴⁰⁰ Liepājas tramvaja darbinieki ciemos pie Rīgas kolēģiem. *Kurzemes Vārds*. Nr. 191. 1937, 26. aug. 6. lpp.

NOBEIGUMS

Publiskā izklaide un tās piedāvājums 20. gadsimta 20., 30. gados bija sabiedrības dzīvesveidu ietekmējošs faktors. No vienas puses daudz intensīvāka kļuva publiskā dzīve un socializācija, bet no otras puses laikrakstos sniegtās ziņas ietekmēja cilvēku dzīves stilu, radīja savā veidā iluzoru pasauli. Iedzīvotāji demokrātiskā un politiski vienlīdzīgā valstī labprāt izmantoja dažādas brīvā laika pavadīšanas iespējas. Izklaides industrija Latvijā bija vienā līmenī ar Eiropas lielākajām pilsētām. Praktiski visas publiskās izklaides formas, kuras bija populāras Eiropā, varēja baudīt arī iedzīvotāji Latvijā. Tās pielīdzinājās Francijas, Vācijas un Krievijas piedāvājumam. Viena no tādām bija kafejnīcu un naktslokālu apmeklēšana. Dažas no publiskās izklaides formām kafejnīcas pārņēma, bet citas izauga no tām. Pasākumus šajās vietās organizēja gan šo iestāžu direkcija, gan arī dažādas biedrības, organizācijas un pat ministrijas. Pirmā veida pasākumi bija publiski pieejami apmeklētājiem par maksu vai bez maksas, bet otrie bija slēgti un domāti tikai aicinātiem viesiem. Publiskās izklaides formas kafejnīcās bija diferencēta parādība, kas vērsta turīgo aprindu un vidusšķiras virzienā, jo zemākās šķiras lokālos pasākumi rīkoti netika. Periodisko izdevumu saturā sava daļa bija atvēlēta arī ar izklaides pasākumiem saistītiem vai izklaidējošiem rakstiem. Tā kā dažādi sarīkojumi kafejnīcās ieguva lielu atbalstu no iedzīvotāju puses, tad arī presei tie šķita pieminēšanas vērti.

Šajā darbā izvirzītais mērķis apskatīt, kuras publiskās izklaides formas kafejnīcās, kādā veidā un ar kādu attieksmi par aprakstīšanas un reklamēšanas vērtām atzina politisko partiju prese, neatkarīgā prese un bulvārprese, ir sasniegts. Darbā izvirzītie uzdevumi ir izpildīti. Preses materiāls apzināts, žurnālistikas žanri un publisko izklaides formu vieta konkrētajā preses izdevumā atklāta, izanalizēta arī daļa rakstu satura. Pētāmo laikrakstu skaits bija salīdzinoši liels, un iegūtā informācija ļoti plaša. Tas deva iespēju daudz lielākā mērogā saprast, kā preses diferenciācija izpaudās publikācijās un cik atklāti katrs preses izdevums savu nostāju nodeva lasītājam. Pētījums sniedza vērtīgu kopainu par tā laika preses attieksmi pret publisko izklaidi kafejnīcās un reklāmu.

Šī darba ietvaros tika izpētīta publiskā izklaide kopumā un tās veidošanās priekšnoteikumi, sniegts ieskats kafejnīcu vēsturē pasaulē un Latvijā, kā arī noskaidroti žurnālistikas pamatprincipi un Latvijas preses īpatnības. Tas bija nepieciešams, lai ieraudzītu Latvijas vietu izklaides industriju pasaules kontekstā un pamatotu preses nepieciešamību šos tematus atspoguļot. Tā kā kafejnīcas bija viena no populārākajām izklaides vietām, tad presei pēc būtības tās vajadzēja aktualizēt savos izdevumos. Pētījumā bija svarīgi ieraudzīt preses diferenciāciju, kas noteica atšķirīgu attieksmi pret kafejnīcām un tajās notiekošajiem pasākumiem. Tādi preses izdevumi kā „Pēdējā Brīdī”, „Latvis”, „Aizkulises” un „Rīts” bija ieinteresēti apskatāmajā

tematā un pastāvīgi atspoguļoja informāciju par publiskās izklaides formām kafejnīcās katrs atbilstoši sava laikraksta mērķim un misijai. „Jaunākās Ziņas” un „Kurzemes Vārds” par šāda veida izklaidi lasītājiem vēstīja pārsvarā tikai ar reklāmas starpniecību, bet „Sociāldemokrāts” tai pievērsās sociālā kontekstā. Līdz ar to darbā izvirzītā hipotēze, ka katrs no periodisko izdevumu veidiem Latvijas Republikas laikā publiskās izklaides formas kafejnīcās atspoguļoja atšķirīgā veidā un izteiksmē sava laikraksta kontekstā — ir apstiprinājusies. Turklāt atšķirīgā veidā par pasākumiem kafejnīcās ziņoja laikraksti arī viena preses veida ietvaros.

Veiktais pētījums ir vērtīgs ne tikai preses diferenciacijas atspoguļošanā, bet arī publisko izklaides formu fiksēšanā. Latvijas Republikas laikā iedzīvotājiem bija ārkārtīgi plašs gan kafejnīcu, gan tajās rīkoto pasākumu piedāvājums. Šis darbs ir labs atspēriena punkts arī kafejnīcu un tajās notiekošo izpriecu padziļinātai pētniecībai. 20. — 30. gados iznākušo preses izdevumu skaits bija ļoti daudzveidīgs, katram no tiem bija sava attieksme pret publiskās izklaides formām. Lai veidotos precīzāka kopaina, būtu nepieciešams izpētīt arī vācu (*Rigasche Rundschau*) un krievu (*Сегодня*) laikrakstu publikācijas, kā arī reģionu presi un atšķirīgos viedokļus autoritatīvā režīma laikrakstos.

KOPSAVILKUMS

Publiskās izklaides formas kafejnīcās 20. gadsimta 20. — 30. gadu periodikas atspoguļojumā atklāj neatkarīgās preses, politisko partiju preses un bulvārpreses diferenciaciju, atsevišķu nodaļu atvēlot arī presei pēc 1934. gada apvērsuma. Pasākumi kafejnīcās bija izklaidējošs temats, par kuru varēja ziņot arī līdzīgā veidā un izteiksmē. Taču katrs no šiem preses veidiem kafejnīcu atspoguļošanai pievērsās dažādi, ieņemot savu nostāju un paužot konkrētu attieksmi. Tas vedina domāt, ka publiskā izklaide bija pietiekami būtisks temats atšķirīgu iedzīvotāju grupu starpā.

Tā kā tika pētīts plašs periodisko izdevumu klāsts, tad arī secinājumi ir daudzpusīgi. Līdz ar izklaides kultūras nostiprināšanos valstī, sabiedrībai bija iespēja periodikā lasīt pašai par sevi. Ne tikai ietekmīgās aprindas interesēja presi, nozīmīgas kļuva arī vidusšķiras izpriecas, sensācijas un skandāli. Periodika bija galvenais informēšanas veids, turklāt tas spēja sasniegt lielu iedzīvotāju skaitu. Prese publikācijās veidoja lasītāju uzskatu sistēmu izklaides sfērā, audzināja gaumi („augstās kultūras” nošķiršanu no „zemās kultūras”) un ietekmēja attieksmi par labu vienai vai otrai izklaides vietai. Kafejnīcās pulcējās internacionāla publika. Presei tā bija iespēja izgaismot etniskās atšķirības, paust savu redzējumu un attieksmi sociālajos jautājumos.

Periodiskie izdevumi par publisko izklaidi kopumā ziņoja katrā numurā, aprakstot jaunākos notikumus kino, teātra un operas, mākslas pasaulē. Tika vēstīts arī par ietekmīgām aprindām domātiem pasākumiem Virsnieku klubā vai Pēterpils viesnīcas zālē. Daudz mazāka vieta, izņemot bulvārpresi, tika atvēlēta kafejnīcām. Viens no iemesliem bija neatbilstība „augstās mākslas” standartiem, otrs — kafejnīcas uz kopējā publisko izklaižu fona presei šķita maznozīmīgas, sabiedrisko domu neietekmējošas. Pasākumi nešķīta popularizēšanas vērti. Daudz svarīgāk bija ziņot par teātra izrādēm, jaunākajām filmām un augstāko aprindu (ministru, diplomātu, ārzemju viesu) reprezentāciju. Vienīgi bulvārpresse kafejnīcu pasākumos atrada sev saistošu vielu publikācijām — sensācijas, tenkas, privātās dzīves aizkulises, publikas modes un izturēšanās paradumus. Publiskās izklaides formas kafejnīcās sākotnēji bija komerciāls pasākums (dārgi dzērieni un ēdieni, bārdāmas, ieejas maksa), bet pēc 1934. gada apvērsuma tās kļuva par ideoloģisku instrumentu — jautras, laimīgas, kulturālas, uz vērtībām balstītas sabiedrības atspoguļotāju.

Preses izdevumi publisko izklaides formu atspoguļošanai izmantoja trīs žurnālistikas žanrus — ziņu, īso ziņu un apskatu (reportāžu), kā arī komerciālu līdzekli — reklāmu. Tādi izdevumi kā „Jaunākās Ziņas” un „Kurzemes Vārds” (kas beigās parādās kā „Jaunāko Ziņu” reģionālais variants) par pasākumiem kafejnīcās lasītājus informēja pārsvarā tikai ar reklāmas starpniecību. Reklāmas periodiskajos izdevumos bija komerciāls līdzeklis, nevis ietekmējošs, jo

tās tika publicētas par daudzveidīgām izklaides formām dažādās kafejnīcās. Viena veida preses izdevumi arī atšķīrās savā starpā sniegtā vēstījuma veida un intensitātes ziņā. Neatkarīgais laikraksts „Jaunākās Ziņas” par publiskās izklaides formām ziņoja praktiski tikai reklāmu veidā, netiecoties vērtēt, kamēr „Pēdējā Brīdī” izmantoja dažādus žurnālistikas žanus. No politiskās preses izdevumiem „Kurzemes Vārds” izmantoja gandrīz tikai reklāmu, „Sociāldemokrāts” pārsvarā ziņoja par publiskās izklaides vietām kafejnīcās saistībā ar sociāliem jautājumiem, bet „Latvis” publicēja ziņas par sociāli nozīmīgiem, uz vērtībām balstītiem publiskajiem pasākumiem kafejnīcās. „Latvis” parādās kā aktīvs politikas kopējs ar tendenci uz konservatīvismu, kamēr „Sociāldemokrātā” izteikts ir demokrātisms, savu aprindu izpriecās. Apskatītie preses izdevumi, izņemot laikrakstu „Kurzemes Vārds” un „Sociāldemokrāts”, ziņoja par publiskās izklaides formām tikai Rīgā un Jūrmalā. „Kurzemes Vārds” kā reģiona avīze pievērsās publiskajai dzīvei Liepājā, bet „Sociāldemokrāts” vēstīja tikai par Rīgu. Laikraksts „Rīts” informēja arī par izpriecām Rīgā, taču daudz vairāk pievērsās izklaidei Jūrmalā. Par publiskās izklaides formām kafejnīcās, izmantojot fotogrāfiju, ziņoja laikraksts „Pēdējā Brīdī” un „Rīts”. Par pasākumiem kafejnīcās sociālā kontekstā vēstīja tādi preses izdevumi kā „Sociāldemokrāts” un „Latvis”. Neviens no apskatītajiem preses izdevumiem neiestājās pret publiskās izklaides formām kafejnīcās kā tādām. Negatīva attieksme tika pausta par aprindām, kas apgrozās šajos pasākumos, kā arī par nodarbinātību un kultūras līmeni tajos. Tie laikraksti, kas ziņoja par publiskās izklaides formām kafejnīcās, bija labvēlīgi un pozitīvi noskaņoti. Laikraksta „Rīts” un „Latvis” slejās jūtama ideoloģija, proti, tendence uz latvisko, skaisto un pozitīvo. Savukārt „Aizkulises” bija vienīgais preses izdevums, kurš pasākumus vērtēja gan ļoti pozitīvi, gan arī stipri kritiski. Tāpēc „Aizkulises” ir vienīgais laikraksts, kurā valoda ir jūtami emocionāli subjektīva, raksti ir tendēti uz sensācijām un privāto dzīvi, kā arī klaji tiek atbalstīta latviešu publika, bet izsmieta ebreju un vācu kafejnīcu publika. Interesants aspekts parādās pēc Kārļa Ulmaņa apvērsuma, kad par galveno izklaides vietu kļuva Jūrmala, kur tiek rīkoti ārkārtīgi daudz konkursi un modes skates, kuras pirms tam tik nozīmīgas nebija. Tāpat pēc 1934. gada kafejnīcās pirmo reizi parādās izstādes, kas paplašina kafejnīcu funkciju, ļaujot tām kļūt arī par mākslas galerijām.

Lai pamatotu un pierādītu izvirzīto hipotēzi nācās izanalizēt katra laikraksta sniegto informāciju par publiskās izklaides formām kafejnīcās un pēc tam salīdzināt iegūtos atzinumus vienu ar otru, tādā veidā nosakot atšķirības. Turklāt dalījums pirms un pēc 1934. gada apvērsuma deva iespēju šīs atšķirības izgaismot ne tikai telpā, bet arī laikā.

Šis pētījums iezīmēja vienu no rakursiem, kā konstatēt preses diferenciāciju Latvijas Republikas laikā. Šajā pētījumā par pamatu tika ņemti vadošie preses izdevumi un publiskās izklaides formas kafejnīcās. Taču iespējamas ir arī citas pieejas par pamatu izvēloties, piemēram,

„augstās kultūras”, kino, sporta vai biedrībās un klubos organizēto sarīkojumu atspoguļojumu. Par šīm tēmām arīdzan rakstīja praktiski visi šajā darbā apskatītie laikraksti. Tas būtu labs pamats turpmākajam pētījumam, lai gūtu padziļinātāku ieskatu katra preses izdevuma būtībā.

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Avoti.

1. [„Alhambra” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 196. 1928, 31. aug. 6. lpp.
2. [„Cafe de Paris” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 111. 1922, 19. maijs. 5. lpp.
3. [„Dancing Palace” Mākslinieku karnevāls reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 46. 1927, 26. feb. 24. lpp.
4. [„Dancing Palace” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 11. 1926, 15. janv. 7. lpp.
5. [„Dancing Palace” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 221. 1927, 1. okt. 4. lpp.
6. [„Dancing Palace” reklāma]. *Latvis*. Nr. 952. 1924, 23. nov. 12. lpp.
7. [„Foxtrott-Diele” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 296. 1932, 31. dec. 24. lpp.
8. [„Ka – Bo” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 161. 1928, 21. jūl. 4. lpp.
9. [„Kasino” pirmā lielā masku balle reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 282. 1921, 9. dec. 4. lpp.
10. [„Kasino” reklāma]. No: Liepājas dzīve. *Kurzemes Vārds*. Nr. 201. 1921, 4. sept. 3. lpp.
11. [„Lido” Majori reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 171. 1933, 4. aug. 14. lpp.
12. [„Mascotte” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 171. 1931, 5. aug. 6. lpp.
13. [„Palais de Danse” Five o’clock Tea reklāma]. *Latvis*. Nr. 124. 1922, 29. janv. 2. lpp.
14. [„Palais de Danse” Five o’clock tea reklāma]. *Latvis*. Nr. 68. 1921, 20. nov. 2. lpp.
15. [„Palais de danse” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 81. 1922, 8. apr. 5. lpp.
16. [„Palais de danse” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 91. 1922, 25. apr. 4. lpp.
17. [„Palais de Danse” reklāma]. *Latvis*. Nr. 219. 1922, 28. maijs. 2. lpp.
18. [„Palais de Danse” soirée gala reklāma]. *Latvis*. Nr. 80. 1921, 4. dec. 2. lpp.
19. [„Palast Diele” atvēršana reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 181. 1923, 16. aug. 4. lpp.
20. [„Palast Diele” masku balle reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 31. 1924, 7. feb. 4. lpp.
21. [„Palast-Diele” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 197. 1923, 4. sept. 6. lpp.
22. [„Palast-Diele” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 227. 1923, 9. okt. 4. lpp.
23. [„Piccadilli” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 246. 1922, 1. nov. 8. lpp.
24. [1. šķiras ķēķis Klosters pagrabs reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 262. 1929, 17. nov. 8. lpp.
25. [Alhambra el te Five O’clock Tea reklāma]. *Latvis*. Nr. 2161. 1828, 30. dec. 5. lpp.
26. [Alhambra Jaungada sagaidīšana reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 296. 1928, 31. dec. 5. lpp.
27. [Atvērta kafē „Boston” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 83. 1920, 13. apr. 4. lpp.
28. [Bi-Ba-Bo reklāma]. *Latvis*. Nr. 196. 1922, 29. apr. 4. lpp.
29. [Cafe - restorāna „Bonitz” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 182. 1923, 17. aug. 1. lpp.

30. [Cafè „Modern” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 286. 1926, 18. dec. 31. lpp.
31. [Cafè de Paris reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 241. 1922, 1. nov. 3. lpp.
32. [Cafè de Paris reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 36. 1921, 14. feb. 5. lpp.
33. [Cafè de Paris reklāma]. *Sociāldemokrāts*. Nr. 244. 1922, 28. okt. 4. lpp.
34. [Cafè koncerts reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 221. 1926, 2. okt. 9. lpp.
35. [Dancing – cabaret „Alhambra” reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 32. 1927, 7. apr. 9. lpp.
36. [Dancing - cabaret „Alhambra” reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 5. 1927, 5. marts. 7. lpp.
37. [Dancing-cabaret „Alhambra” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 81. 1927, 9. apr. 1. lpp.
38. [Dārza atklāšana un maija sagaidīšana L. Grunwald reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 96, 1921, 30. apr. 5. lpp.
39. [Dejas grīda „Picadilly” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 101. 1923, 12. maijs. 17. lpp.
40. [Femina atklāšana reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 26. 1933, 2. feb. 12. lpp.
41. [Femina atklāšana reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 26. 1933, 2. feb. 4. lpp.
42. [Five o'clock tea reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 91. 1926, 25. apr. 1. lpp.
43. [Fox-Trott-Diele reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 51. 1933, 3. marts. 15. lpp.
44. [Grandioza vasaras sezonas dārza atklāšana reklāma]. *Jaunākās Ziņas*, Nr. 116. 1927, 25. maijs, 9. lpp.
45. [Herberta Šmita orķestra benefices reklāma]. *Rīts*. Nr. 220. 1938, 11. aug. 5. lpp.
46. [Internacionālās kafejnīcas „Ninon” atklāšana]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 196. 1933, 2. sept. 18. lpp.
47. [Jauna gada sagaidīšana „Dancing Palace” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 296. 1924, 31. dec. 1. lpp.
48. [Jauna gada sagaidīšana Mazā Vērmaņa dārzā reklāma]. *Sociāldemokrāts*. Nr. 295. 1924, 30. dec. 4. lpp.
49. [Jaungada sagaidīšana „Foxtrott-Diele” reklāma]. *Rīts*. Nr. 125. 1934, 31. dec. 4. lpp.
50. [Jaungada sagaidīšana Mākslinieku pagrabā reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 296. 1932, 31. janv. 1. lpp.
51. [Jūrmalas paviljons reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 110. 1929, 18. maijs. 4. lpp.
52. [Kabareja „Alhambra” atklāšana reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 36. 1927, 15. feb. 12. lpp.
53. [Kabarē un dejas reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 203. 1928, 8. sept. 7. lpp.
54. [Kafe - restorāns „Domino” reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 247. 1921, 28. okt. 4. lpp.
55. [Kafe – restorāns Bonitz reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 66. 1921, 3. dec. 4. lpp.
56. [Kafe Kabo reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 296. 1928, 30. dec. 1. lpp.
57. [Kafejnīca „Guna” reklāma]. *Rīts*. Nr. 289. 1935, 20. okt. 9. lpp.

58. [Kafejnīca un konditoreja „Eremitage” reklāma]. *Latvis*. Nr. 7. 1921, 8. sept. 4. lpp.
59. [Kafijas – restorāns „Imanta” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 16. 1924, 19. janv. 7. lpp.
60. [Kasino atvadīšan. benefice reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 260. 1921, 12. nov. 3. lpp.
61. [Kasino Mia Morelli benefice reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 271. 1921, 26. nov. 4. lpp.
62. [Kasino reklāma] *Kurzemes Vārds*. Nr. 2. 1920, 3. janv. 4. lpp.
63. [Kasino reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 66. 1920, 20. marts. 3. lpp.
64. [Koncertu restorāns „Akvariums” reklāma]. *Latvis*. Nr. 551. 1923, 22 jūl. 2. lpp.
65. [L. Grunwald reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 96, 1921, 30. apr. 5. lpp.
66. [L. Grunwalda reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 202. 1920, 4. sept. 10. lpp.
67. [L. P. C. Savienības Piena restorāna koncerta programmas reklāma]. *Rīts*. Nr. 305. 1936, 4. nov. 5. lpp.
68. [Lido Jašas Levensona benefice reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 178. 1931, 12. aug. 2. lpp.
69. [Lielā Vērmaņa dārza restorāna reklāma]. *Latvis*. Nr. 992. 1925, 15. janv. 5. lpp.
70. [Liels kabarē vakars reklāma]. *Kurzemes Vārds*. Nr. 35. 1926, 13. feb. 1. lpp.
71. [Linden reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 66. 1920, 20. marts. 6. lpp.
72. [Līgo svētki reklāma]. *Jaunākās Ziņas*, Nr. 136. 1922, 21. jūn. 8. lpp.
73. [Majoru jūras paviljona reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. 1921, 13. maijs. 8. lpp.
74. [Majoru jūras paviljons reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 111. 1921, 21. maijs. 11. lpp.
75. [Majoru jūras paviljons]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 186. 1921, 19. aug. 8. lpp.
76. [Mascotte grandioza rudens sezonas atklāšana reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 196. 1933, 2. sept. 10. lpp.
77. [Mascotte reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 76. 1934, 7. apr. 12. lpp.
78. [Nina Navarro & Kassen Brothers Mascotte reklāma]. *Sociāldemokrāts*. Nr. 260. 1933, 17. nov. 2. lpp.
79. [Oto Švarcs Rīgā reklāma]. *Latvis*. Nr. 101. 1921, 31. dec. 3. lpp.
80. [Otto Schwarz kostīmu balles reklāma]. *Rīts*. Nr. 82. 1936, 22. marts. 12. lpp.
81. [Parka pagrabs reklāma]. *Sociāldemokrāts*. Nr. 232. 1930, 12. okt. 6. lpp.
82. [Piccadilly reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 101. 1924, 6. maijs. 8. lpp.
83. [Restorāns „Lido” reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 174. 1933, 8. aug. 5. lpp.
84. [Romas pagraba reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 26. 1934, 2. feb. 6. lpp.
85. [Tautiska pēcpusdiena bērniem kafejnīcā „Guna” reklāma]. *Rīts*. Nr. 274. 1935, 5. okt. 8. lpp.
86. [Tiger – Lily reklāma]. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 241. 1922, 1. nov. 5. lpp.
87. [Viesnīca Frankfurte pie M. reklāma]. *Latvis*. Nr. 335. 1922, 17. okt. 4. lpp.
88. [Viesojas dejojāji Landhoff Duo reklāma]. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 75. 1928, 31. marts. 5. lpp.

89. „Baltās puķes diena” Rīgā... No: Rīga. *Latvis*. Nr. 795. 1924, 18. maijs. 6. lpp.
90. „Feminas” atklāšanai. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 28. 1933, 4. feb. 6. lpp.
91. „Jar” koncertdārza atklāšana. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 108. 1931, 17. maijs. 10. lpp.
92. „Kasino”. No: Liepājas dzīve. *Kurzemes Vārds*. Nr. 201. 1921, 4. sept. 3. lpp.
93. „Lido” atklāšana jūrmalā. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 26. 1931, 26. jūn. 5. – 6. lpp.
94. „Mazā piena restorāna” atklāšana. No: Vietējās ziņas. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 13. 1937, 18. janv. 7. lpp.
95. „Viss otrādi”. No: Saulē un viņšos. *Rīts*. Nr. 234. 1936, 25. aug. 9. lpp.
96. 40.000 saulē un viņšos. *Rīts*. Nr. 198. 1936, 20. jūl. 7. lpp.
97. 800 rīdzinieku klausās ungāru mūziku. No: Galvas pilsēta. *Rīts*. Nr. 287. 1937, 19. okt. 9. lpp.
98. Arfas mūzika piena restorānā. *Rīts*. Nr. 327. 1937, 28. nov. 7. lpp.
99. Argentīniešu vakars. No: Saulē un viņšos. *Rīts*. Nr. 189. 1936, 11. jūl. 9. lpp.
100. Aristokrāti garlaikojas. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 17. 1929, 26. apr. 5. lpp.
101. Atklāta eleganta kafejnīca „Luna”. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 257. 1935, 10. nov. 10. 8. lpp.
102. Ārzemju deju mākslinieki. *Rīts*. Nr. 186. 1938, 8. jūl. 10. lpp.
103. Bankets pie Švarca. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 50. 1928, 14. dec. 7. lpp.
104. Bastejkalna kafejnīca atklāta. *Aizkulises*. Nr. 22, 1923, 31. maijs. 8. lpp.
105. Bel ami. Par jaunām dejām. *Latvis*. Nr. 904. 1924, 26. sept. 6. lpp.
106. Bijušā Hamburgas dārza zāle. No: Liepājas dzīve. *Kurzemes Vārds*. Nr. 180. 1923, 15. aug. 3. lpp.
107. Bīlmanis, Roberts. Alkoholisma vara pieaug. *Sociāldemokrāts*. Nr. 264. 1922, 23. nov. 2. lpp.
108. Bk. V. Jaungads Rīgā. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 2. 1930, 2. janv. 6. lpp.
109. Cafe de l’opera. *Jaunā Nedēļa*. Nr. 13. 1927, 1. apr. 22. lpp.
110. Cīrulis, I. Čehu dienas Latvijas konservatorijā. *Latvis*. Nr. 2431. 1929, 26. nov. 5. lpp.
111. Četrpārus uz parketa. No: Saulē un viņšos. *Rīts*. Nr. 202. 1936, 24. jūl. 7. lpp.
112. Dāma Bīdermeijera kostīmā. No: Saulē un viņšos. *Rīts*. Nr. 229. 1936, 20. aug. 9. lpp.
113. Dāmu boksa čempionāts Rīgā. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 262. 1929, 17. nov. 8. lpp.
114. Dārza svētkus... No: Izrīkojumi un izpriecas. *Latvis*. Nr. 217. 1922, 25. maijs. 5. lpp.
115. Dejas grīda kvadrātos. No: Saulē un viņšos. *Rīts*. Nr. 216. 1936, 7. aug. 7. lpp.
116. Dejojājiem būs jālien zem kārts. No: Saulē un viņšos. *Rīts*. Nr. 177. 1936, 29. jūn. 7. lpp.
117. Deju konkursi pie Švarca. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 34. 1933, 25. aug. 6. lpp.
118. Deju konkurss. No: Vakardien Jūrmalā *Rīts*. Nr. 209. 1935, 1. aug. 5. lpp.

119. Deju konkurss. No: Vakardien Jūrmalā. *Rīts*. Nr. 181. 1935, 4. jūl. 6. lpp.
120. Deju turnīrs Majoros. No: Vasara peldvietās. *Rīts*. nr. 224. 1937, 17. aug. 9. lpp.
121. Dineja pie Otto Švarca. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 43. 1928, 26. okt. 5. lpp.
122. Direktora kundze – dejojāja. No: Mūsu aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 11. 1926, 19. marts. 5. – 6. lpp.
123. Dziesmu vakars piena restorānā. No: Galvas pilsēta. *Rīts*. Nr. 294. 1937, 26. okt. 9. lpp.
124. Džeza mūzika piena restorānā. No: Galvas pilsēta. *Rīts*. Nr. 309. 1937, 10. nov. 9. lpp.
125. Edinburgas peldu biedrība... No: Rīgas jūrmala. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 185. 1928, 18. aug. 8. lpp.
126. Eleganta suareja Jūrmalā. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 32. 1931, 7. aug. 6. lpp.
127. Ernests Reiners. *Atpūta*. Nr. 767, 1939, 14. jūl. 31. lpp.
128. Ēdienu veikals – kafējnīca atklāts. Sociāldemokrāts. Nr. 204. 1931, 12. sept. 3. lpp.
129. Gleznu izstāde piena restorānā. No: Galvas pilsēta. *Rīts*. Nr. 314. 1937, 15. nov. 7. lpp.
130. Goda vakars. No: Saulē un viļņos. *Rīts*. Nr. 237. 1936, 28. aug. 7. lpp.
131. Iespaidi „Kongresa” kafējnīcā. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 112, 1932, 22. maijs. 3. lpp.
132. Intīms vakars un Miss vēlēšana. No: Vasara peldvietās. *Rīts*. Nr. 210. 1937, 3. aug. 9. lpp.
133. Izdevusies benefice. No: Saulē un viļņos. *Rīts*. Nr. 230. 1936, 21. aug. 7. lpp.
134. Izplaukوتا liekulība. *Sociāldemokrāts*. Nr. 269. 1926, 28. nov. 7. lpp.
135. Jaunais gads ienāk Rīgā. *Rīts*. Nr. 2. 1938, 2. janv., 11. lpp.
136. Jaunatvērtais greznais restorāns – kafējnīca „Korso - jūrmalā”. *Rīts*. Nr. 185, 1937, 8. jūl. 6. lpp.
137. Jaunā bohēmas kafējnīca. No: Galvas pilsēta. *Rīts*. Nr. 239. 1935, 31. aug. 11. lpp.
138. Jaunā Brīvības kafējnīcā valdīs tautiskā omulība. *Pēdējā brīdī*. Nr. 297, 1934, 26. aug. 4. lpp.
139. Jaunā gada sagaidīšana Rīgas lokālos. No: Piparu pirtī. *Aizkulises*. Nr. 1. 1930, 3. janv. 7. lpp.
140. Jaungada naktī. No: Liepājas dzīve. *Kurzemes Vārds*. Nr. 2. 1931, 2. janv. 2. lpp.
141. Jaungada sagaidīšana pie Otto Švarca. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 1. 1929, 4. janv. 5. lpp.
142. Jauns gads Dancing Palace. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 1. 1928, 6. janv. 5. lpp.
143. Jauns kafijas restorāns Rīgā. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 88, 1930, 16. apr. 5. lpp.
144. Jauns piena restorāns Viestura dārzā. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 210, 1936, 16. sept. 3. lpp.
145. Jauns uzņēmums. *Rīts*. Nr. 341, 1926, 10. dec. 5. lpp.

146. Jautrā Rīgas jūrmala. No: Kaleidoskops. *Aizkulises*. Nr. 25. 1931, 19. jūn. 7. lpp.
147. Jautrās mūzikas vakariem... No: Vietējās ziņas. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 237. 1937, 19. okt. 5. lpp.
148. Jānovērš meiteņu izmantošana naktslokālos. *Sociāldemokrāts*. Nr. 24. 1933, 31. janv. 4. lpp.
149. Jāņa Tīdemaņa darbu izstāde... No: Māksla. *Rīts*. Nr. 81. 1938, 22. marts. 10. lpp.
150. Jūrmalas jautrā dzīve. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 32. 1927, 12. aug. 5. lpp.
151. Jūrmalas naktslokāli. *Aizkulises*. Nr. 26. 1933, 30. jūn. 3. lpp.
152. Jūrmalnieki meklē brūnāko ādu. No: Vasara Latvijas peldvietās. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 170. 1936, 31. jūl. 6. lpp.
153. K. K. Zvani un dziesmas ievadīja jauno gadu Rīgā. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 1. 1937, 2. janv. 8. lpp.
154. Kafē „Monas” atklāšana. *Aizkulises*. Nr. 24. 1933, 16. jūn. 3. lpp.
155. Kaija uz dāmas cepures. No: Vasara peldvietās. *Rīts*. Nr. 219. 1937, 12. aug. 2. lpp.
156. Kalpotāju verdzināšana Kloстера pagraba restorānā. *Sociāldemokrāts*. Nr. 213. 1931, 23. sept. 4. lpp.
157. Kas viņus ielaiž? No: Rīga. *Latvis*. Nr. 672. 1923, 12. dec. 3. lpp.
158. Kā rīdzinieki sagaidīja 1930. gadu. *Kurzemes Vārds*. Nr. 2. 1930, 3. janv. 3. lpp.
159. Kā Rīgā uzņems zviedru žurnālistus. *Latvis*. Nr. 2300. 1929, 26. jūn. 1. lpp.
160. Kādā jūrmalas lokālā... No: Kaleidoskops. *Aizkulises*. Nr. 32. 1930, 8. aug. 7. lpp.
161. Kārtējā Reklāmu savienības pēcpusdienas tēja. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 248. 1932, 2. nov.
162. Koncerta restorānā „Akvariums”. No: Izrīkojumi un izpriecas. *Latvis*. Nr. 463. 1923, 1. apr. 8. lpp.
163. Kur atpūtīsies Rīgas aristokrātija. *Aizkulises*. Nr. 36, 1931, 4. sept. 5. lpp.
164. Kur novietot Rīgas centra dārza restorānu: Projekts par Vērmanes dārzu pārveidošanu. *Rīts*. Nr. 170. 1936, 21. jūn. 3. lpp.
165. Kur priecājas rīdzinieki? No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 7. 1931, 13. feb. 5. lpp.
166. Kur rīdzinieki pavada laiku? *Filma un Skatuve*. Nr. 58, 1931, 10. okt. 602. lpp.
167. Kur vakaros pulcējas Rīgas aristokrātija. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 202, 1930, 7. sept. 8. lpp.
168. Labākais sezonas deļotājs. No: Vakardien Jūrmalā. *Rīts*. Nr. 229. 1935, 21. aug. 5. lpp.
169. Latgales dziesmas piena restorānā. No: Galvas pilsēta. *Rīts*. Nr. 296. 1937, 28. okt. 9. lpp.
170. Latviešu un itāliešu biedrības... No: Aizrādījumi. *Rīts*. Nr. 242. 1935, 13. aug. 6. lpp.
171. Latviešu vakars „Kongresa” kafejnīcā. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 10. 1934, 14. janv. 7. lpp.

172. Latvijas baletdejojāju b-bas pēcpusdienas tēja. No: Galvaspilsēta. *Rīts*. Nr. 13. 1935, 13. janv. 15. lpp.
173. Latvijas meistara godināšana. *Kurzemes Vārds*. Nr. 250. 1936, 3. nov. 6. lpp.
174. Latvijas piensaimniecības centrālās savienības 15 darbības gadi: No maza pasākuma – par stiprāko zemnieku kopdarbības uzņēmumu. *Brīvā Zeme*. Nr. 185, 1936, 18. aug. 8. lpp.
175. Lido – bērnu faivokloks...No: Kaleidoskops. *Aizkulises*. nr. 35. 1932, 26. aug. 8. lpp.
176. Lieliski izdevušies Jūras svētki. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 161. 1929, 22. jūl. 3. lpp.
177. Lielu dāmu frizūru un tērpu apskati... *Pēdējā Brīdī*. Nr. 15. 1931, 20. janv. 6. lpp.
178. Liepājas „krogi”. *Intīmā Rīga*. Nr. 10, 1934, 23. feb. 6. lpp.
179. Liepājas tramvaja darbinieki ciemos pie Rīgas kollēgām. *Kurzemes Vārds*. Nr. 191. 1937, 26 aug. 6. lpp.
180. Mascottas dansinga īpašniekiem...No: Kaleidoskops. *Aizkulises*. Nr. 33. 1931, 14. aug. 7. lpp.
181. Mazs atpūtas izbrauciens uz Jūrmalu. *Jūrmalas Vārds*. Nr. 32, 1930, 9. aug. 4. lpp.
182. Mākslinieku svētkus...No: Izrīkojumi un izpriecās. *Latvis*. Nr. 413. 1923, 24. janv. 3. lpp.
183. Miķeļa Pankoka kokgriezumu izstāde piena restorānā. *Rīts*. Nr. 256. 1937, 19. sept. 5. lpp.
184. Mirdza Kalniņ dejo „Alhambrā”. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 236. 1933, 11. okt. 3. lpp.
185. Moderna izmantošana modernā kafejnīcā. *Sociāldemokrāts*. Nr. 155. 1932, 15. jūl. 2. lpp.
186. Modes apskate „Mascotte” kafejnīcā. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 80. 1933, 7. apr. 5. lpp.
187. Mulate Fortuna, kas viesojas Alhambrā... No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 47. 1932, 17. nov. 6. lpp.
188. Nana de Herera vēl uzstājas Rīgā. No: Ko Rīga runā? *Pēdējā Brīdī*. Nr. 239. 1933, 21. okt. 5. lpp.
189. No muzikantu dzīves. No: Māksla. *Aizkulises*. Nr. 23. 1933, 9. jūn. 3. lpp.
190. No muzikantu dzīves. No: Māksla. *Aizkulises*. Nr. 33. 1933, 18. aug. 4. lpp.
191. No muzikantu dzīves. No: Māksla. *Aizkulises*. Nr. 34. 1933, 25. aug. 4. lpp.
192. Otto Schwarza kafejnīca un restorāns. *Jaunā Nedēļa*. Nr. 13/14, 1928, 30. marts. 27. lpp.
193. Otto Švarca five o'clock'us... No: Rīga runā. *Aizkulises*. Nr. 46. 1929, 15. nov. 7. lpp.
194. P. Š. No tautas nama līdz kafē šantanam. *Latvis*. Nr. 1517. 1926, 27. okt. 3. lpp.
195. Palais de danse pēdējā grande gala soiree. No: Izrīkojumi un izpriecās. *Latvis*. Nr. 80. 1921, 4. dec. 3. lpp.
196. Par oficiāliem rautiem. *Aizkulises*. Nr. 28. 1928, 18. jūl. 3. lpp.

197. PEN kluba kārtējās viesības... No: Kulturelā un sabiedriskā dzīve. *Sociāldemokrāts*. Nr. 92. 1930, 25. apr. 5. lpp.
198. Pen kluba kārtējās viesības...No: Kulturelā un sabiedriskā dzīve. *Sociāldemokrāts*. Nr. 38. 1930, 15. feb. 4. lpp.
199. Pen-kluba vakars. No: Rīgas Ziņas. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 275. 1929, 4. dec. 5. lpp.
200. Pie „Čarlstonistiem”. No: Piparu pirtī. *Aizkulises*. Nr. 40. 1926, 8. okt. 8. lpp.
201. Pie Juglas ezera (Vidzemes šosejā) Sans - Souci. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 71. 1931, 28. marts. 3. lpp.
202. Pirmais „karnevāls-souper”. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 5. 1929, 1. feb. 6. lpp.
203. Populārā kafejnīcā „Mascotte” jauna programma. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 164. 1931, 26. jūl. 7. lpp.
204. Prātnieka goda vakars. No: Saulē un viņšos. *Rīts*. Nr. 221. 1936, 12. aug. 7. lpp.
205. Prese viesojas pie LTRK. *Kurzemes Vārds*. Nr. 122. 1936, 31. maijs. 2. lpp.
206. Rīga pārvēršas par Parīzi. No: Mūsu aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 5. 1926, 5. feb. 6. – 7. lpp.
207. Rīgas dārzkopju biedrības...No: Biedrības un izrīkojumi. *Latvis*. Nr. 929. 1924, 7. nov. 6. lpp.
208. Rīgas jūrmalas palīdzības un labierīcības biedrība... No: Rīgas jūrmala. *Jaunākās Ziņas*. Nr. 266. 1924, 22. nov. 7. lpp.
209. Rīgas nakts prieki. No: Piparu pirtī. *Aizkulises*. Nr. 49. 1930, 5. dec. 7. lpp.
210. Rīgas naktslokālos. *Intīmā Rīga*. Nr. 19, 1934, 27. apr. 6. lpp.
211. Rīgas skarbās un jautrās stundas Jaungadā. No: Rīga gadu maiņā. *Rīts*. Nr. 2. 1937, 2. janv. 4. lpp.
212. Rīgas tenisa klubs...No: Sports. *Rīts*. Nr. 121. 1935, 3. maijs. 4. lpp.
213. Sakarā ar prof. J. Tilberga... No: Mākslas dzīve. *Latvis*. Nr. 3686. 1934, 21. feb. 6. lpp.
214. Sarma, R. Pa Majoru atpūtas un izpriecu vietām. *Jūrmalas Vārds*. Nr. 33, 1930, 16. aug. 3. lpp.
215. Sen jau runā... No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 24. 1931, 12. jūn. 5. lpp.
216. Sestdien, 3. martā... No: Rīga. *Latvis*. Nr. 444. 1923, 3. marts. 2. lpp.
217. Sociāldemokrāti padarījuši Vērmaņa dārzu par netiklības perēkli. *Latvis*. Nr. 1606. 1927, 15. feb. 6. lpp.
218. Somu viesu aizbraukšana. *Latvis*. Nr. 43. 1921, 20. okt. 1. lpp.
219. Spāniešu tango konkurss. No: Saulē un viņšos. *Rīts*. Nr. 234. 1936, 25. aug. 9. lpp.
220. Spāņu dejojāja sudraba šķidrautā. *Rīts*. No: Vasaras saulē un vējos. Nr. 214. 1938, 20. jūl. 10. lpp.

221. Spiež iekšā „nacionālo kultūru”. *Sociāldemokrāts*. Nr. 114. 1933, 23. maijs. 4. lpp.
222. Starptautiskais dāmu čempionāts. No: Piparu pirtī. *Aizkulises*. Nr. 27. 1929, 5. jūl. 8. lpp.
223. Svētdien Rīgā atklāja moderno kafejnīcu „Rokoko”. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 288. 1932, 20. dec. 2. lpp.
224. Šaha ziņas. No: Šahs. *Latvis*. Nr. 2259. 1929, 3. maijs. 4. lpp.
225. Šaha ziņas. No: Šahs. *Latvis*. Nr. 2266. 1929, 12. maijs. 4. lpp.
226. Šodien velciet pulloveru. No: Saulē un viļņos. *Rīts*. Nr. 222. 1936, 13. aug. 9. lpp.
227. Tautisko tērpu demonstrācija. *Latvis*. Nr. 3656. 1934, 14. janv. 12. lpp.
228. Teicams jaunievedums kafejnīcā „Mona”. *Latvijas Kareivis*. 29.10.33. Nr. 245. 4. lpp.
229. Torčiani kafejnīca... No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 10. 1929, 8. marts. 5. lpp.
230. Tradicionālais latvju – franču vakars... No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 49. 1928, 7. dec. 5. lpp.
231. V. Krauzes „Mazā kafejnīca”. *Jaunā Nedēļa*. Nr. 5, 1928, 3. feb. 19. lpp.
232. Vakar „Mascotte” orķestris svinēja benefīci. No: Rīgas jūrmalas dzīve. *Pēdējā Brīdī*. Nr. 174. 1931, 7. aug. 3. lpp.
233. Vebess. 15 tērpi kafejnīcas zālē. *Rīts*. Nr. 328. 1935, 29. nov. 7. lpp.
234. Vijoļu virtuoza Levinsona benefīce. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 32. 1931, 7. aug. 6. lpp.
235. Vislielākā Rīgas sensācija. No: Aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 42. 1932, 14. okt. 5. lpp.
236. Visskaistākais vīrietis Rīgā. No: Mūsu aristokrātu dzīve. *Aizkulises*. Nr. 10. 1926, 12. marts. 6. lpp.
237. Zn. Dāmu modes apskate Monā. *Rīts*. Nr. 22. 1934, 16. sept. 11. lpp.

Literatūra.

238. *20. gadsimta Latvijas vēsture I: Latvija no gadsimta sākuma līdz neatkarības pasludināšanai 1900 – 1918*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2000. 869. lpp.
239. Adkins, Lesley, Roy A. Adkins. *Handbook to life in Ancient Greece*. Updated edition. New York: Facts On Life, 1997. 514 lpp.
240. Ārons, Matīss. *Latvju prese 1797-1822-1922*. Rīga: Latv. preses 100 gadu jubilejas izstādes komisija, 1922. 140 lpp.
241. Bunson, Matthew. *Encyclopedia of the Roman Empire*. Revised Edition. New York: Facts On File, 2002. 636 lpp.
242. Calcutt, Andrew, Philip Hammond. *Journalism studies: A critical introduction*. New York: Routledge, 2011. 190 lpp.

243. Caune, Andris. Rīgas Pārdaugava pirms 100 gadiem: Pārdaugavas iedzīvotāji 19. gs. beigu un 20. gs. sākuma atklātnēs. Rīga: Zinātne, 1998. 238 lpp.
244. Caune, Andris. Rīgas Vidzemes priekšpilsēta pirms 100 gadiem: priekšpilsētas ielas, celtnes un iedzīvotāji 19. gadsimta beigu un 20. gadsimta pirmās puses atklātnēs Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2014. 279 lpp.
245. Caune, Andris. *Rīgas Ziemeļu priekšpilsēta pirms 100 gadiem: Priekšpilsētas celtnes un iedzīvotāji 20. gadsimta sākuma atklātnēs*. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2009. 278 lpp.
246. Chamier, George. *When it Happened: a very short history of Britain in dates including the most important kings & queens, the major Battles & other great events, to help anyone who cannot remember or never learned*. London: Constable, 2006. 197 lpp.
247. Conboy, Martin. *The Press and Popular Culture*. London: SAGE publications, 2002. 194 lpp.
248. Cragin, Thomas. Journalism. From: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Volume 5. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 419. – 432. lpp.
249. Craine, Debra, Judith Mackrell. *The Oxford Dictionary of Dance*. Revised Edition. New York: Oxford University Press, 2010. 512 lpp.
250. Deiviss, Normans. *Eiropas vēsture*. Rīga: Jumava, 2009. 1380 lpp.
251. Dimants, Ainārs, Stefans Russ – Mols. *Žurnālistika: mācību un rokasgrāmata*. Rīga: Biznesa augstskola „Turība”, 2009. 382 lpp.
252. *Galvas pilsētas Rīgas statistiskā gada grāmata 1936*. Rīga: Valtera un Rapas akc. sab. grāmatu spiestuve, 1937. 85. lpp. Pieejams: http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:pi|issue:/g_001_0308111944|issueType:B [skat. 2015, 17. apr.]
253. Goetz, Hans-Werner. *Life in the Middle Ages: from the seventh to the thirteenth century*. Notre Dame: University of Notre Dame, 1993. 316 lpp.
254. Guttman, Allen. Sports. From: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Volume 5. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 167. – 184. lpp.
255. Haine, W. Scott. Street Life and City Space. From: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Volume 2. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 313. – 328. lpp.
256. Harper, Douglas. Online Etymology Dictionary. Pieejams: <http://www.etymonline.com/index.php?term=entertain> [skatīts 2015, 17. apr.]
257. Heise, Ulla. *Kaffee und Kaffehaus: eine Kulturgeschichte*. Leipzig: Edition Leipzig, 1987. 246 lpp.

258. Holt, Mack P. Festivals. From: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Volume 2. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 41. – 52. lpp.
259. Hopkins, Eric. *Industrialisation and Society: A Social History 1830 – 1951*. New York: Routledge, 2002. 308 lpp.
260. Intīmā Rīga. *Intīmā Rīga*. 1933, 22. dec. 1. lpp.
261. Irbe, Līga. Pilsēta un pilsētnieki 18./19. gadsimta mijā: Rīga un rīdzinieku ikdiena laikabiedru skatījumā. No: *Latvijas Universitātes raksti*. 764. sējums. Vēsture: sabiedrība, pārvalde un saimniecība Baltijas jūras reģionā no aizvēstures līdz jaunajiem laikiem. Galv. red. Andris Šnē. Rīga: Latvijas Universitāte, 2012. 190 lpp.
262. Krolls, Oto. *Latvijas prese un viņas darbinieki*. Rīga: Latvijas kultūras veicināšanas biedrības izd., 1931.
263. *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 17. sēj. Galv. red. Aleksandrs Būmanis, Arveds Švābe, Kārlis Dišlers. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1938. 34 355 – 34 356 sl.(34810 sl.)
264. *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 18. sēj. Galv. red. Aleksandrs Būmanis, Arveds Švābe, Kārlis Dišlers. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1938 – 1939. 35 555 – 35 557 sl. 36862 sl.
265. *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 18. sēj. Galv. red. Aleksandrs Būmanis, Arveds Švābe, Kārlis Dišlers. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1938 – 1939. 35527 – 35528. sl.
266. *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 8. sēj. Galv. red. Aleksandrs Būmanis, Arveds Švābe, Kārlis Dišlers. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1932 – 1933. 15 860 15 863. 16380 sl.
267. *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 9. sēj. Galv. red. Aleksandrs Būmanis, Arveds Švābe, Kārlis Dišlers. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1933. 18430. sl.
268. *Latviešu valodas vārdnīca : 30 000 pamatvārdu un to skaidrojumu*. Red. Dainuvīte Guļevska, Irēna Rozenštrauha, Dorisa Šnē. Rīga: Avots, 2006. 1210 lpp.
269. Latvijas Nacionālā Opera. *Vēsture*. Pieejams. <http://www.opera.lv/lv/opera/vesture> [skat. 2015, 17.apr.]
270. *Latvijas vēsture: 20 gadsimts*. Atb. red. Ingrīda Mičāne. Rīga: Jumava, 2005. 487 lpp.
271. Lipša, Ineta. *Izklaides kultūra Latvijā: morāles komunikācijas aspekti (1918 – 1934)*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012. 158 lpp.
272. Lipša, Ineta. *Leģendas: Otto Švarca impērijas īpašnieki*. Biznesa portāls db.lv. Citas ziņas. 2008, 13. okt. Pieejams: <http://www.db.lv/citas-zinas/legendas-otto-svarca-imperijas-ipasnieki-111676> [skat. 2015, 17. apr.]
273. Lipša, Ineta. *Rīga bohēmas varā*. Rīga: Priedaines, 2002. 301 lpp.
274. Mitzman, Arthur. High Culture. From: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Volume 5. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 15. – 28. lpp.

275. Oxford Dictionaries: Language matters. New York: Oxford University Press, 2015.
Pieejams: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/entertainment> [skatīts 2015, 17. apr.]
276. Paeglis, Jānis. *Kas bija liegts Pirmās Republikas lasītājiem: preses likumi un izplatīšanai aizliegtā Latvijā izdotā literatūra 1918. – 1940. gadā*. 139 lpp.
277. Pētersone, Pārsla. *Vērmaņa parka izveides atspoguļojums priekšpilsētu apstādījumu komisijas fondu dokumentos. 1813 – 1879*. Rīga: Latvijas Arhīvi, 2009. Pieejams: http://www.arhivi.lv/sitedata/ZURNALS/zurnalu_raksti/ParslaPetersones.pdf [skat. 2015, 17. apr.]
278. *Preses lasītāja svešvārdu vārdnīca 2004*. Sast. Rozenvalde, Inta. Rīga: Nordik, 2004. 520 lpp.
279. Priedīte-Kleinhofa, Aija. Apgaismības idejas un modernās sabiedrības veidošanās. No: *Latvieši un Latvija II sējums: Valstiskums Latvijā un Latvijas valsts – izcīnītā un zaudētā*. Galv. red: Jānis Stradiņš. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013. 559 lpp.
280. *Psychology of entertainment*. Ed. Jennings Bryant, Peter Vorderer. New York: Routledge, 2011.
281. Rearick, Charles. Consumer Leisure. From: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Volume 5. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 201. – 218. lpp.
282. *Rīgas pilsētas statistiskā gada grāmata 1927 - 1928*. Rīga: Valtera un Rapas akc. sab. grāmatspiestuve, 1928. 76. lpp. Pieejams: http://gramatas.lndb.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:pi|issue:/g_001_0308111930|issueType:B [skat. 2015, 17. apr.]
283. Rubenis, Andris. *19. gadsimta kultūra Eiropā: mācību līdzeklis*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2002. 591 lpp.
284. Rubenis, Andris. *20. gadsimta kultūra Eiropā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004. 456 lpp.
285. Sayre, Shay, Cynthia King. *Entertainment and Society: Influences, Impacts and Innovations*. 2nd ed. New York: Routledge, 2010. 600 lpp.
286. Sils, Jānis. *Masu apziņas manipulācija*. Rīga: Klubs 415, 2006. 138 lpp.
287. Silzemnieks, E. *Latvijas atdzimšana: Valsts 10 gadu atcerei, 1918 – 1928*. Rīga: A.Raņķa grāmatu tirgotavas apgādībā, 1928. 256 lpp.
288. Smith B., Timothy. The Nineteenth Century. From: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000*. Volume 1. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 205. – 218. lpp.

289. Svešvārdu vārdnīca : vairāk nekā 15 000 citvalodu cilmes vārdu un terminoloģisku vārdkopu. 2. izd. Red. Juris Baldunčiks. Rīga: Jumava, 1999. 912 lpp.
290. The Collection of the Kyoto Costume Institute. *Fashion: A fashion history of the 20th century*. Köln: Taschen, 2012. 352 lpp.
291. The New Encyclopaedia Britannica. 15th ed. Chicago : Encyclopaedia Britannica, Inc, 1975. 1208. lpp.
292. Tiļļa, Andris. *Tur man tika: Pieredzētais restorānos, kafejnīcās, bāros*. Rīga: Jumava, 2011. 223 lpp.
293. Treijs, Rihards. *Latvijas Republikas prese: 1918 – 1440*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1996. 523 lpp.
294. Vaikule, Inese. Latvijas politiskās un mediju elites kritika tabloīdā „Aizkulises”. No: *Latvijas preses vēsture: diskursi un identitātes*. Red. Skudra, Ojārs. Rīga: LU SPPI, 2010. 156 lpp.
295. Veinberga, Sandra. *Masmediji: prese, radio un televīzija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2005. 358 lpp.
296. Veinberga, Sandra. *Publiskās attiecības PR: teorija un prakse*. Rīga: Zvaigzne ABC, 2004. 327 lpp.
297. Wolfe, Tom. Communications, the Media and Propaganda. From: *Encyclopedia of European Social History: from 1350 to 2000. Volume 2*. New York: Charles Scribner's Sons, 2001. 101. – 112. lpp.
298. Zelče, Vita, Vineta, Sprugaine. *Marginālās jeb 1376. fonds*. Rīga: Latvijas Valsts arhīvu ģenerāldirekcija, 2005. 54. lpp.

SUMMARY

„The forms of the public entertainment in the coffee houses of the 20th century 20's, 30's in the view of Latvian press” gives an insight of the way how independent press, political press, tabloid press and authoritarian press reflected on the forms of the public entertainment in the coffee houses and what was the attitude towards that. Not only it changed the situation in the country, but also the lifestyle of people after Latvia regained independence in the 1918. The coffee houses became a regular meeting place for various people, became the place of entertainment. According to the statistics, the number of coffee houses in Latvia increased at the beginning of the 20th century. The coffee house was an institution where many forms of public entertainment took place, for example, benefit night, five o'clock tea, carnival, dancing party, cabaret etc. People attended theaters, cinemas, bingo clubs, casinos, racetracks, as well as cafes and nightclubs. The situation of the press during the 20's 30's was very productive in terms of quantity and diversity. Representatives of the press wrote about the dynamic and changing society of urban life. For some of the press it was important to write about events in the coffee houses, but for other social and cultural aspects that were connected with the public entertainment forms in the coffee houses seemed to be more important. The distance of time allows us to evaluate the techniques by which the press formed public perception of entertainment, this time narrowing down the research to the public forms of entertainment in the coffee houses. Each of the types of the press focused differently on the public entertainment, although the object of the analysis was neither a political, nor a social tool. Events in the coffee houses was an entertaining topic, so it could be the same for all of the types of the press. Since the press coverage of this object was different, it looks like public entertainment in the coffee houses was an important topic in the society which interacted with the press.

Bakalaura darbs

“PUBLISKĀS IZKLAIDES FORMAS LATVIJAS KAFEJNĪCĀS 20. GADSIMTA 20. – 30.
GADU PERIODIKAS ATSPoguĻojumā”

izstrādāts Latvijas Kultūras akadēmijas Kultūras teorijas un vēstures katedrā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka bakalaura darbs izstrādāts patstāvīgi; izmantojot citu autoru darbos publicētus datus, definējumus un viedokļus, dotas precīzas norādes (atsauces) uz to ieguves avotu; iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Sintija Skudra _____ 13.05.2015.
Paraksts

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Prof., Dr. philol. Raimonds Briedis _____ .__.2015.
Paraksts

Recenzents: _____
Akadēmiskais amats, grāds, vārds, uzvārds

Darbs iesniegts ____ .____. 2015.

Studējošo servisa speciālists : _____
Vārds, uzvārds Paraksts

Darbs aizstāvēts LKA Bakalaura gala pārbaudījumu komisijas sēdē

____ .__.2015. prot. Nr. _____ vērtējums _____

Komisijas sekretārs: _____
Vārds, uzvārds Paraksts